

На основу члана 38. став 1. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18),

Влада доноси

СТРАТЕГИЈУ

развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године

"Службени гласник РС", број 63 од 23. јуна 2021.

1. Увод

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (у даљем тексту: МПНТР) покренуло је иницијативу за израду Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године (у даљем тексту: СРОВРС 2030), односно новог документа јавних политика, за период од наредних десет година, као надлежни предлагач, а у складу са чланом 29. став 1. Закона о планском систему Републике Србије.¹

Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године² (СРОС 2020) поставила је темеље развоја доуниверзитетског и универзитетског образовања у 21. веку који се односе на повећање квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности образовања, а ради стварања услова за лични и професионални развој сваког појединца, као и за развој друштва и државе заснованих на знању.

Главни разлози за покретање иницијативе за израду СРОВРС 2030 садржани су у томе што актуелна стратегија престаје да важи завршетком 2020. године, те је потребно израдити нови стратешки документ као свеобухватни документ јавне политике у области развоја образовања и васпитања у Републици Србији који уважава и вреднује постигнуте резултате, промене у контексту од 2012. године до данас, као и препознате потребе за:

- 1) укључивањем тема које нису биле део постојећег стратешког оквира, а чија је реализација започета у претходном периоду;
- 2) усаглашавањем политика у образовању са научним, техничким, технолошким и одрживим развојем и савременим кретањима у друштву и економији;
- 3) усаглашавањем прописа у образовању са међународним документима (документи УН, ЕУ, Савета Европе) и иницијативама, као и са новим стратешким оквиром Републике Србије.

Институције укључене у развој новог стратешког документа су:

- 4) МПНТР које је, поред осталог, одговорно за развој и спровођење образовне политике у РС;
- 5) Завод за унапређивање образовања и васпитања (ЗУОВ) који обавља стручне послове у доуниверзитетском образовању и васпитању (нпр.

припрема планове и програме nastave и учења, даје мишљење у поступку одобравања уџбеника и других наставних материјала; одобрава програме стручног усавршавања наставника³ и др.) и учествује у припреми прописа и других докумената;

6) Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања (ЗВКОВ) који обавља стручне послове у области праћења и вредновања степена остварености општих принципа, циљева образовања и васпитања, остваривање стандарда постигнућа по нивоима и врстама образовања, као и друге послове у складу са законом, актом о оснивању и статутом;

7) Агенција за квалификације (АЗК) која је задужена за разматрање иницијатива за увођење нових квалификација, пружање стручне и административно-техничке подршке секторским већима, припремање предлога стандарда квалификација, вођење Регистра Националног оквира квалификација Србије (НОКС-а), вршење поступка признавања страних школских исправа, као и признавања страних високошколских исправа ради запошљавања (професионално признавање), издавање одобрења другим организацијама за стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих (ЈПОА) и за осигурање квалитета у развоју, стицању, додељивању и признавању квалификација стечених формалним, неформалним и информалним путем;

8) Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице који обавља послове покрајинске управе у области предшколског, основног и средњег образовања и васпитања, студентског смештаја, неформалног образовања одраслих и образовања националних мањина – националних заједница, као и Педагошки завод Војводине који је установа Покрајинске владе задужена за унапређење и развој стручно-истраживачког рада у области предшколског, основног и средњег образовања и васпитања, посебно за унапређење и развој стручно-истраживачког рада у области предшколског, основног и средњег образовања и васпитања националних мањина на територији Аутономне покрајине Војводине.

Поред наведених институција, у процес развоја СРОВРС 2030 био је укључен и низ других актера (више у Поглављу 9).

Техничку подршку је пружио пројекат „Подршка ЕУ за реформу образовања у Републици Србији – REdiS 2030“.

За разлику од структуре СРОС 2020, СРОВРС 2030 прати структуру која је прописана Законом о планском систему и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика.

Садржински, концепт СРОВРС 2030 не заснива се на приказу стратешких приоритета по нивоима образовања већ по тематским областима које су заједничке различитим нивоима образовања, док су специфичности

појединих нивоа видљиве у Акционом плану. На овај начин је очигледнији холистички приступ образовању и васпитању и вертикална повезаност различитих нивоа/циклуса образовања.

Такође, за разлику од СРОС 2020, СРОВРС 2030 не прави суштинску, већ само структурну разлику између академског и струковног образовања на високошколским институцијама поштујући тиме одредбе Закона о високом образовању, принципе Болоњског процеса и европске трендове у високом образовању. Поред тога, ова подела се не сматра оправданом јер смањује доступност и проходност унутар система високог образовања.

Да би различитим интересним групама документ био приступачнији, поглавље „Опис стања пре доношења СРОВРС 2030“ и поглавље „Визија образовања и васпитања и жељено стање“, структурирани су према нивоима образовања и према темама које обухватају све нивое образовања.

СОВРС се доноси за период до 2030. године, док Акциони план који је саставни део СОВРС обухвата период од 2021. до 2023. године и њиме се утврђују активности за спровођење мера дефинисаних стратегијом, рокови и потребна финансијска средства за спровођење тих активности. Треба нагласити и то да Акциони план садржи активности и показатеље за опште и посебне циљеве и мере до 2024. године, док наративни део стратегије садржи показатеље исхода и ефеката до краја трајања СРОВРС 2030, односно до 2030. године.

Сви термини који се у СРОВРС 2030 користе у граматичком мушком роду подразумевају мушки и женски род особа на које се односе. Реч „родитељ“ означава све оне који воде примарну бригу о деци и ученицима (родитељ, односно други други законски заступник).

1 Закон о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18). Иако се стратегије, као документи јавне политике, на основу поменутог закона креирају на период од седам година, с обзиром на вишеслојну комплексност сектора образовања и чињеницу да је већина мера у овој стратегији развојна и да захтева вишегодишње остваривање да би се постигло жељено стање и остварили предвиђени ефекти, одлучено је да се стратегија креира на период од 10 година.

2 Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године („Службени гласник РС”, број 107/12).

3 Термин наставник, уколико није другачије наглашено, односи се на васпитаче у предшколским установама, васпитаче у домовима ученика и школама са домом, наставнике разредне наставе и предметне наставнике.

2. Плански документи и правни оквир релевантни за стратегију

Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године је секторски и национални документ јавних политика. Полазишта за припрему ове стратегије су:

- 1) Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године („Службени гласник РС”, број 107/12) која је развој образовања дефинисала кроз четири кључна стратешка циља: квалитет, ефикасност, релевантност и обухват;
- 2) *ex-post* анализа Стратегије развоја образовања у Србији до 2020. године (СРОС 2020);
- 3) три извештаја о резултатима спровођења СРОС 2020. и пратећег Акционог плана.⁴

Други документи јавних политика који су повезани са овом стратегијом:

1) *Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”* („Службени гласник РС”, број 10/21), која знање препознаје као основу (темељ) будућег економског напретка и раста стандарда грађана Републике Србије. Због тога, општи и посебни циљеви, као и мере овог стратешког документа усмерени су на убрзани развој Републике Србије путем: јачања институција, људских ресурса – истраживача и истраживачких тимова; развоја инфраструктуре; већег улагања у науку, технолошки развој и иновације; међународне сарадње. Посебна пажња посвећена је унапређивању квалитета основних истраживања и јачању конкурентности привреде кроз неговање иновација, као и обезбеђивању механизма за ефикасно реаговање на друштвене изазове и приоритетне технологије. Посебно су наведени друштвени изазови у области здравља и стандарда грађана; хране и воде; безбедности и одбране; енергије, заштите животне средине и климатских промена; неговања националног идентитета и унапређења доношења државних одлука;

2) *Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године* („Службени гласник РС”, број 21/20) представља документ настао у циљу даљег друштвеног и економског развоја путем подизања конкурентности привреде, привредног раста и напретка друштва кроз повезивање истраживачких, индустријских и иновационих снага и ресурса. У процесу израде овог документа идентификоване су приоритетне области у којима је неопходно даље инвестирање и то су: информационо-комуникационе технологије, храна за будућност, машине и производни процеси будућности и креативне индустрије. У складу са наведеним приоритетним областима дефинисани су посебни циљеви, мере и активности међу којима је и циљ који се односи на образовање оријентисано ка иновативности и предузетништву;

3) *Стратегија развоја интелектуалне својине за период од 2018. до 2022. године* („Службени гласник РС”, број 78/18). Као главне циљеве Стратегија развоја интелектуалне својине за период од 2018. до 2022. године поставља

хармонизацију националног са европским законодавством у области интелектуалне својине, унапређење спровођења права интелектуалне својине и образовање и подизање капацитета за трансфер знања у функцији унапређења примене интелектуалне својине у привреди;

4) *Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. године* („Службени гласник РС”, број 96/19) наглашава развој образовања усмерен ка потребама савременог друштва и привреде условљеним напретком вештачке интелигенције, а то се односи на: унапређивање наставних садржаја у основним и средњим школама у складу са потребама условљеним напретком вештачке интелигенције; унапређивање Стандарда општих међупредметних компетенција за крај средњег образовања и васпитања путем дефинисања улоге вештачке интелигенције у међупредметним компетенцијама; развој компетенција наставника, посебно за међупредметни, мултидисциплинарни приступ настави и учењу;

5) *Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године* („Службени гласник РС”, број 80/20) је једна од приоритетних националних политика Републике Србије која садржи мере и активности усмерене на образовање и то: јачање компетенција запослених у образовању путем *мултисекторских обука* (сектор образовања, здравства, социјалне политике и др.), *акредитованих програма обуке* чије теме су усмерене на ненасилну комуникацију, толеранцију на различитост, антидискриминацију, родну равноправност, конструктивно и ненасилно васпитање, позитивну дисциплину, трговину децом, препознавање ризика од насилног екстремизма, превенцију насиља над децом са сметњама у развоју и обуке *тимова за заштиту од насиља* у образовно-васпитним установама (препознавање и процена ризика за дете, као и примена и праћење спровођења прописаних процедура); унапређивање капацитета деце за превенцију насиља путем радионица и трибина, организовања вршњачких тимова и др.;

6) *Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године* („Службени гласник РС”, број 44/20) је повезана са образовањем, посебно у стварању услова за доступно образовање деце и ученика са инвалидитетом у редовним школама (приступачност објеката) и укључивањем и обезбеђивањем квалитетног образовања (инклузивно образовање) за децу и ученике са инвалидитетом. Ову стратегију прати и *Акциони план за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020–2024. године* у периоду од 2021. до 2022. године;

7) *Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године* („Службени гласник РС”, број 21/20) уређује развој дигиталних вештина становништва са циљем коришћења потенцијала савремених информационо-комуникационих технологија (ИКТ). За развој

дигиталних вештина и оспособљавање за коришћење потенцијала савремених ИКТ алата, сектор образовања је препознат као кључни сектор који омогућава и доприноси развоју ових компетенција и вештина путем формалног и неформалног образовања. Због брзог напретка у области ИКТ-а, ова стратегија наглашава неопходност континуираног унапређивања дигиталних компетенција путем усаглашавања програма наставе и учења са вештинама за 21. век;

8) *Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године* („Службени гласник РС”, број 11/20) укључује и сектор образовања, посебно у делу програма наставе и учења, односно унапређивање постојећег изборног програма наставе и учења за медијску писменост и унапређивање компетенција наставника за реализацију овог програма, као и креирање нових програма који доприносе развоју дигиталне медијске писмености у оквиру формалног образовања;

9) *Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године* („Службени гласник РС”, број 22/15) кроз специфичне циљеве указује на директну повезаност са сектором образовања и то путем: унапређених могућности за равноправни приступ образовању свима, посебно младима из осетљивих друштвених група пружањем различитих врста подршке (нпр. развијање програма за превенцију раног напуштања школовања и препознавања младих у ризику да напусте школовање, развијање програма обуке за наставнике у складу са принципима инклузивног образовања); обезбеђене подршке развоју потенцијала надарених и талентованих младих кроз бољу прилагођеност наставе потребама и интересовањима ових ученика;

10) *Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године* („Службени гласник РС”, број 26/16) наглашава важност образовања за ову националну заједницу и то путем обезбеђивања услова за: пуну укљученост деце и младих из ромске заједнице у квалитетно предшколско, основно и средње образовање; већи обухват Рома и Ромкиња у студентској популацији; пружање подршке школовању младих и одраслих који се нису школовали или су напустили школовање, уз увођење делотворних и ефикасних механизма за борбу против дискриминације и остваривање услова за уживање свих мањинских права за Роме и Ромкиње у образовном систему;

11) *Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године* („Службени гласник РС”, бр. 18/21 и 36/21 – исправка). Овај стратешки документ је донет у циљу успостављања стабилног и одрживог раста запослености заснованог на знању и достојанственом раду. Ради остваривања општег циља овог документа планирана је међусекторска сарадња како би се унапредила понуда на тржишту рада, како би се планиране мере на квалитетан и ефикасан начин спроводиле. Међу препознатим секторима јесте и сектор образовања. Поред општег циља,

документ садржи посебне циљеве и мере међу којима су и оне које су усмерене на унапређење положаја жена, младих, особа са инвалидитетом, корисника новчане социјалне помоћи, Рома и Ромкиња, као и мере које се односе на незапослене којима је неопходна подршка у тражењу посла. Ради унапређења положаја незапослених лица на тржишту рада, мере предвиђене у стратегији односе се на реализацију мера активне политике запошљавања (АПЗ), на унапређење њиховог спровођења, на креирање нових мера АПЗ као и на унапређење праћења стања и кретања на тржишту рада и исхода и утицаја мера АПЗ;

12) *Програм економских реформи (ERP)* за период 2021–2023. садржи средњорочни оквир макроекономске и фискалне политике као и детаљан приказ структурних реформи које треба да допринесу повећању конкурентности националне економије, стварању привредног раста и развоја, креирању нових радних места и услова за бољи живот. Структурне реформе организоване су у осам кључних области: реформа тржишта енергије и транспорта; пољопривреда, индустрија и услуге; пословни амбијент и борба против сиве економије; истраживање, развој и иновације и дигитална економија; трговинске реформе; образовање и вештине; запошљавање и тржиште рада и социјална заштита и укључивање;⁵

13) *Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици* за период 2021–2025. године која за циљ има успостављање ефикасних мера превенције и заштите од свих облика насиља према женама и девојчицама, насиља у породици и развијање система општих и специјализованих услуга подршке жртвама насиља;⁶

14) *Стратегија националне безбедности Републике Србије („Службени гласник РС”, број 94/19)* чијим спровођењем се штите националне вредности и интереси Републике Србије као што је и национални интерес „економски развој и укупни просперитет” у коме је један од циљева „унапређење образовања, научни и технолошки развој”;

15) Акциони план за преговарачко поглавље 23 којим је Република Србија поставила стратешко опредељење унапређења институционалног и законодавног оквира у области основних људских и мањинских права и слобода и у коме се идентификује потреба за унапређењем положаја националних мањина и у склопу кога се налази и Акциони план за остваривање права националних мањина.

Треба нагласити и то да иако је важење Стратегије превенције и заштите од дискриминације⁷ и Стратегије за родну равноправност (2016–2020)⁸ истекло, садржај и принцип наведених стратегија узети су у обзир приликом осмишљавања циљева, мера и активности предвиђених СРОВОС 2030.

Устав Републике Србије,⁹ као највиши правни акт, прописује право на образовање под једнаким условима, као и обавезно и бесплатно основно

образовање и васпитање, бесплатно средње образовање и васпитање, једнак приступ високом образовању, а Република Србија омогућава и бесплатно високо образовање успешним, талентованим ученицима слабијег имовног стања. У наставку су набројани закони и друга документа од важности за развој образовања и васпитања, односно који заједно чине правни оквир релевантан за СРОВРС 2030.

1) *Закон о основама система образовања и васпитања* („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19, 27/18 – др. закон и 6/20) је општи закон који регулише доуниверзитетско образовање и васпитање. Прописује, поред осталог, право на образовање, језик образовања, опште циљеве образовања и васпитања, принципе, кључне компетенције за целоживотно учење и опште међупредметне компетенције. Овај закон такође регулише улогу завода и тела која се старају о квалитету образовања и васпитања; испите у систему доуниверзитетског образовања и васпитања (завршни испит у основном образовању и васпитању, завршне испите на крају средњег образовања и васпитања – општа, уметничка и стручна матура у четворогодишњем средњем образовању и васпитању и завршни испит у трогодишњем средњем стручном образовању и васпитању, специјалистички и мајсторски испит); права и обавезе ученика и њихових родитеља/старатеља, наставника, стручних сарадника (психолог, педагог, дефектолог), асистената (педагошки, андрагошки) и руководиоца установа образовања и васпитања; улогу просветних саветника, саветника – спољних сарадника и инспекције и др.;

2) *Закон о предшколском васпитању и образовању* („Службени гласник РС”, бр. 18/10, 101/17, 113/17 – др. закон, 95/18 – др. закон и 10/19) је посебан закон који регулише предшколско васпитање и образовање, рад предшколских установа, групе у вртићима, права и обавезе запослених у овим установама (васпитачи, медицинске сестре, руководиоци, стручне службе) итд.;

3) *Закон о основном образовању и васпитању* („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 10/19 и 27/18 – др. закон) је посебан закон који регулише обавезно основно образовање и васпитање и којим су, поред осталог, прописани: циљеви и исходи овог нивоа образовања као и опште међупредметне компетенције; трајање основног образовања и васпитања; врсте наставе (разредна и предметна, целодневна настава и продужени боравак, настава за ученике на кућном и болничком лечењу, настава код куће, настава на даљину) и др.;

4) *Закон о средњем образовању и васпитању* („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон, 6/20 и 52/21) регулише средње образовање и васпитање којим су, поред осталог, прописани: циљеви и исходи овог нивоа образовања као и опште међупредметне компетенције; врсте средњих школа (гимназија, стручна, уметничка, мешовита школа, школа за ученике са сметњама у развоју); различити програми међу којима и

програм каријерног вођења и саветовања, програм заштите животне средине, програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програми превенције других облика ризичног понашања и др.;

5) *Закон о образовању одраслих* („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 88/17 – др. закон, 27/18 – др. закон и 6/20 – др. закон) је посебан закон који регулише образовање одраслих путем формалног и неформалног образовања и информалног учења;

6) *Закон о ученичком и студентском стандарду* („Службени гласник РС”, бр. 18/10, 55/13, 27/18 – др. закон и 10/19) регулише услове под којима ученик може да буде смештен у ученички дом, добије кредит или стипендију; услове под којима студент може да буде смештен у студентски дом, оствари право на кредит или стипендију;

7) *Закон о дуалном образовању* („Службени гласник РС”, бр. 18/10, 101/17 и 6/20) уређује садржај и начин остваривања дуалног образовања (модел реализације наставе у систему средњег стручног образовања и васпитања), узајамна права и обавезе ученика, родитеља/старатеља, школе и послодавца, материјално и финансијско обезбеђење ученика, као и друга питања од значаја за дуално образовање;

8) *Закон о уџбеницима* („Службени гласник РС”, број 27/18) уређује припремање, одобравање, избор, издавање, повлачење и праћење уџбеника и уџбеничког комплета, приручника и додатних наставних средстава за основну и средњу школу;

9) *Закон о високом образовању* („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 73/18, 67/19 и 6/20) уређује систем високог образовања, услове и начин обављања делатности високог образовања, основе финансирања високог образовања, као и друга питања од значаја за обављање ове делатности;

10) *Закон о дуалном моделу студија у високом образовању* („Службени гласник РС”, број 66/19) уређује садржај и начин остваривања дуалног модела у високом образовању, узајамна права и обавезе студената, високошколских установа и послодаваца, материјално и финансијско обезбеђење студената, као и друга питања од значаја за реализацију студија по дуалном моделу;

11) *Закон о Националном оквиру квалификација Републике Србије* („Службени гласник РС”, бр. 27/18 и 6/20) прописује Национални оквир квалификација Републике Србије (НОКС), систем за уређивање квалификација, његову сврху, циљеве и принципе, врсте и нивое квалификација, начин стицања квалификација, опис знања, вештина, способности и ставова, нивое квалификација, тела и организације надлежне за примену и развој НОКС-а, обезбеђивање квалитета у примени НОКС-а и повезивање са Европским оквиром квалификација (ЕОК). На основу овог

закона успостављена је Агенција за квалификације, формиран је Савет за НОКС и образована су секторска већа (12);

12) *Закон о просветној инспекцији* („Службени гласник РС”, број 27/18) уређује поступак и положај инспекције у области образовања, тј. обављање инспекцијског надзора над применом закона и других прописа у области предшколског, основног и средњег образовања и васпитања, образовања одраслих, дуалног образовања, високог образовања, уџбеника и ученичког и студентског стандарда;

13) *Закон о утврђивању надлежности Аутономне покрајине Војводине* („Службени гласник РС”, бр. 99/09, 67/12 – УС и 18/20 – др. закон) утврђује надлежност Аутономне покрајине Војводине и уређује друга питања од значаја за ову покрајину. Законом су прописане надлежности покрајине (чл. 33–38) у области предшколског и основног образовања и васпитања, средњег образовања и васпитања, високог образовања, ученичког и студентског стандарда, неформалног образовања одраслих и образовања националних мањина;

14) *Закон о заштити права и слобода националних мањина* („Службени лист СРЈ”, број 11/02, „Службени лист СЦГ”, број 1/03 – Уставна повеља и „Службени гласник РС”, бр. 72/09 – др. закон, 97/13 – УС и 47/18) уређује начин остваривања индивидуалних и колективних права која су Уставом Републике Србије и међународним уговорима зајемчена припадницима националних мањина. Прописује и заштиту националних мањина од сваког облика дискриминације у остваривању индивидуалних права и слобода и обезбеђује остваривање колективних права националних мањина на самоуправу у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писма. Чл. 13, 14. и 15. овог закона регулишу образовање;

15) *Закон о националним саветима националних мањина* („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 20/14 – УС, 55/14 и 47/18) уређује правни положај и овлашћења националних савета националних мањина у области културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писма, поступак избора националних савета, њихово финансирање и др. Прописује и овлашћења националних савета у области образовања (чл. 11–15) а која се односе на: оснивање установа од посебног значаја за националну мањину, давање мишљења у поступку утврђивања мреже образовно-васпитних установа и отварања одељења на језицима националних мањина за мање од 15 ученика, учешће у управљачким телима установа образовања и васпитања, учешће у припреми програма наставе и учења од посебног значаја за националну мањину, одобравању рукописа уџбеника и др.;

16) *Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом* („Службени гласник РС”, бр. 33/06 и 13/16) уређује општи режим забране дискриминације по основу инвалидности, поступак заштите особа изложених дискриминацији и мере које се предузимају ради подстицања равноправности и социјалне укључености особа са инвалидитетом;

17) *Закон о младима („Службени гласник РС”, број 50/11)* уређују мере и активности које предузимају Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе, а које имају за циљ унапређивање друштвеног положаја младих и стварање услова за остваривање потреба и интереса младих у свим областима које су од интереса за младе (образовање је једна од тих области);

18) *Закон о заштити података о личности („Службени гласник РС”, број 87/18)* обезбеђује заштиту основних права и слобода физичких лица, а посебно права на заштиту података о личности;

19) *Закон о регулисаним професијама и признавању професионалних квалификација („Службени гласник РС”, број 66/19)* уређује минималне услове оспособљавања у Републици Србији за приступ и обављање професија доктора медицине, доктора медицине специјалисте, доктора денталне медицине, доктора денталне медицине специјалисте, медицинских сестара опште неге, бабица, магистра фармације, доктора ветеринарске медицине, архитеката, као и признавање професионалних квалификација, укључујући и систем признавања професионалних квалификација за обављање регулисаних професија у РС у циљу остваривања права на пословно настањење, слободу пружања услуга на привременој и повременој основи у РС на основу професионалних квалификација, као и поступак признавања професионалних квалификација;

20) *Закон о научноистраживачкој делатности („Службени гласник РС”, бр. 110/05, 50/06 – исправка, 18/10, 112/15 и 49/19 – др. закон)* који регулише Центар за промоцију науке;

21) *Закон о науци и истраживањима („Службени гласник РС”, број 49/19)* уређује систем науке и истраживања у Републици Србији, и то планирање и остваривање општег интереса у науци и истраживању, обезбеђивање квалитета и развоја научноистраживачког рада, правни положај института, оснивање и управљање институтима, стицање звања истраживача, институционално финансирање и финансирање других програма од општег друштвеног интереса, вођење евиденције, као и друга питања од значаја за систем науке и истраживања;

22) *Закон о иновационој делатности („Службени гласник РС”, бр. 110/05, 18/10 и 55/13)* уређује основна начела, циљеве и организацију примене научних сазнања, техничких и технолошких знања, инвентивности и проналазаштва, у функцији стварања и реализације, у односу на постојећу техничко-технолошку основу, нових и побољшаних производа, процеса и услуга;

23) *Закон о Фонду за науку Републике Србије („Службени гласник РС”, број 95/18)* уређује оснивање и рад Фонда за науку у циљу обезбеђивања услова за континуирани развој научноистраживачких и развојних активности у Републици Србији, неопходних за напредак друштва заснованог на знању;

24) *Закон о спорту („Службени гласник РС”, број 10/16)* уређује, између осталог, и школски и универзитетски спорт и физичко васпитање деце предшколског узраста;

25) *Закон о забрани дискриминације („Службени гласник РС”, бр. 22/09 и 52/21)* дефинише појам дискриминације, посредне дискриминације, сегрегације, облике и случајеве дискриминације, истиче општу забрану дискриминације као и поступке заштите од дискриминације. Овим законом се истиче да су сви једнаки и да треба да уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације;

26) *Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 42/09)* којим се потврђује Конвенција о правима особа са инвалидитетом Уједињених нација усвојена на 61. заседању Генералне скупштине Уједињених нација 2006. године, чији се члан 24. односи на образовање и који истиче да државе стране уговорнице признају право особа са инвалидитетом на образовање и да у циљу остваривања овог права без дискриминације и на основу једнаких могућности, државе стране уговорнице се обавезују да ће обезбедити инклузивни систем образовања на свим нивоима и доживотно учење;

27) *Закон о службеној употреби језика и писма („Службени гласник РС”, бр. 45/91, 53/93, 48/94, 101/05 – др. закон, 30/10, 47/18 и 48/18 – исправка)* прописује да су у службеној употреби у Републици Србији српски језик и ћирилично писмо, као и латиничко писмо на начин утврђен овим законом. Између осталог, овај закон прописује да на подручјима Републике Србије на којима живе припадници националних мањина у службеној употреби су, истовремено са српским језиком, и језици и писма националних мањина, на начин утврђен овим законом;

28) *Закон о употреби знаковног језика („Службени гласник РС”, број 38/15)* уређује употребу знаковног језика, право на учење знаковног језика и право на употребу услуге тумача за знаковни језик, начин употребе услуге тумача за знаковни језик, мере за подстицање примене и унапређење употребе знаковног језика кроз информисање и образовање на знаковном језику и друга питања од значаја за употребу знаковног језика. Овим законом је омогућено спровођење образовно-васпитног рада у установама образовања и васпитања и студија на високошколској установи на знаковном језику за глуве особе, у складу са њиховим потребама, способностима и могућностима. Поменути образовно-васпитни рад остварује се на основу процене потреба за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке интересорнекомисије кроз програм васпитања и образовања деце, односно школски програм и индивидуални образовни план за ученике, у складу са законом;

29) *Закон о потврђивању Маракешког уговора („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 1/20)* којим се омогућава приступ објављеним

делима од стране лица која су слепа, слабовида или на други начин онемогућена да користе штампане материјале;

30) *Закон о родној равноправности* („Службени гласник РС”, број 52/21) уређује успостављање, унапређење и одржање родне равноправности спровођењем одредби закона, укључујући мере у образовању, васпитању, науци и технолошком развоју;

31) *Закон о спречавању насиља у породици* („Службени гласник РС”, број 94/16) којим се уређује спречавање насиља у породици и поступање државних органа и установа у спречавању насиља у породици и пружању заштите и подршке жртвама насиља у породици;

32) *Закон о заштити животне средине* („Службени гласник РС”, бр. 135/04. 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др. закон, 43/11 – УС, 14/16, 76/18, 95/18 – др. закон и 95/18 – др. закон) регулише заштиту животне средине у Републици Србији – дефинише да државни органи, научне установе, установе у области образовања, здрвства, информисања, културе и друге установе, као и други облици удруживања у оквиру својих делатности подстичу, усмеравају и обезбеђују јачање свести о значају заштите животне средине, што се обезбеђује кроз систем образовања и васпитања, научно-истраживачког и технолошког развоја, усавршавање у процесу рада, јавног информисања и популаризације заштите животне средине.

Међународна документа значајна за област образовања:

1) Циљеви одрживог развоја Агенде 2030. документ је који се односи на глобалну развојну агенду за период након 2015. године. У наредних 15 година се од држава потписница (Република Србија је једна од потписница) очекује да мобилишу све ресурсе како би искоренили сиромаштво, борили се против неједнакости и нашли одговоре на климатске промене. Циљеви одрживог развоја циљају на бројне друштвене потребе укључујући здравље, образовање, социјалну заштиту и здраву животну средину и заједнице отпорне на климатске промене. Четврти циљ је посвећен образовању и гласи: „Квалитетно образовање: обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења”;¹⁰

2) Стратегија за Западни Балкан (*Strategy for the Western Balkans*)¹¹ која има фокус на свеобухватним реформама, а посебно је наглашено шест водећих иницијатива међу којима је и дигитална агенда;

3) Универзална декларација о људским правима (*The Universal Declaration of Human Rights*)¹² чланом 26. прописује право на образовање;

4) Конвенција о правима детета (*Convention on the Rights of the Child*)¹³ коју је Република Србија ратификовала и тако преузела обавезу да примењују мере за спречавање насиља над децом и обезбеди заштиту детета од свих облика насиља у породици, установама, институцијама и широј друштвеној средини;

5) Повеља Европске уније о основним правима (*Charter of fundamental rights of the European Union – 2016/C 202/02*)¹⁴ у члану 14. прописује право на образовање;

6) Препорука савета о кључним компетенцијама за целоживотно учење од 22. маја 2018. (*Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning*)¹⁵ у којој су наведене ревидиране кључне компетенције за целоживотно учење и где се наводи да је за развој компетенција важан интердисциплинарни приступ;

7) Оквирна конвенција за заштиту националних мањина која је усвојена на састанку Комитета министара Савета Европе ратификована 1998. године и која у свом члану 12. садржи обавезу државе да преузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине, да обезбеде одговарајуће могућности за обуку наставника и доступност наставних учила, да олакшају контакте између ученика и наставника различитих заједница и да обезбеде једнаку могућност приступа образовању на свим нивоима за припаднике националних мањина. Чланом 14. истог међународног уговора предвиђено је право припадника националних мањина да сваки припадник националне мањине има право да учи свој матерњи језик, а у областима насељеним припадницима националних мањина традиционално или у знатном броју, ако има довољно захтева, држава ће настојати да обезбеди, у мери у којој је то могуће и у оквиру својих образовних система, да припадници тих мањина имају одговарајуће могућности да уче језик мањине или да се обучавају на том језику;

8) Европска повеља о регионалним или мањинским језицима је ратификована 2005. године, чиме је држава преузела обавезу заштите мањинских језика. За образовање је нарочито важна примена члана 8. став 1. а (iii), а (iv), б (iv), ц (iv), д (iv), е (ii), ф (iii), г за албански, босански, бугарски, мађарски, ромски, румунски, русински, словачки, украјински и хрватски језик, као и члан 7. (II део ове повеље) који се односи на циљеве и начела које државе потписнице треба да поштују при заштити различитих језика;

9) Стратегија образовања за одрживи развој УНЕЦЕ која се у целини бави одрживим образовањем и чији главни циљ јесте да мотивише и подржи државе чланице УНЕЦЕ региона да раде на развоју образовања за одрживи развој и на интеграцији овог вида образовања у формални образовни систем, кроз све релевантне предмете, као и кроз неформалне видове образовања.

СРОВРС 2030 има у виду и посвећеност Републике Србије процесу европских интеграција па тако, где год је то контекстуално могуће и оправдано, реферише на вредности, стратешке приоритете, циљеве и показатеље који се односе на Европски простор образовања до 2030. године. Имајући то у виду, СРОВРС 2030 ослања се и на:

1) *Резолуцију о новом стратешком оквиру у области образовања и обука до 2030. године*¹⁶ (ЕТ 2030) где се дефинише визија будућности образовања и обука кроз успостављање пет главних стратешких циљева који се односе на побољшање квалитета, праведности, укључености и успеха за све у образовању и обукама; остваривање целоживотног учења и мобилности за све; побољшање компетенција и мотивације у наставничкој професији; јачање европског високог образовања; подршка зеленој и дигиталној транзицији у образовању и обукама;

2) *Стуб социјалних права ЕУ и припадајући Акциони план*¹⁷ где се наводи 20 кључних принципа и права од суштинског значаја за равноправна и функционална тржишта рада и системе социјалне заштите;

3) *Европску агенду за вештине*¹⁸ која представља петогодишњи план да се помогне појединцима и предузећима да развију више вештина које ће бити квалитетније и да их примене, кроз јачање одрживе конкуренције, осигурање друштвене равноправности, приступ образовању, обукама и целоживотном учењу за све и изградњу отпорности као реакције у кризним ситуацијама, на основу научених лекција током пандемије ковида 19;

4) *Европску дигиталну стратегију и Акциони план за дигитално образовање 2021–2027.*¹⁹ у којој се даје приказ визије Европске комисије за квалитетно, инклузивно и приступачно дигитално образовање у Европи;

5) *Европски простор високог образовања и Болоњски процес*²⁰ који су засновани на заједничком скупу обавеза и кључних вредности као што су слобода изражавања, аутономија институција, независна студентска удружења, академска слобода, слободно кретање студената и запослених;

6) *Стратешки оквир ЕУ за Роме до 2030. године* који представља нови десетогодишњи план, који садржи предлог за Препоруку Савета, како би се пружила подршка Ромима у ЕУ;²¹

7) *Економско-инвестициони план за Западни Балкан*²² који предвиђа посвећивање веће пажње важности образовања и запошљавања, посебно кроз вишесекторске инструменте као што је увођење Гаранције за младе;

8) *Оквире компетенција ЕУ* (предузетништво, дигиталне компетенције, квалификације).

Остала документа од значаја за СРОВРС 2030 су:

1) Општи коментар Комитета за права детета број 4, који дефинише инклузивно образовање;

2) Међународни пакт о грађанским и политичким правима (чл. 2, 11, 18, 19, 21, 22, 24, 25. и 27);

3) Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (чл. 2, 9, 11, 12, 13. и 14);

- 4) УНЕСКО Конвенција против дискриминације у образовању (чл. 1, 3, 4. и 5);
 - 5) Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (чл. 2, 5, 10. и 14);
 - 6) Конвенција о укидању свих облика расне дискриминације (чл. 2, 3, 5. и 7);
 - 7) Конвенција о статусу избеглица (члан 22);
 - 8) УН Конвенција о правима особа са инвалидитетом као и релевантни општи коментари/препоруке УН Комитета за права особа са инвалидитетом, Комитета за права детета и Комитета за елиминацију дискриминације жена;
 - 9) Декларација о правима лица која припадају националним или етничким, верским и језичким мањинама (чл. 2. и 4);
 - 10) Конвенција МОП број 182, о најгорим облицима дечијег рада (чл. 3, 7. и 8);
 - 11) УНЕСКО изјава из Саламанке и оквир за деловање;
 - 12) Европска социјална повеља (ревидирана);
 - 13) Европска повеља о регионалним или мањинским језицима (члан 8);
 - 14) Оквирна конвенција за заштиту националних мањина (чл. 12, 13. и 14);
 - 15) Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (посебно члан 10);
 - 16) Опште препоруке Комитета за елиминацију дискриминације жена, а посебно Општа препорука број 36. о праву девојака и жена на образовање;
 - 17) Општа препорука број 35. о родно заснованом насиљу над женама;
 - 18) Општа препорука број 24. у вези са чланом 12. – Жене и здравље;
 - 19) Конвенцију Савета Европе о спречавању насиља према женама и насиља у породици (посебно члан 14. – Образовање);
 - 20) Закључна запажања у вези са Четвртим периодичном извештајем Републике Србије Комитета за елиминисање дискриминације жена (посебно параграф 33. и 34. – образовање, као и параграф 37. а) и б) и параграф 38. а));
- ГРЕВИО основни извештај о примени мера у вези са Конвенцијом Савета Европе о спречавању насиља према женама и насиља у породици у Србији (посебно у вези са чланом 14. Образовање, параграфи 70–75).

- 5 <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/program-ekonomskih-reformi-erp/>
- 6 <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-socijalnu-zastitu/strategija-za-sprecavanje-i-borbu-protiv-rodno-zasnovanog-nasilja-prema-zenama-i-nasilja-u-porodici-za-period-2021-2025-godine>
- 7 <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr/dokumenti/strategije-i-akcioni-planovi/strategija-prevencije-i-zastite-od-diskriminacije>
- 8 <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr-Latn/dokumenti/strategije/nacionalna-strategija-za-rodnu-ravnopravnost-za-period-od-2016-do-2020-godine>
- 9 Устав Републике Србије („Службени гласник РС”, број 98/06).
- 10 <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Agenda-UN-2030.pdf>.
- 11 https://ec.europa.eu/commission/news/strategy-western-balkans-2018-feb-06_en
- 12 <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html>.
- 13 <https://www.unicef.org/child-rights-convention>
- 14 Official Journal of the European Union C 202/389 – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=EN>
- 15 Official Journal of the European Union C 189/1 – [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=LT).
- 16 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226(01))
- 17 https://ec.europa.eu/info/files/european-pillar-social-rights-action-plan_en
- 18 Communication on a European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience
- 19 https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en
- 20 <https://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communiques>
- 21 https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en
- 22 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1811

3. Опис постојећег стања – кључни подаци и анализа

У оквиру припрема за израду СРОВОС 2030, а према Закону о планском систему Републике Србије, израђена је свеобухватна *ex-post* анализа²³ са циљем идентификовања остварености стратешких циљева предвиђених претходном стратегијом. Поред *ex-post* анализе, спровођење СРОС 2020 и пратећег Акционог плана је било предмет три извештаја²⁴ о остварености

активности предвиђених поменути^м Акционим планом (АП) за период од усвајања Акционог плана (2015) до средине 2020. године.

С обзиром на обим поменути^х досадашњи^х докумената јавних политика и израђени^х извештаја, што је последица комплексности и обимности система образовања и његови^х нивоа и области, у одељку 3.1. је дат сажети преглед постојеће^г стања, остварени^х резултата и кључни^х показатеља, а према структури СРОС 2020 (нивои, општи циљеви²⁵ и свепожимајуће теме). У одељку 3.2. су додатни закључци анализе стања на основу евалуације остварености СРОС 2020, који се односе на једну или више нивоа/области образовања.

Све што је препознато у анализи тренутног стања, укључујући и додатне закључке анализе стања, узето је у разматрање при креирању општи^х и посебни^х циљева СРОВОС 2030, јер служи као својеврсна „научена лекција“.

23 Ex post анализа спровођења Стратегије развоја образовања у Републици Србији (СРОС) до 2020. године – http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/02/3-Ex-post-analiza_0202.pdf

24 Извештај за период од усвајања акционог плана (2015) до 2018. – <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/08/AP-SROS-IZVESTAJ-15jun.pdf>; Извештај за 2018. годину – <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2019/08/izvestaj.pdf>; Извештај за 2019. годину – <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/10/Izvestaj-o-Realizaciji-Akcionog-Plana-za-Sprovodjenje-Strategije-Razvoja-Obrazovanja-u-Srbiji-do-2020.-godine-za-2019.-godinu.pdf>

25 Општи циљеви СРОС 2020 су обухват, квалитет, релевантност и ефикасност образовања.

3.1. Преглед и анализа постојеће^г стања по нивоима образовања

Предшколско васпитање и образовање

На нивоу предшколског васпитања и образовања (ПВО), упркос различитим спроведеним активностима и оствареном напретку и без обзира на то што је, на основу података РЗС-а, укупан проценат обухвата деце предшколског узраста у сталном порасту (2002. године 32%, 2009. године 47,37%, 2011. године 48,05%, 2012/2013. године 49,72%, 2014/2015. године 47,45%, 2015/2016. године 49,62%, 2016/2017. године 52,30%, 2017/2018. године 56,04%), и даље је присутна разлика у обухвату у зависности од старосне групе деце. Та разлика је посебно видљива у Табели 1. у којој су представљени најновији подаци о обухвату деце ПВО разврстано по старосним групама.

Табела 1. Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем у 2020. години (%)²⁶

Деца узраста од 6 месеци до 3 године	33,51%
Деца узраста од 3 године до 5,5 година	65,96%
Деца припремним предшколским програмом	97,36%
Деца предшколским васпитањем и образовањем	57,38%

На основу представљених података, можемо закључити да обухват циљан СРОС 2020 (иако је у сталном порасту) није остварен.

Иако показатељи нису у потпуности упоредиви, компарација Републике Србије са земљама ЕУ показује да Република Србија није ни близу ЕУ просека. Односно, када је у питању учешће деце 4+ година у предшколском образовању, просек земаља ЕУ 2018. године је био 94,8% што је веома близу постављеног циља у ЕУ 2020. – 95%. Међутим и међу земљама ЕУ има разлике, па је тај проценат за Грчку 75,2, Хрватску 81, Словачку 82,2, Бугарску 82,4 и Румунију 86,3. Треба истаћи и то да је као и у Србији, и у земљама ЕУ обухват деце из осетљивих група мањи.²⁷

Према подацима РЗС-а, у 2019/20. години 6.902 деце је остало неуписано због попуњености капацитета, упркос значајном повећању капацитета предшколских установа (ПУ) и повећаног броја објеката. У контексту праведности и даље су приметне две негативне појаве: разлике између јединица локалне самоуправе (ЈЛС) у погледу обухвата деце уопште и обухвата деце из ромских насеља у Републици Србији која су у најмањој мери укључена у ПВО.

Што се тиче осигурања квалитета унутар ПВО, стање је боље – од 2017. до данас донето је више подзаконских аката који дефинишу националне стандарде за вредновање квалитета рада предшколске установе; услове за почетак рада и обављање делатности предшколске установе (простор, опрема, дидактичка средстава и запослени); остваривање осталих делатности установе (нега и превентивно-здравствена заштита, исхрана и социјална заштита деце), као и компетенције запослених (васпитача, стручних сарадника и директора). Важан реформски импулс у делатности предшколског васпитања и образовања представља усвајање нове програмске концепције (Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања),²⁸ на основу осмишљеног плана за њено сукцесивно увођење и обезбеђивања механизма подршке за њену примену. У оквиру програма подршке имплементацији нове концепције,²⁹ развија се и систем његовог праћења и вредновања, у циљу унапређивања система подршке, сагледавања остварених резултата и њихове одрживости и по завршетку пројектних активности.

Анализом тренутног стања примећује се и недовољно развијена свест грађана о васпитној и образовној улози ПВО, јер се ПВО још увек у већој

мери посматра као „систем за чување деце“ предшколског узраста него као део васпитно-образовног система РС.

Развој диверсификованих програма ПВО још увек није задовољавајући – ЈЛС још увек нису преузеле одговорност за развој кратких висококвалитетних диверсификованих програма, често због недостатка финансијских средстава али и због неразумевања важности ових програма за повећање обухвата и праведности ПВО.

Што се тиче ефикасности и релевантности система ПВО, неке од кључних активности су интензивирање, али тек од 2018. године, те још увек нема конкретних резултата и ефеката.

Када је у питању успостављање механизма за координисано спровођење стратешких политика и мера на националном и локалном нивоу, пре свега у смислу прикупљања релевантних података о деци и формирању валидне образовне статистике која ће омогућити доношење одлука засновано на подацима (планирање развоја ПВО, оптимизацију мреже, програма и услуга итд.), стање јесте унапређено (хармонизација регулативе, утврђивање методологије итд.), међутим процес успостављања ЈИСП-а још увек није окончан.

Анализа стања истиче да за следеће области нису постигнути резултати – дефинисање облика ПВО који ће бити бесплатни, унапређивање истраживачке праксе у циљу доношења одлука заснованих на подацима и успостављање националног система индикатора за праћење.

Основно образовање и васпитање

Основно образовање и васпитање, на основу вредности квантитативних показатеља, делимично је досегло стремљења која је поставила СРОС 2020.

Што се тиче обухвата основним образовањем и васпитањем, постављени циљ није остварен – планирано је најмање 98%, а према подацима РЗС-а из 2020. године обухват је износио 97%. Ипак, важно је да се помене да има помака у односу на 2009. годину када је обухват износио 94,4%. С друге стране, циљане вредности у вези са стопом завршавања основне школе су постигнуте – стопа завршавања основне школе је била 97%³⁰ (планирано најмање 95%), а и стопа осипања ученика у току основног образовања је смањена (према подацима РЗС-а из 2019. износи 0,6%). Међутим, важно је да се нагласи да је стопа завршавања основне школе ученика из ромских насеља знатно нижа и износи само 64% (2019).

Раст квалитета образовног система изражен кроз ПИСА постигнућа није остварен.³¹ Постигнућа ученика из Републике Србије на ПИСА 2018. тестирању су и даље испод ОЕЦД просека – на скали читалачке писмености 439 бодова (ОЕЦД просек – 487), на скали математичке писмености 448 бодова (ОЕЦД просек – 489) и на скали научне писмености 440 бодова (ОЕЦД просек – 489). Односно, сваки трећи ученик у Србији не достиже

основни ниво писмености јер резултати показују да се на скали читалачке писмености то односи на 38% ученика, на скали математичке писмености на 40% ученика и на скали научне писмености на 38% ученика. Овакви подаци могу да указују и на то да су спроведене активности које се тичу унапређивања квалитета наставе, иако по садржају и релевантности јако важне, започеле касно да би њихови ефекти били мерљиви ПИСА резултатима. Треба имати у виду да ни земље ЕУ нису оствариле помак у мереним областима, те да 21,7% ученика не постиже основни ниво читалачке писмености, 22,4% у области математичке писмености и 21,6% у области научне писмености и да су неке од држава ЕУ недавно покренуле реформе у правцу конципирања образовања заснованог на компетенцијама, те да су неке од држава чланица приступиле и преиспитивању система оцењивања и вредновања у циљу повећања функционалне писмености својих ученика.³²

Истовремено, Република Србија постиже резултате боље од просека на ТИМСС истраживању – у истраживању спроведеном 2019. године просек поена које је постигла Србија у области математике је био 508 поена, а 518 из природних наука, док је ТИМСС просек за обе области био 500 поена.³³

Што се тиче осталих мера унапређивања квалитета основног образовања и васпитања, остварени су многи резултати – ревидирани су васпитно-образовни програми да би се обезбедила њихова савременост, функционалност и социјална релевантност; ојачана је аутономија школе кроз педагошку аутономију у спровођењу курикулума, флексибилан систем спољашњег вредновања и тестирања, аутономију наставника, јачи однос са локалном заједницом и оснаживање ученичког парламента, уведена је изборна настава, конципирана према потребама и условима, која доприноси реализацији васпитно-образовних циљева школе и реализацији мисије основног образовања и васпитања; вредновање рада школе обухвата и ваннаставне програме итд.

Треба нагласити и то да важни стратешки циљеви попут ревизије планова и програма наставе и учења нису били обухваћени Акционим планом за спровођење СРОС 2020, али је од 2017. започет процес реформе планова и програма наставе и учења (нпр. урађена је ревизија планова и програма за други циклус основног образовања и васпитања увођењем три нова наставна предмета – Информатика и рачунарство, Техника и технологија и Физичко и здравствено васпитање, чија примена је почела од школске 2017/2018. године, а од школске 2018/2019. године сукцесивно се уводи нови план и програм наставе и учења заснован на исходима учења у основном и општем средњем образовању и васпитању), што свакако треба да буде један од даљих праваца развоја.

На крају основног образовања полаже се завршни испит – мала матура, чије су главне функције да се направи национални биланс ефеката основног образовања и васпитања, чиме је остварен један од циљева СРОС 2020. С

друге стране, након вишегодишње примене завршног испита, дошло се до извесних увида који намећу потребу за преиспитивањем његовог квалитета, сврсисходности, као и предности и недостатака. Ово се пре свега односи на комбиновани тест. Мишљења стручне јавности, наставника и директора, указују на то да концепт комбинованог теста у овом облику нема капацитет да оствари свој пуни потенцијал и сврху и да су измене неминовне. Наставници се слажу у процени да је овај тест слабије конципиран у односу на остала два теста и да постоји простор за његово унапређивање. Родитељи и ученици заступају становиште да трећи тест представља велико и непотребно оптерећење које доводи до стања претераног стреса, анксиозности и забринутости. Резултати који су добијени у петогодишњој примени комбинованог теста, заједно са подацима из квалитативних истраживања ЗВКОВ-а, указују на потребу да се размотре и уведу одређене промене које се односе на трећи тест на завршном испиту.

Приликом даљег рада на националним тестирањима, треба имати у виду да је сврха националних тестирања у Европи разнородна, од сертификације до даљег усмеравања ученика за наставак школовања, али значајан број земаља резултате националних тестирања користи за праћење и вредновање образовног система. Најчешће се тестирају матерњи језик, математика и још један (насумично одабран) предмет и тестира се примена знања, односно, математичка, језичка и научна компетенција.

Делимично је остварено планирано у области унапређења позиције директора, с обзиром на то да је обука за директоре усмерена ка професионализацији ове позиције у установи, али је уочена потреба за додатним радом у овој области, посебно имајући у виду да се директори школа све више препознају као носиоци и фацилитатори промена. Такође, делимично је остварено и увођење једносменског рада у школама и организовање разноликих облика квалитетних ваннаставних школских програма за ученике –једносменски рад је увођен фазно: у првој години у 204 основне школе, а у другој (2020/21) у укупно 405 школа, од чега је уведен у 47 средњих школа.

Када је у питању оствареност развијања васпитне функције школе на различите начине (предвиђене у СРОС 2020), није могуће дати процену остварености, с обзиром на уопштеност формулације овог циља у СРОС 2020, али и зато што недостају релевантни подаци и истраживања о осећању добробити ученика у школи, о школској клими и правилима итд., на основу којих се може мерити напредак и допринос донетих подзаконских аката у овој области.

Када је реч о коришћењу предности информационо-комуникационих технологија и различитих облика учења у онлајн окружењу, као и мера за вредновање квалитета уџбеника и инструктивних материјала на основу валидних и проверених стандарда квалитета уџбеника и приступачности наставних средстава ученицима (електронски, аудио и други облици

уџбеника), можемо говорити о делимичној остварености. Много тога је урађено или покренуто, али има и доста простора за унапређење.³⁴ Нарочиту релевантност овим циљевима и мерама даје и ситуација са ковидом 19 која је почела у марту 2020. године, у којој је образовни систем Републике Србије реаговао правовремено у смислу обезбеђивања праћења наставе на даљину.³⁵

У области повећања ефикасности и релевантности образовања, остварена је флексибилност програма, те наставници имају аутономију у избору дела наставног садржаја који би требало да прилагоде карактеристикама услова у којима раде. Донети су правилници о плану и програму наставе и учења за све разреде основне школе који се сукцесивно уводе од школске 2018/2019. године, а програми наставе и учења оријентисани су на исходе учења и развој компетенција ученика. Треба нагласити и то да добра међународна пракса показује да је важно да програми наставе и учења треба да имају хијерархијски уређен оквир компетенција и исхода те да је полазиште за развој програма наставних предмета њихова релевантност за свакодневни живот. Такође, важно је имати спецификовано на које начине опште и међупредметне компетенције могу да се интегришу у наставни предмет.

Спровођење оптимизације мреже основних школа која у највећој мери уважава педагошке, културне и шире друштвене разлоге и која ће гарантовати остваривање права на образовање свих категорија становништва, а такође ће бити економски најрационалнија, само је делимично остварена – иако је донет подзаконски акт (Уредба о критеријумима за доношења акта о мрежи јавних предшколских установа и акта о мрежи јавних основних школа, 2018), и иако су покренуте друге активности, уочено је да све ЈЛС нису донеле акт о мрежи јавних основних школа (око једне четвртине ЈЛС), као и да постоје ЈЛС које су донеле акт о мрежи основних школа, али нису у потпуности поступиле у складу са наведеном уредбом.

Средње образовање и васпитање

Обухват средњим образовањем и васпитањем, према подацима РЗС-а из 2020. године, износи 80%. Стопа уписа средње школе износи 98% (2020), што представља успех у односу на постављени циљ да најмање 95% оних који су завршили основну школу уписује неку од средњих школа. Ипак, треба имати у виду да је ефективна стопа преласка у средњу школу ученика из ромских насеља 55% (2019). Стопа завршавања средње школе износи 88% (2020), док стопа завршавања средње школе ученика из ромских насеља износи 61% (2019). Стопа осипања из средњег образовања и васпитања износи 1,1% (2019) што је значајно боља ситуација него у земљама чланицама ЕУ где 10,2% младих рано напушта образовање или обуку (циљ ЕУ 2020 је био 10%).

Необавезност средњег образовања и васпитања има негативне последице на обухват, али и на завршавање школовања ученика у средњем, а посебно у

средњем стручном образовању и васпитању (ССОВ). С тим у вези је важно нагласити да увођење средњег образовања као обавезног захтева промену у Уставу Републике Србије.³⁶ Оно што јесте урађено у периоду од 2012. је израда Студије изводљивости о увођењу обавезног средњег образовања (УНИЦЕФ) која даје добру основу за даље разматрање овог питања.

Средње опште и уметничко образовање и васпитање

Постављени циљ повећања обухвата ученика у општем и уметничком образовању и васпитању није постигнут – од планираних 39%, обухват ученика износи 29,1% (26,7% у општем и 2,4% у уметничком), мада је приметан тренд благог раста у односу на 2010/2011. годину када је износио укупно 25,38%.

Што се тиче омогућавања ученицима из породица са ниским социо-економским статусом (СЕС) да се школују у гимназијама и уметничким средњим школама, иако се у извештајима констатује да постоји низ спроведених активности (подзаконски акти о ученичком и студентском стандарду, афирмативна акција, Фонд за младе таленте итд.), није могуће прецизно проценити оствареност јер и даље не постоје свеобухватни подаци и истраживања о укључивању деце из осетљивих група у овај део средњег образовања и васпитања. Са сличним изазовом се сусрећу и различите земље чланице ЕУ (нпр. Мађарска, Румунија, Бугарска, Луксембург, Словачка, Француска итд.), док је у Немачкој, Данској, Француској и Португалу видно веће заостајање у читању ученика мигрантског порекла. Како би смањила неједнакости, Француска је повећала плате наставницима који раде у школама које похађа велики број ученика из осетљивих група, док се Аустрија одлучила за модел циљаног финансирања школа које су у неповољном положају.³⁷

Унапређивање квалитета и специфичности школовања у овом делу средњег образовања и васпитања само је делимично остварено, а као једна од предвиђених мера није реализована предвиђена модуларизација програма која омогућава индивидуализацију наставе и рад на различитим нивоима тежине, нити је креиран посебан документ о уметничком образовању од предшколског до универзитетског нивоа. Прилагођен систем вредновања овог вида образовања такође није развијен.

Унапређивање квалитета образовно-васпитних програма путем увођења нових програма, изборне наставе,³⁸ увођење интернационалних гимназија, трансдисциплинарности и слично, може се сматрати оствареним, јер су у оквиру овог специфичног циља остварене прве веће промене у оквиру гимназијског образовања у последњих 20 година.³⁹ Концептуализација кључних активности је остварена до 2020. године (промена курикуларне парадигме, изборност, интердисциплинарност итд.), али њихова примена подразумева сукцесивно увођење како би се промена односила на све ученике. Увођењу новог гимназијског програма претходило је анкетање свих наставника гимназија о тренутном стању у гимназијама. Истраживањем

које је спровео ЗВКОВ у сарадњи са Филозофским факултетом испитивани су ставови ученика о изборним програмима и овај део курикулума је код ученика оцењен највишим оценама.

Већина постављених циљева у вези са квалитетом општег и уметничког средњег образовања су само делимично остварени, те анализа показује да се опште средње образовање и васпитање налази пред великим изазовима који се тичу осигурања успостављеног квалитета, али и пред изазовима који се тичу континуираног развоја. Кључни започети реформски правци уводе се сукцесивно, па самим тим захтевају континуитет.

Циљеви који уопште нису остварени у области квалитета тичу се увођења једносменског рада, док за унапређивање васпитне функције школе није могуће дати процену остварености, јер недостају подаци на системском нивоу, као и истраживања и евалуативне студије.

Сличан ниво остварености је и у вези са мерама за повећање релевантности и ефикасности, односно углавном су само делимично остварене, док оне у вези са развијањем специфичних система вредновања у уметничким школама нису остварене.

Средње стручно образовање и васпитање

Што се тиче обухвата средњим стручним образовањем, СРОС 2020 је поставио циљ да стручне четворогодишње профиле уписује не више од 39% генерације, док остало средње стручно образовање уписује 10% генерације. И овај циљ је делимично остварен – по последњим доступним званичним подацима РСЗ-а стопа обухвата четворогодишњим профилима износи 55% и чак је нешто већа него 2012. године, док се стопа обухвата трогодишњим образовањем креће у оквиру процента планираног СРОС 2020 – нешто мање од 10%.

Обезбеђивање различитих облика подршке деци из осетљивих група који су предвиђени СРОС 2020 није у потпуности остварено, односно неопходне су даље активности како би се дошло до одрживих решења. Посебно је важно пружити подршку ученицима који похађају трогодишње профиле у средњем стручном образовању јер су постигнућа ових ученика на ПИСА 2018. истраживању нижа за 140 поена у поређењу са ученицима гимназија, што значи да више од 80% ученика ових профила не достиже основни ниво писмености.

Развој Националног модела дуалног образовања произашао је из релевантних података о потребама привреде за које се сматрало да могу да буду подржане од стране образовног система. Односно, дуални модел реализације наставе уведен је да би се обезбедила сарадња између образовног и привредног система, а у погледу препознавања потреба тржишта рада, као и могућности сагледавања савремених технолошких процеса који ученици могу у највећој мери да усвајају у компанијама. Такође, дуално образовање као платформа примењује се ради успостављања

синергије између знања, вештина, способности и ставова, односно стицања компетенција које су неопходне да би младим људима обезбедиле бржу транзицију ка свету рада. Користи које се остварују оваквим моделом постоје за све заинтересоване стране. Млади у систему формалног образовања стичу и знања, али и вештине. Компанија добија креативне и образоване кадрове, између осталог и са развијеним „меким вештинама“, који привреду за будућност чине не само одрживом него и иновативном. Заинтересованост компанија за све већи број постојећих образовних профила расте, а истовремено расте и број ученика и школа које се укључују у ову врсту средњег стручног образовања. Квалитет дуалног образовања се, између осталог, осигурава и кроз акредитацију компанија, обуку и лиценцирање инструктора. Партнер МПНТР у различитим процесима везаним за дуално образовање је Привредна комора Србије. Бенефити Националног модела дуалног образовања огледају се, између осталог, у израђеним савременим стандардима квалификација и плановима и програмима наставе и учења у којима су прецизно дефинисани исходи, који се уз помоћ лиценцираних инструктора реализују у процесу учења кроз рад у компанији. Број дуалних образовних профила школске 2018/2019. износио је 33, 2019/2020. – 37, 2020/2021. – 47, док је за школску 2021/2022. планирано укупно 52 дуална профила, и постоји тенденција повећања у складу са новим потребама привреде. Изазови у дуалном образовању мапирају се и прате кроз Мастер план имплементације Закона о дуалном образовању, који је израђен на пројекту са Швајцарском агенцијом за развој и сарадњу. Комисија за развој и спровођење дуалног образовања Владе основана је на основу Закона о дуалном образовању 2018. године ради спровођења и унапређивања дуалног образовања и трогодишњих вредновања остварених резултата.⁴⁰

Анализа показује значајан напредак у регулисању и унапређивању практичне наставе и професионалне праксе иако се на примену регулативе још чека.

Додатно, у вези са квалитетом ССОВ постављени циљеви су делимично остварени – развијање планова и програма на основу стандарда квалификација је у току, а стандарди рада установа треба да се допуне на такав начин да одговарају специфичностима различитих типова школа.

Такође, екстерна стручна матура и завршни испити су делимично остварени – припремљен је концепт и модел државне матуре који подразумева троструку функцију (сертификациону, селекциону/квалификациону и евалуативну), али такође захтева прецизнију операционализацију с циљем успешне примене у практичним оквирима, а нарочито да би постала врста евалуације целог средњошколског образовног циклуса. Функција националних тестирања у смислу коришћења резултата националних тестирања за подршку ученицима и унапређивања курикулума још увек није довољно снажна, тим пре што није успостављен ни континуитет ових испитивања.

Што се тиче ефикасности, остварен је постављени циљ да се 40% до 50% оних који су завршили четворогодишње средње стручне школе уписује у високо образовање – према последњим доступним званичним подацима из 2019. године, стопа ученика који настављају образовање је била око 89%. Циљ у вези са тим да четворогодишње средње стручне школе завршава минимално 95% уписаних није остварен – према последњим доступним званичним подацима из школске 2018/2019. године, стопа ученика који завршавају четворогодишње образовне профиле у стручном образовању је била око 85%. Треба истаћи и то да се стопа завршавања школовања разликује међу подручјима рада и да се креће од 99% у подручју рада Здравство и социјална заштита, до 70% у подручју рада Хидрометеорологија.

Оптимизација мреже средњих школа је у току, али још увек се не спроводи адекватним темпом. Капацитети локалних самоуправа за планирање уписа засновани на донетим критеријумима нису довољно снажни, а дугорочна регионална, односно перспектива на нивоу ЈЛС, је недостајућа, у смислу оквирног планирања уписа за неколико наредних година, узимајући у обзир развој и потребе привреде. Свакако је нужно напоменути и то да повећање ефикасности мреже школа треба да се оствари на такав начин да се не наруши доступност и праведност образовања.

Каријерно вођење и саветовање (КВиС) је важан систем који још увек није подједнако доступан за ученике, студенте и за одрасле током целог образовног пута, а не само приликом одлуке о избору образовног профила или обуке, а постојећа системска подршка применом стандарда услуга КВиС-а још увек не подстиче у довољној мери на целоживотно учење.

Високо образовање

Што се тиче циља у вези са учешћем високообразованих у генерацији од 30 до 34 година, он је скоро остварен – од планирач 35%, остварено је 33,5%, што је повећање од преко 8 процентних поена у односу на 2012. годину. Ипак, тај проценат је још увек мањи од просека ЕУ земаља где је број високообразованих у овој старосној групи 40,3% (циљ ЕУ 2020. је био 40%).⁴¹

Циљ да 95% оних који су завршили опште средње образовање и 40% до 50% оних који су завршили четворогодишње средње стручно образовање школовање наставља на високом образовању, делимично је остварен – на основу последњих доступних података РЗС-а, у 2019. години било је 25,5% генерације (од 19 до 30 година) која је обухваћена високим образовањем, а стопа настављања образовања након завршеног средњег образовања је износила 88,7% (РЗС). Треба нагласити да званична статистика не омогућава у потпуности адекватну процену квантитативних индикатора, па су коришћени они који су доступни.

Као последица негативних демографских трендова, број студената у Републици Србији је смањен за око 15% у последњих осам година. Ипак,

обухват младих који настављају високо образовање и проценат популације са високим образовањем у сталном је порасту – према последњим доступним подацима Републичког завода за статистику обухват високим образовањем се повећао са 48% у 2015, на 54,7% у 2019. години, а континуирано расте и проценат популације са високим образовањем – са 18,7% у 2015. на 20,4% у 2019. години (ЕУРОСТАТ).

У оквиру високог образовања (ВО) начињени су помаци у разним областима, на пример кроз увођење истраживања у струковне студије, реформу организационе структуре установа струковног образовања, унапређивање очекиваних исхода студија, унапређивање компетенција наставног кадра на струковним студијама, јачањем сарадње високог образовања са привредом, повећавањем броја доктора наука итд. Спроведен је низ кључних активности за унапређење евалуације квалитета докторских студија (свака докторска дисертација постаје јавно доступна у онлајн репозиторијуму). Врши се осигуравање и јачање доступности на сва три нивоа студија студентима из осетљивих група. Повећан је удео високообразованих који се баве истраживањима и иновацијама у високошколским установама (ВШУ), институтима и предузећима.

Достизање равноправног система високог образовања, са правичним и једнаким приступом за све групе у друштву, један је од приоритета у свим земљама које учествују у Болоњском процесу, у коме сваки грађанин треба да има приступ образовању високог квалитета, без обзира на социјалну или економску позадину, расу, религију или пол. Међутим, у Републици Србији је још увек приметно да су одређене социјалне групе у високом образовању недовољно заступљене, а извештаји о социјалној димензији у примени Болоњског процеса у Републици Србији⁴² показују смањено учешће младих људи из најсиромашнијих породица, из породица са најнижим степеном образовања, из породица ромске националности и особа са инвалидитетом. Сегрегација полова је такође присутна. Стога се може закључити да, иако су у високом образовању у Републици Србији створени неопходни услови за остварење принципа „једнак приступ за све“, тај процес није завршен и захтева дефинисање додатне регулативе, дефинисање социјалне димензије проблема и, коначно, дефинисање финансијског оквира.

Изостале су и системске мере које се односе на јаче финансирање високог образовања са циљем повећавања броја места за студенте у високом образовању из средстава буџета Републике Србије.

Једна од мера у СРОС 2020 која је потпуно остварена, односила се на повећање броја доктора наука (годишње најмање 200 докторанада на милион становника заврши студије у предвиђеном року) – у 2016. години је проглашено скоро 10 пута више доктора наука него 2012. године. Међутим, у светлу приоритета МПНТР да искорени корупцију и осигура интегритет образовања на свим нивоима, мере овога типа у СРОВРС 2030 би требало

додатно размотрити, јер само повећање броја доктора наука не осигурава и квалитет докторских студија.

Званична статистика не омогућава адекватну процену квантитативних индикатора у високом образовању, што указује да је неопходно развити и ојачати системе за праћење и евалуацију високог образовања. Неразвијеност индикатора праћења је у корелацији са одсуством спровођења кључних мера за унапређивање обухвата, квалитета, релевантности и ефикасности у високом образовању, јер спровођење мера и пројеката увек за собом повлачи и праћење резултата. Ова неразвијеност и слабост националне статистике која не покрива нити прати најважније индикаторе квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности високог образовања, забрињавајућа је и указује на низ проблема који постоје у високом образовању и нетранспарентност високог образовања која дуго траје.

Иако су учињени значајни помаци у систему осигурања квалитета високог образовања оснивањем Националног акредитационог тела (НАТ), Европска асоцијација за осигурање квалитета у високом образовању (ENQA) је у фебруару 2018. године донела одлуку да (тадашњи) КАПК губи статус пуноправног члана и постаје „члан у разматрању“ у наредном двогодишњем периоду, јер су утврђени недостаци у систему осигурања квалитета и акредитације установа и програма у Републици Србији. Из тог разлога НАТ је управо примену нове методологије процеса акредитације и провере квалитета у Републици Србији поставио као свој приоритет, са главним циљем постизања што потпуније интернационализације, позиционирања у простору високог образовања, добијања пуноправног статуса у Европској асоцијацији за осигурање квалитета у високом образовању (ENQA) и регистрације у одговарајућем регистру. Посета представника ENQA који су имали задатак да прикупе информације о начину на који је НАТ уклонио претходне замерке и саставе извештај према ком би се одлучивало о враћању статуса пуноправног члана НАТ у ENQA, догодила се крајем 2019. године. На основу налаза, одбор ENQA разматрао је у фебруару 2020. године захтев РС и донео одлуку да, и поред очигледног напретка на пољу осигурања квалитета, још увек нису отклоњене неке суштинске замерке, те се НАТ-у није одобрило пуноправно чланство; стога је одлучено да се приступи изменама и допунама Закона о високом образовању који ће, након усвајања, омогућити пуноправно чланство Републике Србије у ENQA.

Такође, уочено је да целокупни систем високог образовања, као и саме ВШУ, још увек не пролазе процес трансформације ка савременом и друштвено одговорном универзитету који је заснован на примени академских принципа и вредности у реализацији њихових основних функција (образовање и истраживање) и нових функција (трансфер технологија и иновација, континуирано учење, ангажовање кроз сарадњу у решавању друштвених изазова локалне и/или шире заједнице). Односно, изостаје Трећа мисија високог образовања, у којој посебно место заузима питање друштвене одговорности универзитета која обавезује универзитет на активно

укључивање у социјални, економски и привредни, политички и културни развој друштва.

Реформе овог нивоа образовања треба посматрати у светлу свеопштих реформи у области високог образовања које се дешавају широм Европе и које се, између осталог, базирају на оснаживању система осигурања квалитета у ВО (Словачка, Холандија, Грчка), увођењу модела финансирања ВО на основу успешности (нпр. Грчка), унапређивању система подршке студентима (нпр. Италија и Мађарска), повећању обухвата студената из осетљивих група (Луксембург), подршци интернационализаци ВО (Грчка, Словачка, Пољска и Француска), повећању релевантности ВО у складу са потребама тржишта рада (Кипар, Чешка) итд.⁴³

Образовање одраслих

Када је у питању образовање одраслих (ОО), иако су одређени помаци у погледу доступности образовања одраслих идентификовани, није у довољној мери унапређен обухват – главни стратешки циљ који се односио на партиципацију одраслих у програмима образовања одраслих (7% према Анкети о радној снази) није испуњен – подаци РЗС-а показују да је стопа учешћа одраслих у образовању и обукама у 2019. години у Републици Србији на националном нивоу износила 4,2% али не постоји податак о томе колико од њих је незапослено.

Подаци РЗС-а показују и то да је стопа оних који нису у процесу образовања или обуке, а који нису запослени (од 15 до 29 година) износила 18,9% у 2019. години. Тај проценат је значајно већи у односу на земље ЕУ где је проценат младих у овој групи у истој години био 10,2% што је веома близу постављеног стратешког циља за 2020. годину – 10% младих између 18 и 24 године који нису у образовању и/или обуци, а који нису запослени.⁴⁴ Ипак, иако нема званичних података, може се очекивати да се број незапослених одраслих који учествују у стручном образовању повећава, јер се повећавају могућности које незапослени одрасли имају за стручно образовање у смислу повећања броја ЈПОА, а НСЗ нуди и могућности да оствари одређене обуке за које постоји потреба на тржишту рада уколико за њих нема програма које нуде ЈПОА. Такође, последњих година, увидом у годишње националне акционе планове за запошљавање, може се закључити да се повећавају издвајања за образовање незапослених у оквиру активних мера за запошљавање и других мера које спроводи НСЗ.

Додатни подаци који се прикупљају Анкетом о образовању одраслих (АОО) показују да је Србија далеко од просека ЕУ – стопа учешћа одраслих у неком облику формалног или неформалног образовања или обука, на националном нивоу износила је 19,8% за 2016. годину (што је нешто више него 2011. када је износила 16,5%), али је и знатно ниже од просека земаља чланица Европске уније који је 2016. године износио 45,2%. Према подацима АОО, образовање одраслих није доступно свим категоријама, односно мрежа установа није функционална и још увек постоје значајне системске баријере

за њено ефикасно функционисање. Ако се у обзир узму подаци РЗС-а (Анкета о радној снази), ситуација је још неповољнија – стопа учешћа одраслих у образовању и обукама (25–64 године) 2019. године била је само 4,3% што Србију ставља у групу земаља са стопом учешћа мањом од 5% у коју од ЕУ земаља спадају Хрватска, Бугарска, Румунија и Словачка. Просечна стопа учешћа одраслих у образовању и обукама за земље ЕУ је у 2019. години била 10,8% (ЕУ 2020 циљ је 15%). Ипак, треба нагласити и то да је само седам држава чланица ЕУ успела да оствари циљ наведен у ЕУ 2020.⁴⁵

За стремљење у вези са тим да више од 5% популације одраслих незапослених лица похађа неки од облика ССОВ није могуће проценити оствареност, јер не само што није јасно дефинисан циљ, него је нејасно и да ли је у питању формално или неформално стручно образовање одраслих.

Уочени су изазови и у вези са ефикасношћу процеса акредитације, а мере у вези са успостављањем кратких циклуса на ВШУ, учењем на даљину и електронским учењем итд., нису остварени за време трајања СРОС 2020.

Постоје и изазови у погледу организације и квалитета формалног образовања одраслих, с обзиром на велики степен осипања полазника програма функционалног основног образовања одраслих (ФООО), а уочени су и проблеми обезбеђења превоза, одлива и компетенције кадрова, проблем реализације стручних обука у оквиру ФООО, успостављање оквира за праћење и вредновање итд. Уочено је да Република Србија не учествује у Програму међународног оцењивања компетенција одраслих, што је недостатак, с обзиром на то да учешће може да пружи допринос унапређењу политике ОО.

Образовање одраслих кроз ССОВ још увек није релевантно и прилагођено потребама, односно нису препознате све формалне препреке за признавање квалификације, за преквалификацију или доквалификацију, чијим би отклањањем могао да буде повећан број корисника.

У домену ефикасности, нема довољне понуде пружалаца услуга образовања који одговарају на различите потребе одраслих, као ни модела финансирања како би образовање одраслих било доступно свима. Додатно, не постоји јединствена база, односно регистар доступних обука и институција у образовању одраслих. Приметан је помак у понуди програма, које реализују јавно признати организатори активности образовања одраслих (ЈПОА), а који одговарају на потребе тржишта рада, али је према извештајима о спровођењу Годишњих планова образовања одраслих видљиво да програма нема довољно, те да програми не одговарају у потпуности на потребе тржишта рада (нпр. број полазника програма преквалификације, доквалификације и специјализације је низак и постоји огромна диспропорција између броја планираних и уписаних полазника што је, између осталог, резултат планирања које није усклађено са потребама тржишта рада). Такође, нема промоције акредитације ЈПОА и неформалног

образовања одраслих, као флексибилног начина прилагођавања образовања брзим технолошким променама и потребама тржишта рада, информисање привредника о условима, предностима и значају стицања статуса ЈПОА, унапређивање стандарда, односно услова за обављање активности образовања одраслих (прилагођавање законске и подзаконске регулативе), пружање подршке ЈПОА у примени и унапређивању система квалитета, оснивање регионалних тренинг центара и понуда обука/тренинга који су у складу са потребама тржишта рада са циљем побољшања квалификационе структуре активног становништва (запослених и незапослених лица). Додатно, не посвећује се довољна пажња компетентности едукатора (предавача и тренера) у смислу осмишљавања механизма провере и унапређења њихових компетенција у циљу обезбеђења сталне усклађености њихових компетенција са потребама тржишта рада.

Усвајање процеса признавања претходног учења (ППУ) изостаје у досадашњем развоју политике целоживотног учења.

26 Извор – МПНТР

27 *Education and Training Monitor 2020* – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

28 „Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 16/18.

29 Стручна подршка предшколским установама у примени нових Основа програма обезбеђује се у оквиру пројекта инклузивног предшколског васпитања и образовања (из средстава Међународне банке за обнову и развој).

30 *DevInfo* база података.

31 Иако ПИСА истраживање обухвата ученике првог разреда средњих школа, релевантан је показатељ за квалитет основног образовања и васпитања.

32 *Education and Training Monitor 2020* – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

33 <https://timss2019.org/reports/>

34 За потпуније информације погледати следеће извештаје – Извештај за период од усвајања акционог плана (2015) – <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/08/AP-SROS-IZVESTAJ-15jun.pdf>; Извештај за 2018. годину – <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2019/08/izvestaj.pdf>; Извештај за 2019. годину – <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/10/Izvestaj-o-Realizaciji-Akcionog-Plana-za-Sprovođenje-Strategije-Razvoja-Obrazovanja-u-Srbiji-do-2020.-godine-za-2019.-godinu.pdf>

35 Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Институт за психологију и УНИЦЕФ (2020). Праћење начина учешћа и процеса учења ученика из осетљивих група током остваривања образовно-васпитног рада учењем на даљину – Први извештај на основу истраживачких налаза – <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/06/4.b-Prvi-izveštaj-osetljive-grupe-učenje-na-daljini.pdf>

36 Члан 71. Устава Републике Србије наводи да је основно образовање обавезно и бесплатно, док за средње образовање наводи само да је бесплатно, па тако је потребно изменити Устав у смислу навођења да је и средње образовање обавезно и бесплатно.

37 Education and Training Monitor 2020 – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

38 Донета је одлука о увођењу изборних програма и повећања недељног фонда часова за два.

39 Прва генерација гимназијалаца ће школовање у складу с актуелном реформом завршити школске 2021/2022. године.

40 Дуално образовање није било постављено као један од циљева СРОС 2020, али је у међувремену постало један од приоритета Владе.

41 Education and Training Monitor 2020 – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

42 EQUIED Tempus Project: Equal access for all: Strengthening the social dimension for a stronger european higher education area, Contract No 517119-TEMPUS-1-2011-RS-TEMPUS-SMGR

43 Education and Training Monitor 2020 – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

44 Education and Training Monitor 2020 – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

45 Ibid.

3.2. Преглед и анализа постојећег стања – свепрожимајуће теме

Инклузија

Усвајање Закона о основама система образовања и васпитања (ЗОСОВ) још 2009. године означило је прекретницу у увођењу инклузивног образовања и васпитања, са нагласком на једнако право на образовање, без дискриминације и сегрегације, за сву децу, ученике и одрасле. Спроведене су реформске мере усмерене на развој целокупног институционалног и

образовно-политичког оквира, механизма и процедура за инклузију на локалном нивоу и нивоу установа, које су обухватале изградњу капацитета наставника и установа, успостављање тимова за инклузивно образовање у установама, промену политике уписа у основне школе, увођење индивидуалних образовних планова (ИОП) и педагошких асистената, обезбеђивање услуге личног пратиоца за децу, односно персоналног асистента за одрасле, успостављање локалних интерресорних комисија (ИРК) за додатну образовну, здравствену и социјалну подршку деци, ученицима и одраслима у образовном процесу, мере спречавања осипања из образовања итд. У периоду од 2017. до 2019. године, усвојен је сет нових и/или измењених и допуњених закона и подзаконских аката из области образовања, са већином одредби посвећених даљем развоју инклузивног образовања и васпитања, укључујући унапређење равноправног приступа ПВО, јаснији мандат интерресорних комисија и прикупљање и управљање подацима.⁴⁶

Специфични циљ СРОС 2020 који се односи на успостављање тима у МПНТР за праћење и извештавање о стању у образовању и васпитању на селу и у осетљивим категоријама деце (обухват, осипање, завршавање школе и квалитет школовања), може се сматрати делимично оствареним зато што није формирана, као посебна група, јединица која би пратила и извештавала о образовању деце на селу, јер закон не препознаје као посебну категорију образовање деце на селу. Ипак, како закон препознаје праведно, доступно, релевантно и квалитетно образовање за сву децу и ученике, установљен је Одсек за људска и мањинска права у образовању као посебна унутрашња јединица МПНТР.⁴⁷

Донет је и Правилник о критеријумима и стандардима за финансирање установа која обавља делатност основног образовања и васпитања,⁴⁸ који прописује критеријуме и стандарде за финансирање (цена услуга) установа основног образовања и васпитања, као и величину школе – најмање 16 одељења од првог до осмог разреда. Наведени правилник спецификује изузетке за формирање одељења за школе на приграничном и планинском подручју, кад због малог броја ученика, непостојања путне мреже (којом се могу кретати путничка возила) и велике удаљености између насеља није могуће, на рационалан и економичан начин, организовати одељења на поменути начин. Међутим, Правилник не спецификује посебне мере финансирања за четвороразредне школе како је предвиђено СРОС 2020.

Међутим, након 10 година спровођења инклузивног образовања, капацитети за спровођење још увек нису достигли ниво законских новина и промена. Напредак је остварен на свим нивоима, али капацитет наставника и установа да усвоје и примењују нове праксе и знање значајно варира, што је резултирало недостацима у погледу праведности. Иако је укупна стопа учешћа у образовању у Републици Србији висока, значајан број деце је у ризику да буде искључен, а посебно су у ризику деца са сметњама у развоју и инвалидитетом, деца ромске националности, деца из веома сиромашних

домаћинстава и сеоских подручја, а нарочито деца из брдско-планинских и пограничних подручја.

Анализом је уочено да увођење инклузивног образовања захтева промене на националном, локалном и нивоу установа, укључујући и реформу финансирања образовања и управљања образовањем, те да у систему недостају: адекватно финансирање и механизми финансирања инклузивног образовања; обезбеђивање одговарајућег финансирања и модела флексибилног финансирања за циљане мере које се односе на повећање ефикасности, ефективности и праведности у образовању, укључујући и моделе интерсекторског финансирања интегрисаних додатних услуга подршке за децу.

У последњих десет година развијен је и правни оквир релевантан за приступачност у образовном систему уређивањем приступачности и различитим прилагођавањима у образовању, у складу са чланом 9. Конвенције о правима особа са инвалидитетом и Општим коментаром Комитета број 2. (2014) о приступачности.

Ипак, анализе показују да образовање деце и ученика којима је матерњи језик српски знаковни језик, немају адекватан приступ образовању и васпитању у целини на свом матерњем језик, нити имају адекватну подршку. Такође, иако се законом о високом образовању предвиђа могућност студирања на српском знаковном језику, њиме није дефинисано ко је обавезан да га обезбеди, стога бројне генерације глувих студената и поред настојања да ту неопходну подршку добију, не успевају у томе. То узрокује, како слабије резултате глувих студената, који остану у систему образовања, тако и, у највећем броју, њихово одустајање од високог образовања.

Правни оквир релевантан за образовање деце ромске националне припадности у претходном периоду је унапређен тако што су прописане различите мере за упис и подршку образовању и превенцију осипања (као што су кампање за упис, упис без обавезе подношења документације, унапређено коришћење ИОП-а, педагошка асистенција и афирмативне мере за упис у средњу школу). Међутим, укљученост деце ромске националне припадности у основно образовање још увек је нижа од општег просека, а стопа осипања знатно већа у односу на друге ученике. Такође, упркос јасним антидискриминационим одредбама у образовању, и даље има случајева сегрегисаних школа или одељења у којима већину ученика чине ученици ромске националне припадности.

Током претходног периода, значајан напредак је постигнут када је реч о упису и учешћу деце избеглица и миграната у образовању. Подаци Комесаријата за избеглице и миграције и Министарства просвете, науке и технолошког развоја за јануар 2021. године, показују да су деца избеглице и мигранти основношколског узраста укључена у основно образовање скоро у потпуности, али да је само 12% деце средњошколског узраста уписано у средње образовање.

Започете су и активности са циљем успешнијег коришћења постојећих ресурса за развијање партнерског односа између образовних установа и родитеља, развој ресурс центара и успостављање професионалне сарадње између школа за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом и редовних школа.

Образовање наставника

Тренутно стање говори о томе да изостаје спровођење мера које се односе на унапређивање иницијалног образовања наставника, изградњу прилагођеног система професионалног усавршавања и вредновања рада наставника, обезбеђивање услова за запошљавање наставника који су претходно стекли одговарајуће образовање за професију наставник, као и обезбеђивање услова за препознавање значаја и унапређивање положаја професије наставник.

Такође, у претходном периоду је изостао и низ других важних активности и мера: нису предузимане конкретне мере за привлачење најбољих кандидата на студијске програме за образовање наставника, иако се пројекције потреба за запошљавањем наставника објављују на интернет страници МПНТР-а и подразумевају листе слободних радних места, листе запослених са непуним радним временом и листе технолошких вишкова; не постоје гаранције за запошљавање при упису кандидата – упис кандидата и рангирање дефинисано Законом о високом образовању и подзаконским актом који се односи на стандарде и поступке акредитације ВШУ (стандард 8); не постоји систем доделе стипендија студентима који студирају дефицитарне наставничке профиле итд.

Што се тиче унапређивања квалитета, иако је унапређен законодавни оквир, још увек није урађена почетна анализа примене стандарда професионалних компетенција за наставнике у доуниверзитетском образовању, те постојећи стандарди нису унапређени.

Професионални развој наставника и сарадника у току рада остварује се кроз различите програме стручног усавршавања у циљу стицања професионалних компетенција које су потребне за ефикасно обављање наставничке функције у одређеној образовној установи и за професионално напредовање наставника, а унапређен је и законодавни оквир за увођење у посао (концепција приправничког стажа, услови за стицање и одржавање лиценце), што свакако позитивно утиче и на ефикасност. Важно је напоменути да повећању ефикасности, између осталог, доприноси и то што је МПНТР дефинисало четири приоритетне области⁴⁹ стручног усавршавања наставника у доуниверзитетском образовању и васпитању. Када је у питању област професионалног усавршавања наставника, недостаје унапређивање система акредитације програма стручног усавршавања, посебно у делу организатора програма (прецизно дефинисати критеријуме ко може да буде организатор и са којим референцама, што укључује и реализаторе), као и прецизно дефинисање критеријума за избор чланова комисија које раде на

одобравању програма стручног усавршавања, са посебним акцентом на референце сваког појединачног члана, а у циљу обезбеђивања квалитетних програма стручног усавршавања. У светлу стратешког опредељења инклузивном образовању, важно је да се истакне значај подршке наставницима и образовним установама у пружању диверсификоване додатне подршке сваком детету којем је подршка потребна – у екстерном вредновању установа утврђено је да готово једна четвртина основних школа и једна трећина средњих школа не испуњавају стандарде квалитета установа који се односе на подршку деци из осетљивих група, што указује на то да би требало проширити већ развијене и доказане механизме подршке установама (нпр. мрежа професионалаца, угледне установе за ИО, хоризонтално учење) и да су потребне додатне мере подршке, попут успостављања и развоја ресурс центара за подршку образовању деце са сметњама у развоју и инвалидитетом. Наставници не разумеју у довољној мери значење, карактеристике и употребу ИОП-а и недостатке у изради ИОП-а, и нису им довољно развијене педагошке вештине, што упућује на потребу јаче директне подршке за развој професионалних компетенција за индивидуализацију и диференцијацију наставе.

Поред тога, није довољно унапређен систем хоризонталног учења (који се у земљама ЕУ показао као ефикасан механизам за професионални развој наставника), а неопходна је и финансијска анализа и пројекција која се односи на напредовање наставника и стицање звања да би се реконцептуализовао и систем напредовања у звањима наставника у доуниверзитетском образовању и васпитању.

Важно је истаћи да нови и унапређени програми наставе и учења захтевају и професионално оснажене наставнике, наставнике који ће процес наставе и учења реализовати применом савремених приступа, метода и техника рада у циљу развијања компетенција и вештина ученика и подизања квалитета, па се обучавање наставника у овој области види као приоритет који још увек није потпуно остварен.

Професионално напредовање наставника у доуниверзитетском образовању остварује се на основу законских одредби по нивоима и врстама напредовања, уз одговарајуће повећање плате.

У образовању и развоју наставника, као посебно евалуираној области дефинисаној у СРОС 2020, поред осталог, уочено је да недостаје развој флексибилних путева за стицање иницијалног образовања наставника, кроз интегрисане интердисциплинарне студије, програме учења током читавог живота/кратке циклусе, мастер студије за образовање наставника; програми за иницијално образовање наставника као одговора на захтеве образовања за 21. век ослоњених на научна сазнања из области психологије, педагогије и методике, савремене тенденције у образовним политикама и педагошкој пракси; програми који се заснивају на принципу интердисциплинарности, а развијају и спроводе се кроз међуфакултетску сарадњу, као и сарадња

између школа и предшколских установа са високошколским установама. Општи закључак је да није урађено довољно на грађењу професионалног идентитета наставника – рефлексивних практичара, који у сарадњи са осталим актерима школског живота и локалне заједнице преиспитују и истражују своју праксу и развијају је у складу са тим.

Анализирани извештаји указују на следеће недостајуће области развоја у иницијалном образовању:

- 1) Развој стандарда квалификације за професију наставник;
- 2) Унапређивање система акредитације програма иницијалног образовања наставника;
- 3) Подршка ВШУ за развој, праћење и спровођење програма иницијалног образовања наставника;
- 4) Обезбеђивање подршке центрима при универзитетима и/или факултетима матичним за област образовања за развој и реализацију програма образовања за професију наставник на српском и на језицима националних мањина, за оне који су се определили за наставнички позив након завршених основних студија;
- 5) Подршка истраживањима и развоју области методике наставе појединих наставних предмета као интердисциплинарне научне области;
- 6) Преиспитивање и реконцептуализација концепције професионалног развоја и развијање приоритетних области стручног усавршавања у складу са извршеном анализом потреба система, реализацијом акредитованих програма и међународним трендовима у образовању.

Додатно, изостаје континуирано праћење потреба и дугорочно улагање у развој наставника и институционалне капацитете у високом образовању.

Изостало је дефинисање стандарда професионалних компетенција наставника у ВШУ (компетенције које се односе на наставничку професију и које су један од услова за избор у звање), као и планирани универзитетски центри за развој образовања.

Изостало је и осмишљавање и спровођење мера за унапређивање положаја и препознавање значаја и улоге наставника и мера за информисање и мотивисање кандидата за упис на студијске програме за образовање наставника.

Планирано дефинисање професије наставника за све нивое образовања у НОКС-у је делимично остварено – донет је правни оквир, али и даље није дефинисана професија наставника у националном документу.

Национални оквир квалификација

Што се тиче квалитета образовања, као веома важна новина, донет је Закон о националном оквиру квалификација Републике Србије, 2018. године, којим

је национални систем квалификација (НОКС) успостављен, с тим што је важно да се нагласи и да је СРОС 2020 предвидео континуирано ажурирање на основу потреба привреде и друштва у целини, те је део циља који је у вези са успостављањем остварен. Усвојен је и Закон о регулисаним професијама и признавању професионалних квалификација који ће се примењивати од дана приступања Републике Србије Европској унији. Током 2019. године обезбеђени су неопходни услови за несметано функционисање Агенције за квалификације. НОКС је током 2019. године постао званично повезан са Европским оквиром квалификација тј. позитивно је оцењена усаглашеност НОКС са европским оквиром квалификација на основу Извештаја о самопроцени НОКС-а у области високог образовања. У оквиру МПНТР функционише јединствена база квалификација које се могу стећи у Републици Србији, као и интернет сајт посвећен НОКС-у. У бази квалификација која се налази на сајту НОКС евидентирано је 34 квалификација на трећем нивоу НОКС и 61 квалификација на четвртм нивоу НОКС. Све евидентирание квалификације, са ова два нивоа, имају израђен стандард квалификације. Донето је неколико релевантних подзаконских и других аката и покренуте су различите иницијативе у смислу усклађивања образовања и обуке са потребама тржишта рада. Формиран је Савет за НОКС.

Значајно је и да је 12 секторских већа основано крајем 2018. године, што не утиче само на квалитет већ и на релевантност ССОВ. Ово је нарочито важно са аспекта укључивања послодаваца у процес развоја и усвајања стандарда квалификација, али нису забележене значајне активности јачања чланова секторских већа за све надлежности којима треба да се баве.

Образовање и васпитање припадника националних мањина

Целокупан образовно-васпитни рад у Републици Србији се остварује на српском и осам језика националних мањина (албански, босански, бугарски, мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски језик).

Напредак је уочљив код циља који се тиче додатног финансирања специфичних трошкова образовања националних мањина (уџбеници и други наставни материјали се штампају на језику и писму националне мањине, развој образовања на језицима националних мањина, регулисање правног оквира, основан Центар за нискотиражне уџбенике у оквиру Јавног предузећа „Завода за уџбенике“ итд.), као и код циљева који се тичу одговарајућег представљања у органима управљања и руковођења образовно-васпитним установама и права учешћа у доношењу одлука о мрежи ОВУ када је то важно за права националних мањина на образовање.

Програми за матерњи језик (албански, босански, бугарски, мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски језик) и додатни садржаји за обавезне наставне предмете од посебног интереса за националну мањину (Свет око нас, Природа и друштво, Историја, Музичка и ликовна култура) саставни су део објављених програма наставе и учења за основно и средње

образовање и доступни су на интернет страници МПНТР. Саставни део објављених програма наставе и учења су и изборни програми за Матерњи језик – говор са елементима националне културе (албански, босански, бугарски, буњевачки, влашки, мађарски, македонски, немачки, ромски, румунски, русински, словачки, словеначки, украјински, хрватски и чешки) и Верска настава (Православни катихизис, Исламска вјеронаука – илмудин, Католички вјеронаук, Евангеличко-лутерански вјеронаук словачке евангеличке цркве а. в, Верско васпитање Реформатске хришћанске цркве, Веронаука евангеличке хришћанске цркве а. в, Веронаука – јудаизам), а у средњем образовању и васпитању Матерњи језик – говор са елементима националне културе има статус факултативног програма.

Изборни програм Матерњи језик – говор са елементима националне културе реализује се на 16 језика (албански, босански, бугарски, буњевачки, влашки, мађарски, македонски, немачки, ромски, румунски, русински, словачки, словеначки, украјински, хрватски и чешки). Наставници који реализују наставу на језику и писму националне мањине похађају и програме стручног усавршавања на српском језику.

Педагошки завод Војводина реализује стручно усавршавање наставника на матерњем језику, а одобрени су програми за стручно усавршавање на чешком, мађарском, хрватском, македонском, ромском, румунском, русинском и словачком језику, а МПНТР и ПЗВ су креирали обуку за развој језичких компетенција наставника који реализују наставу на језику националне мањине. Уочен је изостанак акредитација програма стручног усавршавања на језицима националних мањина које живе на простору изван Војводине.

МПНТР је успоставило сарадњу са министарствима задуженим за образовање у Бугарској, Албанији, Мађарској и Румунији,⁵⁰ а у процедури усаглашавања је билатерални споразум између Републике Албаније и Републике Србије у области образовања.

Иако су направљени одређени помаци у смислу подржавања образовања наставника у државама матицама (потписани споразуми), примена је доста спора.

Као важан корак у унапређивању образовања и васпитања националних мањина, препознато је и пружање подршке наставницима из редова националних мањинских заједница да пишу уџбенике и приручнике.

Образовање наставника на матерњем језику није у целости покривено мрежом високошколских установа. У најбољем положају су наставници који реализују наставу матерњег језика (Филолошки факултет Универзитета у Београду, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Интернационални универзитет у Новом Пазару – студијска група босански језик и бошњачка књижевност). Наставници који реализују наставу других

наставних предмета образовање стичу на српском језику или на универзитетима у државама матицама.

Даље унапређивање иницијалног образовања наставника на матерњем језику путем акредитације студијских програма на ВШУ за образовање наставника на језику националне мањине, а ради обезбеђивања квалификованог наставног кадра, препознато је као један од важних подухвата у наредном периоду, као и развијање студијских програма за Српски као нематерњи језик и Српски као страни језик на универзитетима (нпр. Ниш, Нови Пазар, Суботица), а ради обезбеђивања квалификованог кадра.

Финансирање образовања

Један од најважнијих циљева СРОС 2020 који се односи на повећање јавног финансирања образовања, са текућих 4,5% (податак из 2012. године) на 6% бруто друштвеног производа није остварен. Напротив, према подацима из 2018. године, овај проценат је опао (нпр. на само 3,1% у 2018. години, до 4% у 2019. години).⁵¹ Питање које треба даље размотрити јесте да ли су тренутна финансијска улагања у образовање довољна да се обезбеди жељени и одрживи друштвени и економски развој. Ово је од посебног значаја ако се има у виду да је Република Србија у 2017. години издвајала само 3,7% БДП за образовање, што је испод просека за групу земаља са истим приходима (4,7%), али и у односу на просек улагања у земљама региона (4,6%).⁵² Такође, треба имати у виду и то да су се последњих година у готово свим земљама ЕУ повећала издвајања за предшколско, основно и средње образовање, док су се издвајања за високо образовање незнатно смањила. Ипак, резултати земаља чланица ЕУ показују то да већа потрошња по ученику није по аутоматизму производила боље исходе образовања, те да су неке земље (нпр. Малта и Луксембург) радије одлучиле да унапређују екстерно вредновање и прикупљају податке о разликама у резултатима међу школама да би установиле изворе повећања квалитета, а неке друге су се посветиле консолидацији мреже школа и постављању услова за минималну величину школе и разреда. Уз рад на оптимизацији мреже школа, Хрватска се определила и за повећање броја наставних сати.⁵³

У будућности је неопходно повећање финансијских средстава намењених образовању, односно смањење улагања буџетских средстава у образовање не би требало да се дешава, јер је образовање од стратешке важности за даљи економски и друштвени развој РС.

Локалним самоуправама недостају ресурси за планирање и финансирање образовне политике (финансијски, људски ресурси); децентрализација и даље поставља изазове. Додатна подршка у образовању деце је у примарној надлежности јединица локалне самоуправе, а ниво економског развоја јединице локалне самоуправе има директан и значајан утицај на то да ли ће и у којој мери бити пружена додатна подршка. С друге стране, међусекторско финансирање није уведено ни на националном, ни на

локалном нивоу, што посебно негативно утиче на спровођење инклузивног образовања и васпитања.

Подаци

Оно што је препознато још 2012. године и што заузима важно место у СРОС 2020 јесте одсуство увременјених, објективних и релевантних података о учесницима у систему и ефектима образовних политика, иако јесу коришћени различити аналитички извештаји као основа за развој одређених образовних политика (нпр. ОЕЦД евалуација из 2019. године која је послужила за дефинисање одређених стратешких циљева у области образовања наставника и инклузивног образовања и васпитања, ПИСА резултати који служе као ослонац за ревизију стандарда и међупредметних компетенција, Студија о могућностима рационализације мреже школа која је финансирана из средстава Светске банке итд.). Због тога су последњих година активности у овој области интензивирани – развој Јединственог информационог система просвете значајно напредује и ускоро се очекује његова пуна функционалност. Ипак, у овој области још увек треба спроводити релевантне мере и активности да би се обезбедило праћење и вредновање започетих кључних реформских процеса, боље осмислиле и фокусирале мере подршке у образовном систему, те да би се унапредило доношење образовних политика заснованих на доказима. У том смислу, важна активност у наредном периоду требало би да буде развој методологије за праћење ученика током школовања, како би се испратило колико тачно ученика напусти образовање, а који у току школовања мењају одабрани образовни профил, и праћење након школовања, како би се проценили ефекти школовања на запошљивост.

Статистика у образовању и другим системима још увек не даје довољне и упоредиве податке који се односе на образовање ученика из осетљивих група и потребу за пружањем додатне подршке. Подаци се прикупљају у различите сврхе и кроз различите методологије, током различитих временских периода, а то често спречава обједињавање података и стварање свеобухватнијег погледа на квалитет инклузивног образовања и факторе који на њега утичу. Не постоје систематизовани подаци о потребама за додатним мерама и услугама подршке, квалитету постојећих мера и услуга додатне подршке, расположивим људским ресурсима и њиховим компетенцијама за рад у инклузивном окружењу. Поред тога, праћење квалитета инклузивног образовања и васпитања је додатно отежано због немогућности разврставања података према различитим групама ученика. Праћење систематизованих података о стању у области физичке и информатичке доступности кроз развијене индикаторе у оквиру ЈИСП система и њихово унапређење у погледу дигиталне доступности, обезбедиће већу доступност и правичност образовног система за све његове учеснике. Надаље, имајући у виду ново законодавство о заштити података о личности, постоји потреба за даљим усклађивањем законодавства за прикупљање и

размену података између различитих институција и министарстава у циљу бољег планирања и праћења пружања додатне подршке деци.

Јачање васпитне функције установа образовања и васпитања и даље се може сматрати приоритетним правцем развоја. Уочава се потреба за акредитацијом већег броја квалитетних програма обука усмерених на јачање компетенција наставника за оснаживање васпитне функције образовно-васпитних установа као и континуитет приликом прикупљања примера добрих пракси.

Приметна је и потреба за увођењем и применом система у коме би школе унапређивале свој рад у односу на резултате самовредновања, спољашњег вредновања и завршних испита (полазиште је донети Правилник о вредновању квалитета рада установа из 2019). Креирање политика у вези са унапређивањем квалитета образовања и васпитања треба да буде засновано и на резултатима ученичких постигнућа, а извештаји ЗВКОВ-а указују на потребу за коренитим реформама, односно да је потребно да се успостави систем где се подаци о постигнућима школа користе као смернице за унапређивање квалитета. Такође, потребно је развити методологију и стандарде спољашњег вредновања и самовредновања рада ЈПОА, у циљу унапређивања квалитета неформалног образовања.

Дигитализација образовања

Иако није посебан део СРОС 2020, важно је нагласити да онлајн учење у систему образовања има функцију додатне вредности или приступа који омогућава: превазилажење одређених баријера, подизање квалитета и организацију услуга на начин који је примерен савременим потребама његових корисника. Поред традиционалног начина реализације образовног процеса, у Закону о основама система образовања и васпитања још од 2017. године предвиђена је могућност да се ученици образују на даљину. На основу члана 14. став 4. важећег ЗОСОВ-а, који гласи: „Настава може да се остварује и као настава код куће и настава на даљину у складу са посебним законом.“ и члана 89, закључује се да наставу на даљину може да организује свака школа која за такву организацију наставе има услове. С друге стране, хибридна настава јесте интегрални део савременог образовног искуства ученика. То је флексибилан приступ организацији наставе који подразумева комбиновање непосредног рада у школи и онлајн наставе. У нормалним условима рада школа, овај вид наставе и учења омогућава продужени образовни контакт наставника и ученика ван школског времена и представља снажну подршку учењу. Секундарна добробит која произлази из практиковања хибридног модела наставе и учења јесте јачање дигиталних капацитета наставника и ученика, као и давање смисла коришћењу технологије (отклон од забаве и потенцирање учења). Имајући то у виду, стечена искуства за време пандемије указују да је емпиријски утврђен велики значај и улога онлајн наставе коју треба даље развијати и анализирати остварене ефекте.

Треба нагласити и то да је Влада основала Јавну информационо-комуникациону установу „Академска мрежа Републике Србије – АМРЕС“ ради изградње, развоја и управљања образовном и научно-истраживачком рачунарском мрежом Републике Србије. Наведена мрежа образовним и научно-истраживачким организацијама и другим корисницима обезбеђује приступ и коришћење интернета и информатичких сервиса у земљи, као и везе са националним и интернационалним мрежама. АМРЕС представља један од најзначајнијих ресурса научно-истраживачког и образовног рада и носилац је развоја информатичког друштва.

46 Постоји и неколико обука за стручно усавршавање наставника које се фокусирају на теме релевантне за инклузивно образовање, са фокусом на борбу против дискриминације, спречавања осипања из образовног система и израду и примену ИОП, док је МПНТР започело дијалог о иницијалном образовању наставника који би требало да доведе до промене универзитетског курикулума и стандарда компетенција наставника, а затим да резултира променама у иницијалном образовању наставника како би се одговорило на потребе ученика и ученица у складу са тренутном реформом курикулума.

47 Током 2015. године је основана Група за социјалну инклузију (касније Група за образовање мањина, социјалну инклузију и заштиту од насиља и дискриминације (ГСИ), чији је задатак био додатни развој и координација спровођења инклузивног образовања).

48 „Службени гласник РС”, бр. 73/16, 45/18 и 106/20.

49 Развијање и јачање компетенција за ИКТ, методе рада са децом којој је потребна посебна подршка, планирање процеса наставе и учења, јачање васпитне улоге школе.

50 Наведени споразуми се, поред осталог, односе и на успостављање континуиране сарадње ради стручног усавршавања запослених у образовно-васпитним установама као и признавање стечених бодова надлежних институција у обе државе.

51 DevInfo база података.

52 Serbia: Human Capital and Jobs, World bank – www.worldbank.org/humancapital

53 Education and Training Monitor 2020 – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ffe652f6-249a-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-172905496>

4. Визија развоја образовања и васпитања у Републици Србији

Визија развоја образовања и васпитања јесте у томе да обезбеди квалитетно образовање за постизање пуног потенцијала сваког детета, младе и одрасле особе у Републици Србији.

Мисија образовања је да се обезбеди образовање високог квалитета које служи развоју појединца, а тиме и друштва у целини.

Визија и мисија, као и представљена жељена стања, служе доносиоцима одлука, али и свим другим учесницима у процесу образовања и васпитања, као смерница будућег развоја образовног система Републике Србије и као окосница свих циљева, мера и активности који ће бити заступљени у акционим плановима у наредној деценији.

Будућност сваке земље зависи од спремности њених грађана за што успешније савладавање изазова које носе 21. век, убрзани технолошки развој, узнапредовала глобализација и поремећаји великих размера (нпр. пандемија и климатске промене), а који се пре свега огледају у неизвесности. С обзиром на то да је једино извесна и предвидива управо непредвидивост промена и напретка у наредној деценији, систем образовања мора успешно да гради капацитете младих људи, тако да по изласку из система образовања буду компетентни за живот и рад у 21. веку.⁵⁴

За остваривање визије неопходно је да се развија култура целоживотног учења, трансформација учења и подучавања у правцу развоја критичког мишљења, медијске и информатичке писмености, образовање усклађено са достигнућима науке, технике и технологије, одрживог развоја и партиципативности на свим нивоима образовног процеса.

Будући развој свакако би требало да подразумева и јачање међусекторског приступа и успостављање механизма на националном и локалном нивоу за координисано спровођење политика и мера које се директно или индиректно тичу образовања и васпитања – успостављање интерсекторског приступа, то јест јачих веза између сектора образовања и других сектора као што су сектори надлежни за социјалну политику и запошљавање, омладину, привреду, културу, финансије итд.

Визија развоја подразумева даљи рад на изградњи друштва заснованог на знању, друштва које негује вредности попут критичког мишљења, креативности, радозналости, солидарности, међусобног поштовања, личног интегритета, одговорности, уважавања и јачања инклузивног приступа у образовању који омогућава квалитетно образовање за све и економије која ће бити конкурентна на европском, али и на светском економском тржишту. Односно, тежиће се изградњи модерног и препознатљивог образовног система који ће бити међу системима највишег ранга у погледу квалитета образовних програма, наставних активности, истраживања и стручног рада, повећању угледа образовања у друштву и држави и усклађивању система образовања са непосредним развојним потребама појединаца, али и

економског, социјалног, културног контекста кроз повећање квалитета процеса и достизање исхода образовања.

Визија развоја образовања и васпитања и целокупне СРОВРС 2030 заснована је на жељеним променама у различитим областима и аспектима образовања, као и на различитим нивоима, а најважније од њих су наведене у наредним редовима. Република Србија је потписник и УН Агенде Циљеви одрживог развоја до 2030. године, у оквиру које су дефинисани и циљеви у области образовања, а који између осталог подразумевају да свако дете или млада особа треба да овлада барем основним нивоима читалачке, математичке и научно-технолошке писмености, што значи посвећеност остваривању ових циљева.

Негативни демографски тренд и дугорочне пројекције говоре о смањењу броја ученика и студената, а док се то не промени, систем образовања и васпитања требало би балансирано да алоцира ресурсе радије у повећање квалитета образовања и васпитања, уместо само у рационализацију.

Једна од важних новина коју доноси СРОВРС 2030 јесте целовита програмска перспектива која уважава континуитет образовања кроз све нивое образовања и све области, од предшколског васпитања и образовања до високог образовања и целоживотног учења – нефрагментисан приступ развоју образовања неопходан је за повећање успешности и квалитета образовања и развијање кључних компетенција у 21. веку и у том смислу нарочито је важно ускладити системе праћења и процену показатеља, уважавајући специфичности сваког нивоа образовања. Из тог разлога, жељено стање неће бити представљено само кроз нивое образовања већ и кроз програмске области које су заједничке за све, или за већину нивоа образовања.

СРОВРС 2030 остаје привржен повећању обухвата, квалитета, ефикасности и релевантности образовања (који су у СРОС 2020 препознати као „стубови“ образовања) и сматра их стратешким правцима којима модерно образовање мора да тежи у 21. веку, али додаје програмску перспективу ради ефикасније и ефикасније операционализације циљева, што подразумева и да институције система пружају квалитетне услуге образовања свим грађанима Републике Србије, примењују у свом раду принципе доброг управљања (нпр. одговорност, транспарентност, ефикасност итд.) и постижу висок ниво координације и сарадње, како са актерима који делују у области образовања, тако и са актерима из других сектора када је то потребно.

СРОВРС 2030 препознаје осетљиве друштвене групе⁵⁵ у образовању и у оквиру њих подразумева следеће групе: деца, ученици и студенти чије породице имају низак социо-економски статус;⁵⁶ припадници ромске националности, а нарочито они који живе у ромским насељима; особе са сметњама у развоју и инвалидитетом; становници руралних подручја, а нарочито становници брдско-планинских и пограничних подручја итд.

Једна од одлика СРОВРС 2030 јесте у томе што не издваја образовање националних мањина, јер је образовање националних мањина интегрални део образовања Републике Србије, и у том смислу сва унапређивања која су предвиђена за образовање на српском језику важе и за образовање на језицима националних мањина (унапређивање иницијалног образовања наставника на матерњем језику, развијање студијских програма Српски као нематерњи језик и Српски као страни језик, стално стручно усавршавање наставника итд.). образовање Рома, с обзиром на то да се не остварује настава на ромском језику, третира се посебно, у смислу да се прате различити показатељи тамо где је примећено да постоје велике разлике у односу на већинско становништво (обухват, стопе завршавања итд.). Потребно је да се развијају модели наставе у основном и средњем образовању и васпитању предвиђени Европском повељом о регионалним или мањинским језицима (образовање на мањинском језику, значајан део образовања на мањинском језику, учење мањинског језика као наставног предмета), који се остварују уз сагласност националних савета, да се обезбеди да кроз програме наставе и учења ученици већинског народа упознају културу националних мањина које живе на простору Републике Србије, као и да се омогуће услови за развој интеркултуралног образовања путем примене међупредметног приступа у редовној настави и у ваннаставним активностима.

Жељено стање 2030. године подразумева да су унапређени настава и учење, на свим нивоима образовања. То значи да су ученици и студенти у центру образовног процеса и да завршавају одређени ниво образовања опремљени знањима, вештинама и ставовима, односно компетенцијама које су релевантне за различите реалне контексте и ситуације у којима ће се наћи и у којима ће моћи да функционално примењују оно што су усвојили током свог образовања. Промена парадигме наставе и учења наставља се и у периоду СРОВРС 2030, јер подразумева образовање које је засновано на исходима и компетенцијама ученика уместо на пукој репродукцији знања. Желимо да бар три четвртине свих школа остварује високе оцене на спољашњем вредновању у области Настава и учење, а то значи, између осталог, да наставник ефикасно управља процесом учења на часу, усмерава интеракцију међу ученицима тако да је она у функцији учења, да прилагођава рад на часу образовно-васпитним потребама сваког ученика, да даје повратну информацију ученицима и јасне препоруке о даљим корацима, да подстиче интелектуалну радозналост и слободно изношење мишљења, да показује поверење у могућности ученика и да има позитивна очекивања у погледу успеха и друго, а да ученици стичу знања, усвајају вредности, развијају вештине и компетенције на часу, да критички процењују и анализирају идеје, да износе оригинална и креативна решења, да сваки ученик има прилику да буде успешан.

Родитеље сматрамо значајним партнерима у образовно-васпитном процесу, без чије подршке тешко да можемо замислити остваривање постављених циљева, нарочито оних који се односе на васпитну функцију установа.

Жељено стање 2030. године подразумева да су развијени нови и унапређени постојећи стандарди квалификација и стандарди постигнућа, као и програми наставе и учења на свим нивоима образовања. То значи да је садржај који се усваја у свим установама образовања и васпитања, на свим нивоима, усклађен са потребама појединца, тржишта рада и развоја друштва у целини. Такође, развој програма подразумева да су програми осетљиви на родну перспективу и да доприносе родној равноправности а не дискриминацији и стереотипизацији било које врсте. СРОВРС 2030 не даје примат „економизацији“ знања у смислу прилагођавања тренутним потребама тржишта рада, већ се ослања на образовање које развија људски капитал који промишља и креира друштво будућности. У том смислу јасно је препознато да је, осим техничких, и развој друштвено-хуманистичких наука од непроцењивог значаја, како за неговање националног и културног идентитета, проевропских вредности и интеркултуралности, тако и за образовање грађанина са високоразвијеним критичким мишљењем и развијање модерног друштва. Запослени у образовању треба да остварују и васпитну функцију, укључујући и садржаје о одрживом развоју и колективној добробити, која подразумева и филантропију.

Жељено стање 2030. године подразумева унапређен систем за осигурање квалитета, што у најкраћем значи да се сви важни аспекти образовања и васпитања прате и вреднују и да се на основу резултата спроводе корекције. Предвиђене мере осигурања квалитета не односе се само на формално образовање, већ и на неформално образовање које је јако важно за целоживотно учење. На основу уједначеног поступања и обрасца за брзу проверу усклађености рада установа са важећим прописима, очекује се смањење броја незаконитих поступања, односно делатност образовања и васпитања добиће виши квалитет. Република Србија ће наставити да учествује у међународним истраживањима (ПИСА, ТИМСС итд.), прикључиће се и новим истраживањима (нпр. ПИРЛС, ИЦЦС, ИЦИЛС), а добијене резултате ће користити за континуирано унапређивање образовања и васпитања и доношење одлука засновано на подацима.

Увођењем опште, стручне и уметничке матуре, обезбедиће се континуирано праћење квалитета средњошколског образовања, али и већа проходност ученика на високо образовање кроз вредновање резултата државне матуре приликом уписа на високошколске установе.

Жељено стање 2030. подразумева и развијено дигитално образовање, што значи да су наставници дигитално компетентни и да примењују иновативне педагошке приступе којим интегришу ИКТ у образовни процес – један од основних трендова у наредним годинама требало би да буде интензивна дигитализација процеса образовања која се огледа кроз педагошку примену

информационо-комуникационих технологија. Додатно, образовни систем мора да буде спреман за организовање образовања на даљину, у случају када је обустављен непосредни рад са ученицима, требало би да постоји дефинисан сет показатеља за дугорочно праћење развоја дигиталног образовања итд. Оно што је образовни систем дуго чекао, а што ће бити у функцији током 2021. године, јесте Јединствени информациони систем у просвети који ће, између осталог, омогућити коришћење низа података за доношење одлука о образовању.

Жељено стање је и унапређена доступност, праведност и отвореност образовања. Визија даљег унапређења инклузије и праведности је да до 2030. године сва деца уче и развијају своје компетенције кроз квалитетно инклузивно образовање које доприноси њиховом благостању и подстиче њихово активно учешће у заједници. Образовање у Републици Србији мора бити обезбеђено за сву децу, ученике и одрасле подједнако, на принципу социјалне правде и принципу једнаких шанси без дискриминације. Образовни систем мора пружити једнака права и приступ образовању свој деци, ученицима и одраслима, без дискриминације и раздвајања било које врсте. За остваривање ове визије, пажња ће бити посвећена даљем развоју и пуном спровођењу правног и стратешког оквира и његовог усклађивања са потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним стандардима у области инклузивног образовања, даљем развоју управљања и финансирања инклузивног образовања и васпитања; одржавању и унапређењу система додатне подршке за дечаке и девојчице ромске националне припадности, децу са сметњама у развоју и инвалидитетом, децу са тешкоћама у учењу, децу у неповољном положају, децу која живе у ромским насељима, децу из породица ниског социо-економског статуса, децу из руралних подручја, децу у покрету, са фокусом на кључне транзиционе процесе из једног образовног нивоа у следећи; јачању људских капацитета за спровођење и праћење инклузивног образовања; даљем одрживом улагању у побољшање компетенција наставника; побољшању физичке, комуникационе и информатичке доступности образовног система; промовисању дугорочног утицаја инклузивног образовања и васпитања; промовисање родне равноправности и даљу промоцију и подршку активној улози родитеља у образовању.

Образовно-васпитне установе у Републици Србији у наредном периоду имају задатак да надграђују културу у којој је свако уважен и поштован, као и културу солидарности. Овај приступ подразумева и укључивање деце са инвалидитетом и сметњама у развоју на начин који одговара њиховим могућностима и који им омогућава квалитетно образовање као припрему за будући рад, наставак школовања и целоживотно учење. Стратешко опредељење Владе и МПНТР, као дела Владе, јесте да обезбеди квалитетно образовање за све грађане кроз отвореност, праведност, доступност и демократичност образовања, уважавајући и паневропску иницијативу Савета Европе – Референтни оквир компетенција за демократску културу.

Нарочита пажња ће бити посвећена обезбеђивању једнаких шанси за сву децу. Пружање системске подршке ученицима током њихове образовне путање је приоритет МПНТР, са акцентом на оне који долазе из нестимулативних средина и осетљивих друштвених група. То ће бити једино могуће ако се ојача међусекторска сарадња, унапреде успостављени механизми за пружање подршке ученицима и ојачају људски капацитети у образовно-васпитним установама и другим релевантним институцијама.

Иако је започет процес трансформације улога школа за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом, у наредном периоду је неопходно дефинисати дугорочну визију и смернице на националном нивоу за развој овог дела образовног система, тако да се осигура прогресивно спровођење инклузивног образовања и васпитања. То не значи да ће школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом нестати из система образовања Републике Србије, већ да ће се радити на успостављању јаке везе између типичних и школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, што подразумева флексибилно хоризонтално кретање ученика у складу са потребама и најбољим интересом ученика. Односно, даље унапређење инклузивности система ће се спроводити кроз „изградњу мостова“ између редовног и специјалног система и припрему деце за инклузију у редовне школе, и кроз трансформацију неких школа ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом у ресурс центре који пружају подршку инклузивном образовању уз улагање ресурса у изградњу људских и материјалних капацитета школа за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом који су неопходни за остваривање њихове нове улоге. Посебно је потребно решити место и улогу дефектолога у образовању и унапредити ефикасност стручне подршке у редовним школама. Поред тога, потребно је усклађивање са политикама из области социјалне и здравствене заштите. Треба нагласити и то да све мере које се тичу рада типичних школа, важе и за школе за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, и у том смислу се школе за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетомне третирају засебно.

Иницијално образовање наставника и васпитача требало би да буде унапређено, укључујући квалитет студијских програма, концепције приправништва и увођења у посао наставника и васпитача. Циљ програма иницијалног образовања наставника јесте постављање основе за континуирано обликовање професионалног идентитета наставника – рефлексивних практичара, који у сарадњи са осталим актерима школског живота и локалне заједнице осмишљавају, истражују и преиспитују своју праксу и своју друштвену улогу, одговорност и лидерство у образовно-васпитном процесу и развијају их у складу са тим. Систем сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника, укључујући и управљачке структуре (нпр. директоре) требало би да буде реконцептуализован и континуирано оствариван.

Требало би да су однос према српском језику и статус српског језика значајно бољи – сектор образовања, у сарадњи са другим секторима, има јако важну улогу у неговању српског језика и развоју језичких компетенција, како ученика и студената, тако и свих осталих грађана. Унапређен однос према српском језику и развој језичких компетенција ће допринети и развоју вишејезичности, као једној од кључних компетенција за целоживотно учење.

Целоживотно учење 2030. године требало би да буде редовност, а не ретки изузетак. Иако је систем значајно унапређен доношењем Националног оквира квалификација (2018), неопходно је и усавршити систем у смислу јасних процедура у признавању претходног учења, транспарентности и упоредивости система квалификација, као и остварити дијалог и развој социјалног партнерства итд.

Жељено стање 2030. године је успостављање мрежа установа образовања и васпитања, као и установа ученичког и студентског стандарда (нпр. смештајни капацитети) која је усклађена са потребама, модерна и технички опремљена. То исто важи и за мрежу пружалаца услуга у неформалном образовању.

Жељено стање у области предшколског васпитања и образовања подразумева даљи развој система ПВО у сусрет потребама деце и породице као подршке добробити и целовитом развоју деце предшколског узраста, а у складу са принципима ПВО (доступност, демократичност, отвореност, аутентичност, развојност) кроз:

- 1) обезбеђивање шире доступности различитих програма и облика васпитно-образовног рада са децом раног узраста, а према утврђеним потребама деце и породица и могућностима локалне заједнице;
- 2) пружање подршке свим породицама у остваривању васпитне функције и даље развијање система додатне подршке деци и породицама којима је она потребна;
- 3) подршку јачању професионалних компетенција стручног кадра за рефлексивну праксу и педагошке иновације, у складу са полазиштима и вредностима концепције ПВО (у оквиру система иницијалног образовања као и система стручног усавршавања и професионалног развоја запослених);
- 4) остваривање благих прелаза, односно обезбеђивање континуитета искустава деце и породице у образовном контексту и развијање односа са другим деловима у систему образовања (школа), заједницом (институцијама културе, здравства, социјалне заштите), локалном самоуправом и широм друштвеном заједницом;
- 5) стварање недискриминаторног, подстицајног окружења у коме се развија демократска култура;
- 6) континуирано унапређивање система праћења, вредновања, подршке и извештавања на нивоу предшколске установе и система у целини.

Основно образовање и васпитање има функцију да обезбеди базично/основно квалитетно образовање за све, остваривањем општих принципа, циљева и исхода образовања и васпитања и да омогући развијање кључних компетенција за целоживотно учење – функционална знања и вештине, мотивација за учење, ставови и вредности неопходни за формирање националног и културног идентитета, уз уважавање специфичности мултикултуралне средине, неопходни су за активан и конструктиван живот у савременом друштву. Свеобухватне и интензивне реформске мере и активности, ослањајући се на резултате мера и активности претходног стратешког циклуса, уз пуно уважавање реалног стања у образовно-васпитном систему и добре постојеће образовно-васпитне праксе, оствариваће се у правцу развоја, спровођења и праћења примене програма наставе и учења заснованих на савременим педагошким концептима са доказаним позитивним ефектима и у правцу даљег развоја система за осигурање и вредновање квалитета процеса и резултата образовно-васпитног рада, при чему ће посебна пажња бити посвећена развоју и напредовању сваког појединца, пружањем оптималне подршке засноване на уважавању различитости, у безбедном и подстицајном окружењу, уз употребу савремених облика и метода наставе и учења и савремених образовних технологија.

Жељено стање у средњем образовању и васпитању се огледа у неопходности да оно, поред развоја компетенција ученика које су им потребне за запошљавање, изграђује кључне компетенције младих људи које су важне и за наставак образовања на терцијарном нивоу што се, између осталог, постиже утврђивањем стандарда квалификација, за опште и стручне квалификације, на националном нивоу. Компетенције потребне за запошљавање свакако би требало да буду у складу са технолошким развојем и потребама привреде, али је неопходно да млади људи изађу из система ССОВ и са компетенцијама које захтева активно грађанство у 21. веку. Средње образовање и васпитање мора да буде обавезно за младе одговарајућег узраста, односно до нивоа стицања стручне квалификације која се стиче по завршетку трогодишњег стручног образовања и васпитања. Додатно, активности спречавања осипања треба спроводити на нивоу средњошколског образовања и васпитања и то најинтензивније управо за ученике који су у трогодишњим образовним профилима из разлога највеће присутности осипања.

Високо образовање би требало да директно доприноси одрживом развоју критичког мишљења, праведног друштва, заснованог на знању и иновацијама, развоју културе, технологије, као и неговању културне разноликости. С обзиром на значај образовања за целокупни привредни и друштвени развој и на релативно неповољну образовну структуру становништва, и даље је потребно спроводити активности којима се доприноси повећању броја високообразованих грађана. Нарочита новина СРОВРС 2030 је систем праћења и вредновања високог образовања, које би

између осталог требало да допринесе процени квалитета, релевантности и праведности високог образовања.

Пажња ће бити посвећена и унапређивању, како школског, тако и универзитетског спорта у циљу развоја здравих животних стилова грађана.

И на крају, како на вредносне судове младих на свим нивоима значајно утичу опште околности, па тако и модели понашања и комуникације у јавном животу, образовање и васпитање мора да допринесе неговању друштвено прихватљивог јавног дискурса у медијима и институцијама.

У наредној табели су дате пројекције жељеног стања за 2030. годину, по најважнијим показатељима.

Показатељи остварености Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године

Табела 2: Показатељи ефеката за опште циљеве 1 и 2

Показатељи на нивоу општег циља (показатељ ефекта):	Почетна вредност и базна година	Циљана вредност 2030. године	Извори провере
Број поена просечног постигнућа на ПИСА тестовима (све области)	442,3 (2018)	471,6 (2028)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Број поена просечног постигнућа на ПИСА тестовима у области читалачке писмености	439 (2018)	471 (2028)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Број поена просечног постигнућа на ПИСА тестовима у области математичке писмености	448 (2018)	474 (2028)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Број поена просечног постигнућа на ПИСА тестовима у области научне писмености	440 (2018)	470 (2028)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Процент функционално неписмених (ПИСА, све области)	38,6% (2018)	18,6% (2028)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Процент функционално	38% (2018)	18% (2028)	Извештаји ОЕЦД-а по

неписмених у области читалачке писмености			циклусима истраживања
Процент функционално неписмених у области математичке писмености	40% (2018)	18% (2028)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Процент функционално неписмених у области научне писмености	38% (2018)	20% (2028)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Просечно постигнуће на ТИМСС тестовима из математике	508 (2019) ⁵⁷	Изнад ОЕЦД просека	Извештаји ИЕА по циклусима
Просечно постигнуће на ТИМСС тестовима из природних наука	517 (2019)	Изнад ОЕЦД просека	Извештаји ИЕА по циклусима
Просечно постигнуће на ПИРЛС тестовима из језичке писмености	Приближно ОЕЦД просеку (2021–2022) ⁵⁸	Ниво ОЕЦД просека (2026–2027)	Извештаји ИЕА по циклусима
Постигнуће на тестовима завршног испита из математике	10,71 (2014)	11,50 (2027)	Извештаји ЗВКОВ-а
Постигнуће на тестовима завршног испита из српског, односно матерњег језика	11,51 (2014)	13,50 (2027)	Извештаји ЗВКОВ-а
Постигнуће на тестовима завршног испита на комбинованом тесту	12,21 (2014)	13,50 (2027)	Извештаји ЗВКОВ-а
Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем (ПВО) од 6 месеци до треће године	33,51% (2020)	38%	Годишњи извештаји РЗС-а
Обухват деце ПВО	65,96% (2020)	75%	Годишњи

узраста од 3 до 5,5 година			извештаји РЗС-а
Обухват деце у години пред полазак у школу (ППП)	97,36% (2020)	98%	Годишњи извештаји РЗС-а
Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем (ПВО)	57,38% (2020)	67%	Годишњи извештаји РЗС-а
Обухват основним образовањем и васпитањем	98,1% (2019)	98,7%	Годишњи извештаји РЗС-а
Обухват средњим образовањем и васпитањем	87,4% (2019)	93% (2030)	Годишњи извештаји РЗС-а
Стопа осипања из основног образовања и васпитања	0,6% (2019)	0,3%	РЗС база података
Стопа осипања из средњег образовања и васпитања	1,1% (2019)	0,7%	РЗС база података
Стопа завршавања основне школе	97,1% (2019)	99%	Годишњи извештаји РЗС-а
Стопа настављања образовања након основног образовања и васпитања	98, 2% (2019)	99,5%	Годишњи извештаји РЗС-а
Стопа завршавања средњег образовања и васпитања	87% (2019)	92%	Годишњи извештаји РЗС-а
Стопа завршавања основне школе ученика из ромских насеља	64 % (2019)	78%	МИКС
Ефективна стопа преласка у средњу школу ученика из ромских насеља	55% (2019)	60%	МИКС

Стопа завршавања средње школе ученика из ромских насеља	61% (2019)	65%	МИКС
Стопа завршавања основне школе ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	Подаци се прикупљају кроз ЈИСП. Базна вредност ће бити позната 2022.	Базна вредност повећана за 1%	ЈИСП
Стопа преласка у средњу школу ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	Подаци се прикупљају кроз ЈИСП. Базна вредност ће бити позната 2022.	Базна вредност повећана за 1%	ЈИСП
Стопа завршавања средње школе ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	Подаци се прикупљају кроз ЈИСП. Базна вредност ће бити позната 2022.	Базна вредност повећана за 1%	ЈИСП
Стопа учешћа ученика избеглица и миграната у образовању	80% (2019)	85%	Звештаји МПНТР
Стопа учешћа одраслих у образовању и обукама (25–64 године)	4,3% (2019)	7%	Годишњи извештаји РЗС-а
Стопа оних који нису у процесу образовања или обуке, а који нису запослени (15–24 године)	15,3% (2019)	10%	Годишњи извештаји РЗС-а
Процент функционално неписмених на ИЦИЛС тестовима	40% (2023)	Највише 35% ⁵⁹	Извештаји ИЕА по циклусима
Процент младих узраста 18–24 година који су рано напустили образовање и обуку	6,6 % (2019)	4%	Еуростат база података
Наставници који су задовољни статусом професије у друштву –	20% (2013)	25% (2026)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима

ТАЛИС			истраживања
Наставници који учествују у стручном усавршавању – ТАЛИС	70% (2013)	75% (2026)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Наставници који добијају повратне информације о свом раду од других наставника – ТАЛИС	38% (2013)	50% (2026)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Наставници који имају потребу за стручним усавршавањем у области инклузије – ТАЛИС	35% (2013)	20% (2026)	Извештаји ОЕЦД-а по циклусима истраживања
Обухват деце и ученика којима је пружена додатна подршка (од укупног броја деце и ученика којима је предложена мера додатне подршке)	Подаци се прикупљају кроз ЈИСП. Базна вредност ће бити позната 2022.	Базна вредност повећана за 5%	ЈИСП
Процент високообразованих у популацији 25–34 година	33,5% ⁶⁰ (2020)	40%	Годишњи извештаји РЗС-а
Процент генерације од 19 до 30 година обухваћене високим образовањем	25,5% (2019)	50%	Годишњи извештаји РЗС-а
Процент студената који завршавају студије за највише годину дана дуже него што је предвиђено студијским програмом	Систем тек треба да почне да прикупља овај податак	70%	Извештаји ВШУ/ЈИСП
Процент студената који напушта студије	Систем тек треба да почне да прикупља овај податак	10%	Извештаји ВШУ/ЈИСП

Процент студената који по завршетку основних студија настављају школовање на мастер студијама	27,3% (2017)	30%	Годишњи извештаји РЗС-а
Процент студената који уписују струковне студије	21% (2020)	25%	Годишњи извештаји РЗС-а
Процент студената који су се запослили у струци (највише три године) након завршетка студија	Систем тек треба да почне да прикупља овај податак	70%	ЈИСП
Процент студената из осетљивих друштвених група који завршавају основне студије	Систем тек треба да почне да прикупља овај податак	Повећање од 5% у односу на базну вредност	Извештаји ВШУ/ЈИСП
Процент студената из осетљивих друштвених група који завршавају мастер студије	Систем тек треба да почне да прикупља овај податак	Повећање од 5% у односу на базну вредност	Извештаји ВШУ/ЈИСП
Процент студената из осетљивих друштвених група који завршавају докторске студије	Систем тек треба да почне да прикупља овај податак	Повећање од 5% у односу на базну вредност	Извештаји ВШУ/ЈИСП
Број долазних мобилности наставника, гостујућих професора, студената и истраживача	800 (година)	8.000	Извештаји ВШУ
Број одлазних мобилности наставника, гостујућих професора, студената и истраживача	500 (година)	10.000	Извештаји ВШУ

54 Главни фокус визије развоја образовања и васпитања је на деци и младима, али треба имати у виду да СРОВРС 2030 и пратећи АП обухватају и активности које доприносе развоју потенцијала одраслих особа.

55 Осетљиве друштвене групе се налазе под већим ризиком од друштвене искључености и сиромаштва и под осетљивим друштвеним групама се углавном сматрају: особе са инвалидитетом, деца, млади, жене, старије особе, Роми и Ромкиње, ЛГБТИ заједница, необразована лица, незапослени, избегла и интерно расељена лица и становништво које живи у руралним срединама.

56 Социо-економски статус је комбинација фактора – прихода, стеченог нивоа образовања и занимања – и умногоне утиче на друштвену не/укљученост, односно на степен у ком ће појединац/породица равноправно учествовати у свим активностима друштва за које су заинтересовани. Социо-економски статус утиче и на здравље и добробит појединца.

57 ОЕЦД просек је 500, и за тестове из математике и за тестове из природних наука.

58 Где год још увек не постоје подаци, дата је апроксимација. Апроксимација за ПИРЛС је дата према резултатима ТИМСС-а, с обзиром на то да Република Србија први пут учествује у ПИРЛС.

59 Апроксимација дата у односу на ЕУ таргет који је највише 15% 2025.

60 Показатељ је усклађен са најновијим показатељем ЕУ, али се базна вредност односи на популацију старости 30–34 године јер национална статистика још увек не прати овај показатељ на популацији 25–34 година.

5. Циљеви Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године

СРОВРС 2030 има два општа циља – први циљ се односи на доуниверзитетско, а други циљ на високо образовање, као и неколико посебних циљева⁶¹ у оквиру сваког општег циља.

Општи циљ 1: *Повећани квалитет наставе и учења, праведност и доступност доуниверзитетског образовања и васпитања и ојачана васпитна функција образовно-васпитних установа.*

Општи циљ 2: *Унапређени доступност, квалитет, релевантност и праведност високог образовања.*

Оствареност општих циљева прати се на основу показатеља ефеката који у СРОВРС 2030 и пратећем Акционом плану представљају комбинацију података који се прикупљају у националном систему, али и показатеља који се односе на међународна истраживања, који пружају драгоцене податке за утврђивање ефикасности система образовања и праћења његовог развоја. Такав приступ и методологију препознаје и прихвата велики број земаља. Сви ови показатељи омогућавају креаторима образовних политика да уоче последице спровођења одређених пракси и политика, преиспитају постојећа веровања и претпоставке уграђене у њихове образовне системе и размотре образовне концепте који нису коришћени у њиховим земљама, чиме се

доприноси и остварењу циља везаног за доношење политика заснованих на доказима.

Оствареност посебних циљева прати се на основу показатеља исхода који су, такође, наведени у овом документу.

Оствареност мера прати се на основу показатеља резултата и они су саставни део акционог плана.

5.1. Општи циљ 1

Општи циљ 1 произлази из визије СРОС 2020 да обезбеди квалитетно образовање за постизање пуног потенцијала сваког детета, младе и одрасле особе у Републици Србији.

Показатељи ефеката на нивоу Општег циља 1 СРОВРС 2030 су:

- 1) Повећање просечног постигнућа на ПИСА тестовима за све области;
- 2) Повећање просечног постигнућа на ПИСА тестовима на математичкој писмености, читалачкој писмености и научној писмености, односно смањење процената функционално неписмених ученика у областима читалачке, математичке и научне писмености;
- 3) Повећање просечног постигнућа на ТИМСС тестовима на постигнућу из математике и из природних наука;
- 4) Просечно постигнуће на ПИРЛС тестовима из језичке писмености које је на нивоу просека ОЕЦД земаља;
- 5) Повећање постигнућа на завршном испиту из математике, српског језика, односно матерњег језика и на комбинованом тесту;
- 6) Повећање обухвата деце предшколским васпитањем и образовањем (ПВО) од 6 месеци до треће године;
- 7) Повећање обухвата деце ПВО узраста од 3 до 5,5 година;
- 8) Повећање обухвата деце у години пред полазак у школу (ППП);
- 9) Повећање обухвата деце предшколским васпитањем и образовањем (ПВО);
- 10) Повећање обухвата основним и средњим образовањем и васпитањем;
- 11) Смањење стопе одустајања из основног и средњег образовања и васпитања;
- 12) Повећање стопе завршавања основне школе;
- 13) Повећање стопе настављања образовања након основног образовања;
- 14) Повећање стопе завршавања средњег образовања;
- 15) Повећање стопе завршавања основне школе ученика из ромских насеља;

- 16) Повећање ефективне стопе преласка у средњу школу ученика из ромских насеља;
- 17) Повећање стопе завршавања средње школе ученика из ромских насеља;
- 18) Повећање стопе завршавања основне школе ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом;
- 19) Повећање стопе преласка у средњу школу ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом;
- 20) Повећање стопе завршавања средње школе ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом;
- 21) Повећање стопе учешћа ученика избеглица и миграната у образовању;
- 22) Повећање стопе учешћа одраслих у образовању и обукама (25–64 године);
- 23) Смањење стопе оних који нису у процесу образовања или обуке, а који нису запослени (15–24 године) ;
- 24) Смањење процента функционално неписмених на ИЦИЛС тестовима;
- 25) Смањење процента младих узраста 18–24 година који су рано напустили образовање и обуку;
- 26) Повећање процента наставника који су задовољни статусом професије у друштву и наставника који учествују у стручном усавршавању (ТАЛИС);
- 27) Повећање процента наставника који добијају повратне информације о свом раду од других наставника и наставника који имају потребу за стручним усавршавањем у области инклузије (ТАЛИС);
- 28) Повећање обухвата деце и ученика којима је пружена додатна подршка (од укупног броја деце и ученика којима је предложена мера додатне подршке).

Резултати међународних истраживања постигнућа ученика користе се ради праћења напретка остваривања циљева који су постављени на светском или европском нивоу. Република Србија је потписник УН Агенде Циљеви одрживог развоја до 2030. године. У оквиру ове агенде дефинисани су циљеви који се односе и на образовање, а који између осталог подразумевају да свако дете или млада особа треба да овлада барем основним нивоима читалачке и математичке писмености. Евалуационе студије ПИРЛС и ТИМСС пружају ове драгоцене податке за праћење напретка ка остваривању УН циљева развоја одрживог развоја. Такође, резултати о писмености ученика (математичка, читалачка и научна) којим се бави ПИСА студија коју реализује ОЕЦД представљају неке од индикатора праћења квалитета образовања у земљама Европске Уније.

Тестови који се користе у овим истраживањима проверавају ниво развијености одређених компетенција. Компетенција се може одредити као капацитет особе да у различитим ситуацијама интегрише и упосли своја знања, вештине и ставове да би одговорила на изазове садашњег и будућег образовања, професије и одраслог доба. У том смислу, може се говорити о универзалној потреби друштва да обезбеди услове да ученици добијају образовање које их чини пре свега функционално писменим, односно да их поред усвајања предметних садржаја оспособљава да они та усвојена знања примене у свакодневном животу и раду. Систем који је заснован на развоју и континуираној провери оствареног нивоа развијених компетенција код ученика јесте систем који улаже у њихову будућност, а тиме и у будућност економије наше земље.

Подаци који ће се прикупити кроз ТАЛИС истраживање пружиће доносиоцима одлука увид у услове за учење и подучавање с обзиром на то да су учесници овог међународног истраживања наставници и директори школа.

Процена ефикасности образовног система ће се, такође, заснивати на националним стандардима постигнућа ученика. То је до сада остваривано спорадично, али је Стратегијом 2030, планирано успостављање основе за национални систем националних тестирања чиме ће се обезбедити континуитет ове врсте провере ефикасности.

Сви показатељи који се односе на повећање обухвата на свим нивоима доуниверзитетског образовања и показатељи који се односе на смањење одустајања од школовања говоре нам колико смо успели да унапредимо доступност и праведност нашег образовног система и колико је наш систем спреман да одговори на разнолике потребе оних који се образују и пружи квалитетно образовање за све ученике, али и за одрасле.

За достизање Општег циља 1 утврђени су посебни циљеви који су дати у наставку.

Посебни циљ 1.1: Унапређени настава и учење у доуниверзитетском образовању и васпитању

Показатељи исхода на нивоу овог посебног циља подразумевају – повећање процента основних школа које на спољашњем вредновању добијају оцену 4 на општем квалитету; смањење процента основних школа које на спољашњем вредновању добијају оцену 1 и 2 на општем квалитету, те повећање процента основних школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Настава и учење; повећање процента средњих школа које на спољашњем вредновању добијају оцену 4 на општем квалитету; смањење процента средњих школа које на спољашњем вредновању добијају оцену 1 и 2 на општем квалитету, те повећање процента средњих школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Настава и учење.

Достизање овог посебног циља подразумева остваривање активности у оквиру мера намењених развијању нових и унапређивању постојећих стандарда квалификација и стандарда постигнућа, програма наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању (мера 1.1.1); развијању услова и пружању подршке образовно-васпитним установама у унапређивању наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању (мера 1.1.2); пружању подршке образовно-васпитним установама у јачању васпитне функције (1.1.3).

Конкретније, неопходно је да се доуниверзитетско образовање и васпитање остварује на основу квалитетних програма наставе и учења заснованих на исходима који воде ка развијању компетенција ученика који су утврђени националним стандардима квалификација.

Први корак подразумева ревизију кључних, међупредметних, општих и специфичних предметних компетенција/стандарда компетенција, на основу којих ће се радити на развоју нових и унапређивању програма наставе и учења у основном, општем средњем, уметничком, средњем стручном и дуалном образовању и васпитању. Полазиште за унапређивање образовних стандарда чини документ Кључне компетенције за целоживотно учење – Европски референтни оквир (2018) којим је дефинисано осам кључних компетенција на основу којих ће се развијати предметне компетенције. Ослонац за ревизију стандарда чине и резултати ПИСА истраживања из 2018. године који су показали да су постигнућа ученика из Републике Србије и даље испод ОЕЦД просека.

Компетенцијски приступ стандардима ставља у први план сврху учења и функционалност знања која ученици током свог образовања стичу и активно примењују у многобројним ситуацијама школског и свакодневног живота. Ревидирани образовни стандарди дефинисаће предметна знања, начине сазнавања, као и примену знања у различитим аспектима личног живота ученика. Ревидирани образовни стандарди биће формулисани тако да свим учесницима образовног процеса, наставницима, ученицима и родитељима буде јасно која су фундаментална знања одређеног наставног предмета и које вештине и умења се развијају кроз одређени наставни предмет. Образовни стандарди су темељ на коме се заснивају предметни планови и програми који ће захваљујући иновираним приступу значајно унапредити развој ученичких компетенција које укључују трансферна знања и развој трансверзалних компетенција.

Истовремено, са ревизијом образовних стандарда, биће урађена и евалуација постојећих исходно оријентисаних програма наставе и учења у гимназијама, чија ће примена бити завршена током школске 2021/22. године. Све наведено ће неминовно довести до ревизије програма наставе и учења, али и до значајних новина у изради уџбеника, дигиталних материјала и осталих дидактичких средстава. Осим што се очекује да ће програми афирмисати компетенцијски приступ учењу и довести до редуковања

садржаја – чињеничног материјала који афирмише репродуктивна знања, приликом израде и стандарда и програма, у обзир ће бити узете и теме које у претходном периоду нису биле довољно препознате као важне у смислу неопходног фонду знања и вештина за 21. век и за даљи развој Републике Србије и њених грађана. Међу тим темама које треба да развијају и жељене вредности налазе се: одрживи развој и еколошка свест и писменост, очување менталног, физичког и репродуктивног здравља, родна равноправност, заштита података о личности, инклузивно друштво, национални идентитет и интеркултуралност.

Овај процес ће подразумевати и израду нових и унапређивање постојећих програма наставе и учења на језику и писму националних мањина, примену и унапређивање програма и наставе Српског као нематерњег језика, а приступиће се и развијању нових програма за Матерњи језик/говор са елементима националне културе.

У овом тренутку стандарди квалификација су засновани на занимањима и опису рада до успостављања законодавног, институционалног и методолошког оквира за развој стандарда занимања од стране МРЗБСП. Доношење оквира за развој стандарда занимања условиће промене у већ успостављеном систему развоја стандарда квалификација, пре свега укључивањем секторских већа у поступак развоја стандарда занимања, чиме ће се два система повезати функционално и оперативно, што је значајно стратешко опредељење. Тај процес ће пратити унапређивање законодавног, институционалног и методолошког оквира за развој стандарда квалификација заснованих на стандардима занимања.

Треба напоменути да СРОВРС 2030 препознаје нужност да нови програми у доуниверзитетском образовању и васпитању буду осетљиви на питања родне равноправности и специфичности различитих друштвених група, укључујући оне које нису заступљене у довољној мери, у складу са вредностима на којима почива демократско друштво, као и да буду усклађени са стандардима докумената јавних политика у Републици Србији, стандардима потврђених међународних уговора о људским правима и релевантним препорукама међународних тела која прате примену међународних уговора. Овај приступ ће бити примењен и у активностима које се односе на развој уџбеника и унапређивање капацитета запослених у образовању.

У исто време је неопходно да се на нивоу доуниверзитетског образовања и васпитања обезбеде услови и подршка образовно-васпитним установама у унапређивању наставе и учења кроз развој људских капацитета. Конкретније, биће пружена подршка предшколским установама у развијању различитих облика васпитно-образовног рада у складу са Основама програма ПВО; акценат ће се ставити на оснаживање људских ресурса за остваривање нових и унапређених програма наставе и учења у основном, општем средњем, уметничком, средњем стручном и дуалном образовању и васпитању.

Радиће се на обезбеђивању услова за стицање квалификација наставника за реализацију изборног програма Матерњи језик/говор са елементима националне културе (посебно за реализацију програма Ромски језик са елементима националне културе); развијаће се, акредитовати и спровести програми сталног стручног усавршавања наставника на језицима националних мањина на којима се остварује образовно-васпитни процес. Континуирано ће се обезбеђивати уџбеници прилагођеног фонта/формата у складу са захтевима школа и потребама ученика у основној школи, укључујући и обезбеђивање прилагођених уџбеника у видео формату на српском знаковном језику за потребе глувих ученика и ствараће се услови за обезбеђивање прилагођених уџбеника за средње школе, као и помоћних наставних средстава и дидактичких помагала за успешније учење и активније учешће ученика са сложеним и вишеструким сметњама у развоју у основним и средњим школама. СРОВРС 2030 предвиђа и обезбеђивање дигиталних образовних садржаја/дигиталних уџбеника за ученике основних школа и наставак обезбеђивања бесплатних уџбеника за одговарајуће групе ученика основних школа (свако треће и наредно дете у породици, примаоци социјалне помоћи итд.).

Улагаће се и у обogaћивање библиотечног фонда библиотека основних школа.

Унапређиваће се капацитети просветних саветника, екстерних евалуатора и саветника спољних сарадника за праћење примене нових стандарда постигнућа и праћење на који начин и у којој мери наставници подржавају и прате развој кључних компетенција код ученика, а све у циљу пружања подршке наставницима.

Тежиће се развијању аутентичних школских модела са програмима и активностима које ће се остваривати у школама са једносменском организацијом.

Наставиће се са применом обука за развијање компетенција за демократску културу на основу Референтног оквира за компетенције за демократску културу Савета Европе.

Током периода на који се односи ова стратегија, доћи ће и до преиспитивања статуса и позиције предмета Грађанско васпитање у образовно-васпитном систему и редефинисање начина стручног оспособљавања наставника грађанског васпитања.

Планиране су и активности оснаживања структура које прате остваривање права детета у образовно-васпитном систему кроз различите обуке просветних инспектора (републичких, покрајинских и општинских), спољних саветника, просветних саветника о правима детета.

Поред директора школа, психолози и педагози као део стручних сарадника у образовању и васпитању, најчешће су препознати као фацитатори реформских промена и координатори многобројних активности на

унапређивању васпитне и образовне функције установа. Њихова улога и значај, осим бољег препознавања на нивоу закона, треба у наредном периоду да буде и адекватно награђена, а у склопу промена у награђивању које произлазе из увођења платних разреда и напредовања у звању свих запослених у просвети. Започета ревизија стандарда компетенција психолога и педагога требало би да резултира и новим подзаконским актима којима се ближе уређује област њиховог рада.

Образовно-васпитне установе имају важну јавну и културну функцију, а неопходно је реafirмисати и ојачати њихову васпитну улогу. Остваривању јавне и културне функције и јачању васпитне улоге допринеће и активности развоја и оснаживања капацитета запослених у образовању у областима које ће довести до развијања школског амбијента који афирмише вредности савременог демократског друштва, међусобно поштовање и уважавање, ненасиље и антидискриминацију, неговање и развијање националне културе и културног наслеђа, културе националних мањина и светске културне баштине. Приступиће се изради кодекса етичког понашања запослених у образовању и формирању етичког одбора, развијању и остваривању програма обуке, информативних радионица и приручника који ће служити оснаживању представника образовно-васпитних установа за спровођење превентивних и интервентних активности и информисању родитеља и ученика у области заштите од насиља и дискриминације, родно заснованог насиља, очувања менталног здравља, родне равноправности, неговања одговорног односа према здрављу, унапређења репродуктивног здравља и превенције ризичних облика понашања, а оснаживаће се и ученици и родитељи да учествују у наведеним активностима. Успоставиће се систем праћења физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у основном и средњем образовању.

Приступиће се развијању и реализацији обука ученика са циљем јачања њихових капацитета за остваривање активности које се односе на одрживи развој и колективну добробит.

Додатно, значајан део активности ће бити посвећен унапређивању система професионалне оријентације, каријерног вођења и саветовања ученика основних и средњих школа, и то тако што ће доћи до развијања нове функционалне батерије тестова за потребе испитивања професионалних интересовања ученика, обучавање стручних сарадника да их користе, развијање и остваривање обуке за спровођење активности професионалне оријентације и каријерног вођења ученика. Спроводиће се и промоција Правилника о стандардима услуга каријерног вођења и саветовања.

Стварање услова кроз спортске и обogaћене наставне и ваннаставне садржаје, допринеће да школа у својој средини постане један од центара културе на локалном нивоу, чиме се обезбеђује већа партиципација наставника и ученика у животу школе, али и заједнице. Остваривање ових стремљења ће започети испитивањем интересовања ученика за школским

спортским активностима и потреба родитеља за укључивањем деце у спортске активности, након чега следи дефинисање општих и специфичних препорука за национални ниво. Улагаће се напори у популаризацију женског спорта; МПНТР ће израдити стручно упутство за формирање школских секција на нивоу школа и подржаће школе у формирању поменутих секција.

Активности јачања васпитне улоге школе ће бити засноване и на постулатима интеркултуралног образовања (које је препоручено од стране ЕУ и УНЕСКО).

Треба нагласити и то да се, поред тестова којима се мери степен развијености појединих компетенција, у оквиру ПИСА истраживања примењују и упитници за ученике и за школе. Њима се прикупљају подаци о различитим факторима који могу бити релевантни за постигнућа, нпр. материјални и образовни ресурси којима породица располаже; став ученика према учењу, мотивација за учење, стратегије и навике у вези са учењем; оспособљеност ученика да примењује савремене информатичке технологије и допринос школе информатичкој писмености; различити аспекти функционисања школе као што су: карактеристике наставника (ниво образовања, професионална мотивација, стилови рада), величина разреда, састав (хомогеност или хетерогеност), клима у учионици и школи, однос наставника према ученицима, осећање припадања школи, школска анксиозност; материјални ресурси којима школа располаже, начин финансирања школе (приватни извори или финансирање из јавног буџета или комбиновани извори финансирања), процес управљања и доношења одлука, укљученост родитеља у процесе и одлучивање у школи итд. То све заједно доприноси прикупљању и анализи података који су важни за унапређење образовања и доношење одлука у контексту утемељених и адекватних политика везаних за образовну и васпитну функцију установа.

Посебни циљ 1.2: Унапређен систем за осигурање квалитета у доуниверзитетском образовању и васпитању

Показатељи исхода на нивоу овог посебног циља подразумевају: повећање процента школа које примењују дијагностичко оцењивање (иницијално тестирање); обезбеђеност услова за континуирано учешће Републике Србије у међународним испитивањима процене ученичких постигнућа (ПИСА, ПИРЛС, ТИМСС); смањење процента школа које добијају најниже оцене на спољашњем вредновању на стандарду Вредновање које је у функцији учења; успостављеност система праћења и вредновања Националног модела дуалног образовања; ревидиран и спроведен завршни испит на начин да се њиме мери шири спектар компетенција, нивоа и постигнућа ученика; успостављена основа за нови систем националних тестирања; унапређен оквир за осигурање квалитета у неформалном образовању; развијена методологија за праћење ефеката примене нових квалификација на запошљавање и целоживотно учење на основу података из профила сектора (подаци о кретању ученика на тржишту рада и наставку образовања), што

подразумева да ће се резултати праћења ефеката примене нових квалификација на запошљавање и целоживотно учење користити приликом анализе релевантности квалификација за запошљавање или даље образовање и у сврху доношења политика у секторима, као и спровођења услуга каријерног вођења и саветовања.

Достизање овог посебног циља подразумева остваривање активности у оквиру мера намењених унапређивању система самовредновања и спољашњег вредновања рада установа (1.2.1), унапређивању система и процеса за праћење напредовања ученика (1.2.2), као и развоју, успостављању и примени оквира за праћење и вредновање нових програма наставе и учења (1.2.3).

Приоритетне области за осигурање квалитета у доуниверзитетском образовању и васпитању су опште оснаживање наставника, пружање подршке наставницима да унапреде оцењивање у школи и ставе га у функцију даљег напретка ученика.

Ове активности су од посебног значаја зато што је оцењивање у школи показатељ квалитета ученичких постигнућа, као и квалитета рада наставника и школе, а иницијално тестирање представља добар основ за планирање, остваривање и вредновање образовно-васпитног рада. Такође, резултати националних испитивања/тестирања треба да буду у функцији подршке ученицима који не напредују у складу са својим капацитетима, као и у функцији евалуације програма наставе и учења, а служе и за процену стања и напретка образовања у Републици Србији. Школе све ове резултате треба да користе за унапређивање свог развојног плана, школског програма, плана подршке ученицима, плана стручног усавршавања и напредовања наставника.

Оцењивање у функцији учења захтева већу посвећеност наставника формативном оцењивању, диференцираном приступу у настави и слично, те ће окосница активности у овој области бити јачање компетенција наставника за оцењивање постигнућа ученика са акцентом на формативно оцењивање.

У наредном стратешком периоду неопходно је и ревидирати постојећи подзаконски акт о оцењивању ученика, те тако нови акт треба да уважава нове оријентације ка исходима, компетенцијама и стандардима постигнућа, а регулисаће и провере постигнућа ученика на националном нивоу – национална тестирања.

С обзиром на важност података који се добијају националним и другим тестирањима за евалуацију и унапређивање квалитета образовања, овом стратегијом се предвиђа и израда концепта Центра за националне испите и његово оснивање. Предвиђено је да у надлежности овог центра буду све активности у вези са националним тестирањима као што су завршни испити на крају основног и средњег образовања и васпитања.

Поред државне матуре и повезаних припремних активности које ће се остваривати на почетку овог стратешког периода, интензивно ће се радити и на реконцептуализацији завршног испита на крају основног образовања и васпитања (развој нове методологије за завршни испит).

Део стратешких приоритета је и унапређивање система спољашњег вредновања и самовредновања рада установа, где ће надлежне институције приступити развоју материјала за подршку примене самовредновања и спољашњег вредновања рада установа, организацији и спровођењу континуираног стручног усавршавања просветних саветника за вредновање рада установа и пружање стручне подршке установама у области самовредновања, а након чега ће се приступити спровођењу праћења и евалуације примене постојећих стандарда квалитета рада установа. Разматраће се и могућност да се оквир стандарда квалитета рада школа за рад са децом са сметњама у развоју и инвалидитетом обогати стандардима специфичним за ове школе.

Да би образовне политике и интервенције биле засноване на доказима и стварном стању, ЗВКОВ ће наставити да припрема и презентује годишње и циклусне извештаје о резултатима спољашњег вредновања који садрже податке на нивоу стандарда и показатеља квалитета, а развој мера за интервенцију ће наступити након анализе резултата спољашњег вредновања у оквиру рада НПС, надлежних сектора МПНТР, ЗУОВ и ЗВКОВ.

Када је у питању нормативни оквир за развој неформалног образовања одраслих, приступиће се његовој ревизији и унапређивању. Приступиће се и развоју методологије за праћење ефеката примене квалификација на запошљавање и целоживотно учење, на основу које ће се у будућности вршити поменуто праћење; развоју стандарда и процедура за самовредновање и спољашње вредновање рада ЈПОА; унапређивању капацитета Агенције за квалификације за примену стандарда за самовредновање и спољашње вредновање ЈПОА кроз развој и остваривање релевантних обука. Важне активности у овој области биће и унапређивање оквира осигурања квалитета у образовању одраслих; формирање базе стручњака за примену система НОКС-а што подразумева развијање базе података/регистара стручњака за примену система НОКС-а, односно стручњака оцењивача из школе и привреде који учествују у поступку ППУ, а ради осигурања транспарентности кадра који испуњава услове за спровођење поступка ППУ, или спољашње вредновање квалитета рада ЈПОА, те стварања могућности за њихово лакше ангажовање од стране ЈПОА на територији целе Републике Србије; унапређивање стандарда и система за одобравање статуса ЈПОА; унапређивање капацитета Агенције за квалификације да примењује те стандарде.

Зарад осигурања квалитета Националног модела дуалног образовања, успоставиће се систем праћења и вредновања дуалног образовања који ће

уважавати све специфичности овог дела средњег стручног образовања и васпитања.

Имајући у виду да је део претходно наведеног посебног циља креирање нових и унапређивање постојећих програма наставе и учења, у оквиру овог посебног циља ће се креирати методолошки оквир за праћење и вредновање спровођења и ефеката наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању, након чега ће се континуирано прикупљати и анализирати добијени подаци.

Посебни циљ 1.3: Успостављени темељи за развој дигиталног образовања на доуниверзитетском нивоу

Показатељи исхода на нивоу овог посебног циља подразумевају: повећање процента школа које остварују неопходне услове за реализацију хибридног (мешовитог) и онлајн образовања; повећање процента установа које унапређују дигиталне капацитете на основу резултата самовредновања; успостављен и стављен у функцију Јединствени информациони систем просвете; успостављена државна онлајн основна школа и државна онлајн гимназија; развој дигиталног образовања се континуирано прати.

Дигитално образовање је термин који се односи на две различите али комплементарне области образовне политике – једна обухвата мере усмерене на дигиталне компетенције наставника и ученика, док друга обухвата педагошку примену дигиталних технологија у циљу унапређивања квалитета наставе и учења.

Стога, да би се остварио овај посебни циљ, потребно је реализовати активности у оквиру следећих мера: развој дигиталног образовања (1.3.1); успостављање Јединственог информационог система просвете (ЈИСП) и коришћење података у доношењу одлука о образовању (1.3.2).

Зарад развоја дигиталног доуниверзитетског образовања, фокус треба да буде на подршци установама у доуниверзитетском образовању за унапређивање дигиталних капацитета, дигиталних компетенција ученика, али и дигиталних компетенција запослених у образовању, односно остваривање и промовисање иновативних педагошких приступа који подразумевају интеграцију ИКТ-а у процес наставе и учења; приступиће се ревизији постојећег Оквира дигиталних компетенција – Наставник за дигитално доба, и развоју Оквира дигиталних компетенција васпитача, након чега ће се приступити спровођењу националних обука које се односе на примену „селфи“ инструмента (инструмент за самоевалуацију и процену електронске зрелости установа) у процесу самовредновања дигиталног капацитета установа и обука за јачање капацитета школа за изradу дигиталног сегмента развојног плана установе.

У процесу реализације образовања на даљину, његову прву кризу могу изазвати нејасне или недефинисане потребе и циљеви образовања, односно намера да се у образовању примени нешто ново и популарно без јасне

представе о квалитету, ефикасности и другим одликама читаве активности. Зато ће, дефинисањем одговарајућих подзаконских аката, образовање на даљину представљати инструмент за реализацију различитих програма у области образовне политике (нпр. за подршку образовању у руралним срединама, спречавање осипања ученика, образовну подршку спортистима, деци са инвалидитетом, суспендованим ученицима, ученицима који живе у иностранству и сл.). Успостављање поменутих државних онлајн образовно-васпитних установа омогућиће систему образовања и васпитања да брже и ефикасније реши кључне проблеме и недостатке у домену развоја људских ресурса и повећања обухвата у образовању. Израдиће се и Оквир за процену капацитета основних и средњих школа за организовање образовања на даљину у случају када је обустављен непосредан рад са ученицима и формираће се Координационо тело за реализацију образовања на даљину у случају када је обустављен непосредан рад са ученицима.

Током примене Стратегије пружаће се подршка школама за организацију и остваривање хибридне (мешовите) и онлајн наставе на начин који омогућава примену системских мера. У циљу повећања обухвата, релевантности и ефикасности доуниверзитетског образовања, биће успостављене државна онлајн основна школа и онлајн гимназија.

Додатно, зарад осигурања квалитета, дефинисаће се сет индикатора за дугорочно праћење развоја дигиталног образовања, чиме ће се успоставити систем континуираног праћења развоја дигиталног образовања.

Осигурање квалитета образовних материјала и активности учења, извођења наставе, као и електронска природа медијума који омогућава учење на даљину, захтевају високостручан кадар који не мора физички да буде присутан у образовно-васпитној установи која реализује наставу на даљину. Другим речима, за реализацију квалитетне наставе на даљину, наставници могу бити стационарани широм Републике Србије. Отуда проистиче потреба за успостављањем једне државне онлајн основне школе и једне државне онлајн гимназије. У таквим условима, организација наставе на даљину више се неће везивати за дигиталне компетенције наставничког кадра запосленог у већ постојећој (конкретној) школи, већ ће се посматрати шире, на националном нивоу. Пандемијска ситуација у којој се формално образовање тренутно реализује додатно је потврдила потребу за успостављањем образовних установа овог типа. Односно, постојање државне основне школе и гимназије омогућиће неометан наставак формалног образовног процеса у будућим ситуацијама попут ове. Систем образовања имаће спремне дигиталне материјале и осмишљене активности активног учења које ће лако дистрибуирати свим школама у систему и обезбедити одговарајући ниво квалитета образовања на даљину. Тада ће и у ситуацијама када је обустављен непосредни рад са ученицима све школе имати капацитет да остваре своју образовну, али и социјално-васпитну, морално-едукативну и културну улогу и да обезбеде континуитет свих наведених процеса.

Како би се обезбедила чврста основа за ефикасније планирање и управљање ресурсима и праћење активности у образовном систему на свим нивоима, биће остварене активности усмерене ка успостављању Јединственог информационог система просвете, чиме се поред поменутог, ствара и основ за унапређивање извештавања и вршења квантитативних истраживања, као и за доношење на подацима заснованих одлука које морају бити поткрепљене и резултатима квалитативних истраживања. Радиће се и на успостављању нових функционалности и одржавања ЈИСП-а.

У МПНТР ће се успоставити група за аналитику која ће се, осим аналитичких послова, бавити и оснаживањем капацитета запослених у институцијама и телима у сектору образовања за истраживања и креирање јавних политика заснованих на подацима.

Приступиће се развоју профила сектора као аналитичке основе за одлучивање о систему квалификација за све нивое НОКС.

Посебни циљ 1.4: Унапређени доступност, праведност и отвореност доуниверзитетског образовања и васпитања

Показатељи остварености овог циља су: развијен систем прикупљања података и праћења спровођења инклузивног образовања; повећање процента основних школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Подршка ученицима; повећање процента основних школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Етос; повећање процента средњих школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Подршка ученицима; повећање процента средњих школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Етос; повећање броја школа и предшколских установа са педагошким асистентом; повећање броја школа које примењују систем за идентификацију ученика под ризиком од осипања и пружање подршке ученицима; смањење процента одраслих полазника који се осипају из система функционалног основног образовања одраслих; број успостављених функционалних ресурс центара за додатну подршку деци, ученицима, родитељима и запосленима у образовно-васпитним установама; проценат образовно-васпитних установа којима је пружена подршка од стране ресурс центара; повећање броја запослених у образовању и васпитању који су унапредили компетенције за рад у инклузивном окружењу; проценат ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом обухваћених редовним основним образовањем; проценат ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом обухваћених редовним средњим образовањем.

Мере које воде остварењу овог циља су: успостављање нових и унапређивање постојећих механизма подршке образовно-васпитним установама у остваривању отворености, праведности и доступности (1.4.1); подстицање интеркултуралности у образовању (1.4.2).

Први од општих принципа целокупног образовања и васпитања у Републици Србији је обезбеђивање једнакости у остваривању права на образовање и доступности образовања свој деци, ученицима и одраслима и то засновано на социјалној правди и једнаким шансама, без дискриминације. Посебна пажња ће бити посвећена одржавању и унапређењу система додатне подршке за дечаке и девојчице ромске националне припадности, децу са сметњама у развоју и инвалидитетом, децу са потешкоћама у учењу, децу у неповољном положају, децу која живе у ромским насељима, децу из породица ниског социо-економског статуса, децу из руралних подручја, децу у покрету, са фокусом на кључне транзиционе процесе из једног образовног нивоа у следећи. Предвиђено је даље интензивирање напора ради напретка у приступу квалитетном образовању у руралним срединама и у малим местима, укључујући и приступ предшколском, средњем и високом образовању, посебно када је реч о осетљивим групама.

Неопходно је даље јачање и примена доказаних и ефикасних мера и механизма како би се обезбедило да свако дете, без обзира на порекло, етничку припадност, функционалне и психо-социјалне сметње, пол и друга лична својства, има приступ квалитетном и инклузивном образовању кроз примену постојећих и развој нових приступа и мера за спречавање сегрегације, спречавање раног напуштања школовања, десегрегацију, успешан прелазак са основног на средње и са средњег на терцијарно образовање и развој додатних и индивидуализованих механизма подршке деци којој је она потребна, на свим нивоима (школски, локални и национални).

Такође, разматраће се потреба за развојем посебних програма наставе и учења за подршку ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом уз Анализу међународне праксе и постојећег стања у Републици Србији.

Спровођење стратешких принципа подразумева остваривање мера и активности које се односе на даљи развој и пуно спровођење правног и стратешког оквира и његово усклађивање са потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним стандардима у области инклузивног образовања и њихово повезивање са праксом у школама и учионицама, међусобну повезаност прописа релевантних за инклузивно образовање, у различитим системима (социјална заштита, здравство, локална самоуправа, итд.). Главне мере у овој области односе се на десегрегацију и пружање релевантне, квалитетне подршке деци у инклузивном окружењу, што ће захтевати снажнију подршку редовним школама у процесу инклузије ученика који се образују у школама за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом или школама за образовање одраслих. Потребно је дефинисати дугорочну визију, смернице и мапу пута на националном нивоу за десегрегацију, трансформацију улога школа за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом и додатне подршке, како би се обезбедило прогресивно спровођење инклузивног образовања. Сваки од ових транзиционих праваца би требало да обезбеди боље пружање додатне

подршке деци у инклузивним условима и захтева значајно повећање квалитета педагошког рада са децом са сметњама у развоју и инвалидитетом.

Да би образовни систем био доступан, праведан и отворен, од приоритетног значаја је успостављање нових и унапређивање постојећих механизма подршке са нарочитим акцентом на специфичности различитих осетљивих група (ученици из породица ниског социо-економског статуса, деца са сметњама у развоју и инвалидитетом, ромска популација и међу њима нарочито девојчице итд.). То ће подразумевати: обезбеђивање педагошких асистената где год је то потребно, односно развијање и јачање мреже педагошких асистената у предшколским установама, основним и средњим школама према анализи потреба у односу на број деце и ученика којима је потребна додатна подршка; увођење обавезности идентификовања ученика под ризиком од осипања и пружање подршке идентификованим ученицима, као и обучавање наставника за спровођење тих активности; успостављање процедура сарадње између ШУ и школа зарад праћења ученика чије породице учествују у интерним сезонским миграцијама и успостављање процедура за обезбеђивање школовања током привременог боравка ученика у другој средини; развијање нових критеријума доделе стипендија који пондеришу социо-економски статус, мање заступљен пол, припадност осетљивим друштвеним групама итд. већим коефицијентом у односу на критеријум постигнућа што треба да доведе до измена и допуна Закона о ученичком и студентском стандарду и увођења посебних/афирмативних мера. Унапређивањем ученичког стандарда обезбеђиваће се додатни услови за доступније и квалитетније образовање и васпитање за ученике средњих школа, који своје школовање настављају ван места свог боравка. Односно, потребно је унапредити систем стипендирања ученика на такав начин да се постигне већи обухват најталентованијих и најуспешнијих, као и потпунији обухват ученика из осетљивих друштвених група. Стипендирање ромских ученика из пројеката Европске уније (СБС и ИПА 2014) временом треба заменити редовним стипендирањем из буџета Републике Србије.

Подржаће се развој и акредитација програма сталног стручног усавршавања педагошких асистената за употребу српског знаковног језика и Брајевог писма да би се обезбедили и педагошки асистенти са овим компетенцијама.

Одржаће се и побољшати постојећи механизми подршке за дечаке и девојчице ромске националне припадности, као што су: афирмативне мере уписа, програм стипендирања ученика ромске националне припадности, даље повећање броја и квалитета рада педагошких асистената, континуирана менторска подршка ученицима ромске националне припадности у ризику од раног напуштања образовања, подршка школама и локалним заједницама у стварању програма превенције раног напуштања школовања и планова холистичке подршке ромским породицама, као и плана преласка деце ромске националне припадности на следећи ниво образовања. Треба побољшати сарадњу међу релевантним министарствима (министарство надлежно за образовање, социјалну заштиту, здравство и локалну

самоуправу), као и координацију и сарадњу са јединицама локалне самоуправе, школама и ромским невладиним организацијама, у пружању подршке породицама и деци ромске националне припадности.

Наставиће се са мерама подршке укључивања деце избеглица и миграната у образовни систем, док се налазе у Републици Србији, укључујући и мере ради повећања броја деце која похађају средње образовање.

Планиран је даљи развој управљања и финансирања инклузивног образовања и издвајање средстава на основу препознатих потреба установа или локалних власти за подршку додатним потребама деце, а посебни наменски трансфери/грантови биће опредељени за установе које раде у социјално-економски угроженим општинама како би се створили повољни услови за приступ свих ученика висококвалитетном образовању.

Радиће се на јачању капацитета на националном нивоу за спровођење и јачање инклузивног образовања. Постоји потреба за одрживим улагањима у квалитетно иницијално образовање наставника и квалитетне програме стручног усавршавања запослених у образовању са циљем подизања компетенција наставника за индивидуализацију и диференцијацију наставе.

Биће спроведене мере за интегрисање питања приступачности у све нивое образовања, у складу са Стратегијом за побољшање положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији. Један од националних приоритета је осигурати доступност информационих и комуникационих технологија, чију важност је нарочито показала епидемија ковид 19. Даља визија развоја оба аспекта приступачности у образовању треба да буде у складу са принципима универзалног дизајна који априори има за циљ систематско бављење индивидуалним разликама како би се спречило искључивање из образовања.

Улога образовног система важна је и у постизању родне равноправности. Циљеви одрживог развоја у области образовања предвиђају и да се до 2030. године елиминишу родне неједнакости у образовању и обезбеди једнак приступ свим нивоима образовања и стручног оспособљавања за угрожене, укључујући особе са инвалидитетом децу у осетљивим ситуацијама. Промоција родне равноправности у друштву може се постићи само сарадњом различитих сектора, укључујући и образовни систем.

Учешће родитеља и заједнице утиче на квалитет инклузивног образовања и васпитања, утиче на ставове деце и њихова достигнућа у образовању, као и на унапређење инклузивне културе целокупне образовне институције и заједнице. Стратегија ће промовисати учешће родитеља деце са сметњама у развоју и инвалидитетом, деце која припадају ромској националној мањини, деце са ниским социо-економским статусом и деце у неповољном положају у образовно-васпитним процесима. Њихово учешће је од највеће важности, јер могу пружити перспективу своје деце у одељењу, школи и учењу. Активна улога породице и организација цивилног друштва може играти важну улогу у процесу праћења примене инклузивног образовања и сходно томе, у

побољшању правног и политичког оквира у области инклузивног образовања.

Такође, интензивираће се рад на унапређивању наставничких компетенција и компетенција андрагошких асистената за препознавање полазника програма ФООО који су у ризику од осипања и јачаће се њихови капацитети за предузимање мера како би се осипање предупредило.

У овом стратешком периоду спровешће се и активности које се односе на успостављање ресурс центара намењених пружању подршке деци, ученицима, родитељима и запосленима у образовно-васпитним установама.

Све поменуте мере и активности треба да воде постизању потпуног обухвата основним образовањем и васпитањем, као и значајном повећању обухвата предшколским васпитањем и образовањем и средњим образовањем и васпитањем, нарочито у контексту увођења средњег нивоа образовања као обавезног.

Посебна пажња ће бити посвећена подизању осетљивости и компетентности запослених у школама за препознавање ученика изузетних способности у оквиру редовне наставе и редовних школских активности, а тежиће се и успостављању модел установа. Формираће се база података о установама, организацијама, друштвима, стипендијама, програмима и пројектима намењених ученицима са изузетним способностима.

Акцентат ће бити стављен и на стручно усавршавање запослених у образовању којим се подижу капацитети за унапређивање интеркултуралности и неговање демократске културе у образовно-васпитним установама, а посебно ће се радити на развијању и остваривању програма стручног усавршавања наставника за реализацију програма Српски као страни/нематерњи језик и Ромски језик са елементима националне културе.

Спроводиће се активности усмерене на подизање свести и знања не само код запослених у образовању и другим областима, већ и код шире јавности, о свим аспектима инклузивног образовања, предностима инклузивног образовања и васпитања за свако дете и значају сарадње међу децом. Активности подизања свести о инклузивном образовању укључиће запослене у образовном систему (запослене у редовним и специјалним школама, јединицама локалне самоуправе и органима власти задуженим за образовање), као и запослене у другим секторима, организацијама цивилног друштва, родитеље и њихове организације. Планиране су комуникационе кампање које ће се бавити питањима социјалне искључености и дискриминације у образовању.

Планиране су мере и активности за даљи развој и систематску примену постојећих инструмената за праћење инклузивног образовања и обезбеђивање одрживости институционалних капацитета за координацију и праћење инклузивног образовања на националном и локалном нивоу.

Посебни циљ 1.5: Унапређен квалитет иницијалног образовања наставника и васпитача

Показатељи исхода на нивоу овог посебног циља подразумевају: повећање броја акредитованих студијских програма за образовање наставника према ревидираним стандардима за оцену квалитета студијских програма и повећање броја приправника који су завршили период приправништва на основу нове концепције увођења у посао и уз подршку обучених ментора.

Достизање овог посебног циља ће се остваривати кроз две мере – унапређивање квалитета студијских програма за иницијално образовање наставника и васпитача (1.5.1) и унапређивање концепције приправништва и увођења у посао наставника и васпитача (1.5.2).

У циљу подизања квалитета образовања и васпитања јесте и укључивање што бољих кандидата у програме за иницијално образовање наставника, чему треба посветити посебне мере које би допринеле успостављању новог положаја ових професија, заснованог на уважавању њихове професионалности, као и на промовисању програма за образовање наставника и најбољих студената ових програма. Стога ће почетне активности бити посвећене развијању стандарда квалификација за квалификације учитељ, наставник предметне наставе и васпитач на националном нивоу, што ће послужити као основа за ревизију и усклађивање стандарда за акредитацију студијских програма за образовање наставника и васпитача са националним стандардима квалификација за квалификације учитељ, наставник предметне наставе и васпитач. Након ревизије и усклађивања поменутих стандарда, спроводиће се активности припреме рецензата и ВШУ за примену нових стандарда за акредитацију студијских програма за образовање наставника и васпитача и информисање ВШУ.

У циљу доношења одлука заснованих на доказима, спровешће се анализа усклађености актуелних програма за иницијално образовање наставника и васпитача са ревидираним стандардима за акредитацију студијских програма и анализа потреба система образовања и васпитања за наставничким кадром и спровођење доквалификације на матичним ВШУ. Такође, спроводиће се развијање и интеграција стандарда за акредитацију студијских програма за образовање наставника и васпитача који се односе на постојање садржаја о људским правима, правима детета, родној равноправности, недискриминацији и инклузивном образовању у студијским програмима.

Успоставиће се систем праћења свршених студената који имају услове за наставничко звање, промоција активности професионалног развоја универзитетских наставника из области наука о образовању и измена легислативе за напредовање у наставничким звањима, а додатно ће се радити на развоју интердисциплинарних докторских студија методике наставе.

У циљу унапређивања квалитета програма иницијалног образовања наставника посебну пажњу треба посветити мерама за унапређивање праксе у ОВУ (развијање програма школске праксе и репозиторијума са материјалима за наставничку праксу, развој и остваривање програма стручног усавршавања за менторе студентима, регулисање односа између високошколских установа које реализују програме за образовање васпитача, учитеља и наставника са одговарајућим образовним установама – вежбаоницама и појединцима из праксе који ће бити ангажовани као ментори студентима).

У циљу подизања квалитета образовања јесте и укључивање што бољих кандидата у програме за иницијално образовање наставника, те ће се радити на обезбеђивању стипендија за студенте за упис на програме наставничког образовања за предмете/области у којима је забележен недовољан број наставника, а ствараће се и услови за могућности раног запошљавања и обезбеђивање награда за најбоље мастер радове у оквиру програма за иницијално образовање наставника и васпитача.

Планира се и наставак спровођења мера популаризације студијских програма за образовање дефицитарних струка наставника, а покренуће се и дијалог између МПНТР и ВШУ које остварују програме иницијалног образовања наставника на језицима националних мањина о нивоу познавања српског језика.

Посебни циљ 1.6: Унапређен квалитет система сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника

Показатељи остварености овог посебног циља су: објављен Каталог сталног стручног усавршавања усклађен са новим концептом усавршавања запослених у образовању; повећање процента образовно-васпитних установа које примењују хоризонтално учење; повећање броја запослених у образовано-васпитним установама који су напредовали у виша звања.

Мере које воде остваривању овог циља су: унапређивање система сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника и развој система напредовања у звањима запослених у образовању и васпитању (1.6.1); развој система сталног стручног усавршавања директора и секретара установа (1.6.2).

Поред иницијалног образовања, значајан број активности ће бити посвећен унапређивању система сталног стручног усавршавања (укључујући и руководећи, а не само наставни кадар) јер без система сталног стручног усавршавања који гарантује унапређење компетенција запослених у образовању и примену наученог у свакодневном раду није могуће значајно унапредити ни квалитет наставе, ни подршку ученицима, нити је могуће обезбедити квалитет учења ученика. Стога ће активности подразумевати израду концепта новог система сталног стручног усавршавања, унапређивање процедура, механизма, критеријума и инструмената процене

у оквиру акредитације програма сталног стручног усавршавања запослених у образовању, са циљем осигурања квалитета понуде програма стручног усавршавања.

У овом сегменту посебна пажња ће бити посвећена недовољно коришћеним, а делотворним начинима стручног усавршавања запослених у образовању међу које спада и хоризонтално учење, а наставиће се и рад на јачању капацитета директора и секретара образовно-васпитних установа.

Нови концепт система сталног стручног усавршавања запослених у образовању биће пропраћен и развојем новог система напредовања у звањима запослених у образовању и васпитању. Приступиће се и ревидирању предуслова, садржаја, начина спровођења, минималних захтева и вредновања приликом полагања испита за дозволу за рад наставника, стручних сарадника и васпитача.

Наставиће се и са спровођењем обука за директоре и секретаре установа.

Посебни циљ 1.7: Унапређен однос према српском језику и књижевности као основним елементима националног и културног идентитета и унапређивање школовања на српском језику у дијаспори и региону

Показатељи исхода на нивоу овог посебног циља су: повећање броја спроведених активности неговања српског језика и књижевности на националном нивоу; повећање процента часова у допунским школама који су у области квалитета Наставе и учења вредновани оценама 3 и 4; стандардизован српски знаковни језик.

Достизање овог посебног циља подразумева остваривање мера које се односе на: успостављање механизма сарадње и пружање подршке неговању српског језика и књижевности (1.7.1); унапређивање квалитета образовно-васпитног рада на српском језику у дијаспори и региону (1.7.2).

Иако неговање језика и књижевности, као основних елемената националног и културног идентитета, захтева интерсекторски приступ, потребно је подржати образовни систем и установе у оквиру њега да спроводе активности усмерене на важност познавања српског језика и књижевности. Развој и унапређивање језичких компетенција деце, ученика и одраслих треба да буде приоритет, као и неговање позитивног става према српском језику и књижевности, како у Републици Србији, тако и у земљама у региону и дијаспори. Важно је имати у виду да се, осим кроз наставу Српског језика и књижевности, језичке компетенције развијају и кроз наставу других наставних предмета, стога је ово један од циљева за чије је спровођење неопходна синергија активности које се остварују кроз различите школске предмете, али и примена интерсекторског приступа.

Интерсекторски приступ ће се остваривати кроз формирање заједничког тела релевантних институција, а приступиће се и изради анализе статуса српског

језика и књижевности на свим нивоима образовања укључујући и високошколске установе, као и компетенција ученика/студената и њихових наставника. Интензивираће се пружање подршке образовно-васпитним установама у раду на промовисању стандардизованог српског језика.

У области унапређивања квалитета образовно-васпитног рада на српском језику у иностранству интензивираће се рад на развоју, акредитацији и остваривању програма стручног усавршавања за наставнике који остварују образовно-васпитни рад на српском језику у иностранству, биће осигурана набавка уџбеника и друге литературе за наставнике за потребе организације образовно-васпитног рада на српском језику у иностранству, приступиће се изради обједињеног уџбеника за сва три предмета: Српски језик, Моја отаџбина Србија и Основи културе српског народа, а пружаће се и подршка ангажованим наставницима у процесу припреме за одлазак у иностранство.

Спроводиће се и активности у циљу јачања веза допунских школа са матицом кроз формирање мреже „братских школа“, посета образовно-научним центрима и културно-историјским споменицима у Републици Србији.

Додатно, приоритет ће бити успостављање система за праћење и вредновање квалитета образовно-васпитног рада на српском језику у иностранству.

Да би се унапредило образовање глувих и наглувих особа, приступиће се пословима стандардизације српског знаковног језика чему ће претходити спровођење опсежног истраживања овог језика.

У области високог образовања, наставиће се са обезбеђивањем финансијских средстава и унапређивањем законодавног оквира за рад лектора српског језика у иностранству.

Посебни циљ 1.8: Унапређени услови за целоживотно учење

Показатељи исхода на нивоу овог посебног циља су: повећање броја спроведених поступака признавања претходног учења код јавно признатих организатора активности образовања одраслих (ЈПОА); број програма које нуде ЈПОА и број одобрених пројеката Еразмус+ у којима учествује Република Србија.

Иако дефиниција целоживотног учења подразумева да је оно самомотивисано, систем формалног образовања има важну улогу у постављању основа целоживотног учења. Главни приоритети у области целоживотног учења су развој система признавања претходног учења и то на начин да буде транспарентан и упоредив са постојећим системом квалификација. Развој целоживотног учења подразумева и развој социјалног партнерства и једнаку доступност целоживотног учења, односно могућност учења и ван највећих градова Републике Србије. Стога су предвиђене мере које воде остварењу овог циља следеће: развој система признавања претходног учења, транспарентности и упоредивости система квалификација

(1.8.1); подстицање дијалога и развој социјалног партнерства (1.8.2); успостављање Регионалних тренинг центара (1.8.3).

Активности у оквиру предвиђених мера ће подразумевати: развој процедура, метода и инструмената који се користе у поступку ППУ; обучавање кадра укљученог у поступак ППУ; одобравање статуса ЈПОА за ППУ; анализа могућности пилотирања поступка ППУ у другим организацијама са статусом ЈПОА; промоција концепта ППУ; развој и ажурирање листе квалификација за све нивое НОКС; праћење и континуирано унапређење квалитета поступка ППУ; припрема података за портал НОКС и унос у Регистар НОКС, као и повезивање Регистра НОКС са Порталом европске базе квалификација; усклађивање јавних исправа са ЕУРОПАС-ом, као део процеса повезивања НОКС са ЕОК; усклађивање стандарда за акредитацију студијских програма у делу који се односи на опис квалификације које означавају завршетак одређеног степена високог образовања са дескрипторима нивоа НОКС.

У области подстицања дијалога и развоја социјалног партнерства биће спроведене активности промоције система НОКС и целоживотног учења; унапређивање капацитета социјалних партнера за активно учешће у развоју система квалификација; унапређивање сарадње послодаваца из система дуалног образовања са ЈПОА; унапређивање међусекторске сарадње ради усклађивања главних алата за развој стандарда занимања и стандарда квалификација; унапређивање капацитета ЈПОА за развој нових програма обуке у складу са стандардом квалификација и њихово умрежавање. Посебно важна активност биће унапређивање рада секторских већа.

МПНТР ће наставити рад на обезбеђивању услова за учешће Републике Србије у програму Еразмус+ кроз размену образовних политика, обуку наставника, умрежавање наставника ради размене искустава, разменом ученика, студената и наставног кадра на свим нивоима образовања.

Додатно, важан приоритет ће бити оснивање регионалних тренинг центара (реконструкција и опремање), развој програма образовања и обуке у складу са утврђеном методологијом развоја тих програма на основу стандарда квалификације. Намера је да до краја стратешког периода регионални тренинг центри буду укључени у обучавање, стручно оспособљавање, преквалификацију и доквалификацију различитих група становништва.

Посебни циљ 1.9: Унапређена инфраструктура и мрежа установа у доуниверзитетском образовању и васпитању, високом образовању и установа ученичког и студентског стандарда

Показатељ исхода на нивоу овог посебног циља подразумева повећање процента образовно-васпитних установа и установа ученичког стандарда које задовољавају критеријуме техничке опремљености; повећање процента образовно-васпитних установа, високошколских установа и установа ученичког и студентског стандарда које су приступачне запосленима и ученицима са инвалидитетом у складу са Стандардима приступачности;

повећање процента високошколских установа и установа студентског стандарда које задовољавају критеријуме просторних услова и техничке опремљености.

Две мере које се односе на овај посебни циљ су: унапређивање инфраструктуре образовно-васпитних установа и установа ученичког стандарда у доуниверзитетском образовању и васпитању (1.9.1); даље унапређивање мреже установа образовања и васпитања и организатора образовања одраслих (1.9.2) и унапређивање инфраструктуре установа високог образовања и студентског стандарда (1.9.3).

Почетне активности ће бити намењене остваривању различитих анализа и подразумеваће: анализу стања установа доуниверзитетског образовања и васпитања и израду предлога за адаптацију, реконструкцију, надоградњу и изградњу објеката доуниверзитетског образовања урачунавајући и анализу да ли су у складу са Стандардима приступачности, анализу опремљености установа доуниверзитетског образовања и израду листе неопходне опреме за све установе доуниверзитетског образовања са посебним акцентом на опремање кабинета за природне науке у гимназијама. То ће се пре свега односити на обезбеђење средстава за практичну и очигледну наставу (савремена учила и дидактички системи, мултимедијална, аудиовизуелна наставна средства, образовни софтвери, школе у природи, средства за ваннаставни практичан рад ученика, сценски наступ и игра и др.). Упоредо са анализом, наставиће се активности на опремању рачунарских кабинета, дигиталних учионица и обезбеђивању школске инфраструктуре за приступ широкопојасном интернету у свим учионицама.

Додатна анализа ће се односити на анализу постојеће инфраструктуре за школски спорт и израду предлога и приоритета за унапређење инфраструктуре за ове потребе.

У оквиру лимита буџета приступиће се и модернизацији инфраструктуре (изградња, доградња, адаптација, реконструкција и опремање) предшколских установа, основних и средњих школа и објеката ученичког стандарда, те ће се тежити усклађивању са Стандардима приступачности.

Када је у питању мрежа установа у доуниверзитетском образовању и васпитању, рад на остваривању предвиђених активности ће започети анализом постојеће мреже установа образовања и васпитања и ученичких домова и анализом просторних капацитета средњих музичких школа, што ће послужити као основа за унапређивање аката који се односе на мрежу предшколских установа, основних школа, као и на акт који се односи на мрежу средњих школа урачунавајући и средње музичке школе. Предвиђено је и ширење мреже школа у којима се остварује образовно-васпитни рад на српском језику у земљама региона и у иностранству, као и унапређивање мреже ЈПОА. У активности повезане са анализом мреже биће укључене све релевантне институције које се на различите начине баве питањима мреже, а питања ефикасности мреже установа ће се увек посматрати и у светлу

доступности образовања. Односно, ефикасност неће имати предност над доступношћу, те уколико се приступи мерама оптимизације, њих ће увек пратити мере којима се компензује умањена доступност (нпр. уколико дође до гашења одређене школе, за њене ученике мора да буде обезбеђен превоз до прве најближе друге школе).

Кроз меру која се односи на унапређење инфраструктуре универзитетског образовања, спровешће се активности анализе стања и потреба установа универзитетског образовања и студентског стандарда у погледу недостајућег простора и техничке опремљености. Анализа стања и потреба унапређења инфраструктуре универзитетског образовања даће неопходне показатеље за израду предлога за инвестициона улагања у адаптацију, реконструкцију, надоградњу и изградњу инфраструктурних објеката универзитетског образовања. Након тога ће приоритети подразумевати израду техничке документације за реализацију приоритетних инвестиционих улагања за изградњу и опремање објеката универзитетског образовања.

Поред тога, неопходна су и инвестициона улагања у инфраструктуру студентског стандарда. Унапређена инфраструктура студентског стандарда доприноси побољшању приступа универзитетском образовању, посебно за студенте из породица са ниским примањима. Досадашње прелиминарне анализе недостајућих смештајних капацитета студената у највећим универзитетским центрима показују потребе за обезбеђењем додатних капацитета студентског смештаја за око 2.000 студената, кроз изградњу и опремање нових студентских домова.

Потенцијални социјални утицај ових инвестиција је висок, јер ће имати значајне позитивне ефекте на стварање образовних могућности за универзитетско образовање, посебно оних који долазе из мање развијених региона и породица са ниским примањима. Такође, ове инвестиције допринеће развоју других националних социјалних програма, као и смањењу елитног карактера универзитетског образовања омогућавањем већем приступу и значајнијој доступности становника високом образовању.

Све наведене мере и активности ће пратити и измене постојеће законске и подзаконске регулативе, биће израђен и велики број смерница и стручних упутстава за образовно-васпитне установе, а биће значајно и усаглашавање регулативе у области образовања и регулативе других сектора.

61 Иако Закон о планском систему Републике Србије (члан 13, став 2) подразумева да свака национална секторска стратегија треба да има један општи циљ и до пет посебних циљева, с обзиром на комплексност и обимност сектора образовања, СРОВРС 2030 има два општа циља и више од пет посебних циљева.

5.2. Општи циљ 2

Општи циљ 2 такође произлази из визије СРОВРС 2030 и односи се на унапређене доступност, квалитет, релевантност и праведност високог образовања.

Показатељи ефеката Општег циља 2 СРОВРС 2030 су:

- 1) Повећање процента високообразованих у популацији 25–34 година;
- 2) Повећање процента генерације од 19 до 30 година обухваћене високим образовањем;
- 3) Повећање процента студената који завршавају студије за највише годину дана дуже него што је предвиђено студијским програмом;
- 4) Смањење процента студената који напуштају студије;
- 5) Повећање процента студената који по завршетку основних студија настављају школовање на мастер студијама;
- 6) Повећање процента студената који уписују струковне студије;
- 7) Повећање процента студената који су се запослили у струци (највише три године) након завршетка студија;
- 8) Повећање процента студената из осетљивих друштвених група који завршавају основне студије;
- 9) Повећање процента студената из осетљивих друштвених група који завршавају мастер студије;
- 10) Повећање процента студената из осетљивих друштвених група који завршавају докторске студије;
- 11) Повећање броја долазних мобилности наставника, гостујућих професора, студената и истраживача;
- 12) Повећање броја одлазних мобилности наставника, гостујућих професора, студената и истраживача.

СРОВРС 2030 јасно истиче потребу и опредељење да Република Србија буде земља и друштво засновано на знању, иновацијама, научним достигнућима и међународној сарадњи. У том процесу високо образовање је од пресудног значаја, те је неопходно пратити и процењивати оствареност тих циљева и визије показатељима који указују да ли се број високообразованих у Републици Србији повећава, да ли је обезбеђена проходност у оквиру система високог образовања, да ли је унапређена ефикасност студирања (али на начин да се не уруши квалитет) и да ли је обезбеђена релевантност високог образовања у смислу броја студената који се у кратком времену након завршавања студија запошљавају.

СОВРС 2030 посебан акценат ставља на социјалну димензију високог образовања, односно предвиђеним мерама и активностима тежи да унапреди систем у циљу пружања једнаких могућности за квалитетно образовање

свих, да олакша приступ и завршетак студирања студентима из осетљивих група. То је посебно важно у светлу чињенице да је проширење приступа високом образовању тесно повезано са економским, али и развојем друштва у целини, и да је у складу са принципима Болоњског процеса чија је Србија потписница. У том смислу, прикупљаће се и подаци везани за социјалну димензију високог образовања зарад идентификације студената из осетљивих група, идентификације препрека које се односе на приступ и учешће у високом образовању и процене адекватности предузетих мера.

Такође, како СРОВРС 2030 тежи повећању интернационализације и високог образовања и мобилности процена ефеката предузетих мера ће се пратити кроз долазне и одлазне мобилности наставника ВШУ, студената и истраживача.

За достизање Општег циља 2 утврђени су посебни циљеви који су дати у наставку.

Посебни циљ 2.1: Унапређени квалитет понуде, људских ресурса и исхода високог образовања

Показатељи исхода на нивоу овог посебног циља су: успостављен Оквир за праћење и вредновање високог образовања (ОПВ); повећање процента запослених на ВШУ који су обухваћени стручним усавршавањем на основу новог правилника; повећање броја запослених стручњака са ВШУ који су остварили стручно усавршавање у иностранству; повећање броја додељених стипендија намењених подршци студирању студената ниског социо-економског статуса (СЕС) и студената из осетљивих група; повећање износа финансијских средстава намењених подршци студирању студената из осетљивих група; повећање финансијских средстава која се издвајају за подршку студирању студената који показују изузетне резултате; повећање износа финансијских средстава намењених унапређењу инфраструктуре ВШУ; повећање износа финансијских средстава намењених за научна и уметничка истраживања и развој.

Овај посебни циљ се остварује кроз следеће мере: развој Оквира за праћење и вредновање квалитета ВО („индикатори квалитета“) и примена добијених резултата у формулацији политике ВО (2.1.1); развој и остваривање модела финансирања који подстиче квалитет ВО, ефикасност и успешност студирања (2.1.2); развој, успостављање и примена свеобухватних процеса и процедура у вези са унапређивањем људских ресурса у високом образовању (2.1.3).

Успостављање Оквира за праћење и вредновање (ОПВ) квалитета ВО („индикатори квалитета“) је предуслов за континуирано и системско праћење и вредновање квалитета високог образовања, да би се затим и креирале сврсисходне образовне политике у области високог образовања засноване на прецизним и увремењеним подацима. Иако високо образовање има специфичности у односу на доуниверзитетско образовање, као и систем

акредитације који је независтан од доуниверзитетског, за стратешко усмеравања политика развоја и повећања квалитета у високом образовању важно је успоставити систем праћења који с једне стране подржава аутономију ВО, а с друге стране омогућава идентификацију области у којима је потребно обезбедити подршку ВШУ од стране МПНТР. Да би се омогућило системско праћење развоја ВО, ОПВ треба да у себе интегрише све препознате индикаторе квалитета високог образовања који су важни за МПНТР као део Владе РС који усмерава политику у области образовања. У том смислу, ОПВ треба да дефинише индикаторе квалитета који су важни за развој високог образовања, укључујући и интеграцију синтетизованих индикатора који се тренутно прате (Национално акредитационо тело, Републички завод за статистику), али не ограничавајући се само на постојеће. Квалитет ВО свакако зависи и од интегритета ВО, те ОПВ треба да садржи и индикаторе који се тичу праћења повећања интегритета и транспарентности у ВО и поверења грађана у високошколске институције. Стога ће се иницијалне активности у овом домену тицати анализе међународне добре праксе праћења и вредновања квалитета ВО, креирања логичке матрице квалитета ВО која садржи идентификоване области ОПВ које су важне за јачање улоге ВО у развоју друштва и економије, дефинисање индикатора квалитета за сваку област ОПВ и жељене методологије, анализе постојећих доступних података, надлежних институција које их прикупљају и методологије коју користе као и идентификације индикатора квалитета које се тренутно не прате, а важни су за развој и унапређивање ВО. Након завршетка свих поменутих анализа, приступиће се развоју ОПВ квалитета ВО, пилотирању ОПВ и развоју коначног ОПВ на основу резултата пилотирања. Постојање и употреба ОПВ ће се озваничити усвајањем Правилника о ОПВ квалитету у ВО. У анализи и изради ОПВ ће се узимати у обзир међународна пракса и показатељи који се односе на антидискриминацију, родну равноправност и осетљиве групе.

Да би подаци прикупљени кроз ОПВ ВО били максимално искоришћени, реализоваће се и обуке намењене запосленима у МПНТР у циљу подизања њихових капацитета за анализу резултата ОПВ и креирање мера на основу добијених резултата, док ће се подршка ВШУ у прикупљању података у оквиру ОПВ, такође пружити кроз реализацију обука од стране МПНТР.

Такође, како су бројне анализе показале, систем финансирања високог образовања мора да буде унапређен и то на такав начин да успостављени модел финансирања подстиче квалитет, ефикасност и успешност студирања. То значи да ће се у оквиру ове стратешке мере приступити изради таквог модела који ће, између осталог, обухватати питања финансирања студената ниског СЕС-а, студената из осетљивих група (нпр. студената ромске националности), финансирање студената који показују изузетне резултате, начине финансирања којима се омогућава континуирано унапређење инфраструктуре ВШУ, као и финансирање истраживачког рада у области науке и уметности и рада на иновацијама. Да би се пратили спровођење и

ефикасност успостављеног модела финансирања, развиће се и информациони систем. Све промене у систему финансирања ВО ће бити унете у нови Закон о високом образовању. Пружање подршке примени новог модела финансирања на нивоу ВО оствариваће се кроз обуке у универзитетским центрима. Након три године примене новог система финансирања ВО, приступиће се његовој евалуацији.

Када су у питању људски ресурси у ВО, први корак ће бити дефинисање квантитативних и квалитативних индикатора за процену наставничких компетенција на ВШУ који треба да постану део Оквира наставничких компетенција у ВО. Након тога ће се приступити креирању новог концепта система континуираног професионалног усавршавања наставног, административног и техничког особља на ВШУ, дефинисању квантитативних и квалитативних индикатора за процену ефеката професионалног усавршавања и дефинисању нових критеријума и процедура за избор и напредовање у звања запослених на ВШУ. Све ове промене ће пратити промене у регулативи.

Додатно, део активности ће бити посвећен обезбеђивању финансијских средстава за усавршавање наставног особља у иностранству и обезбеђивању средстава за обуке наставника за остваривање студијских програма за учење на даљину.

Како је у Републици Србији већ годинама присутан „одлив“ високообразованих кадрова, посебно важан задатак у овом стратешком периоду ће бити развој Стратегије спречавања одлива академски образованих кадрова и повратка у земљу стручњака који су део професионалне каријере провели у иностранству и њена примена.

Посебни циљ 2.2: Унапређена релевантност високог образовања на националном и међународном нивоу

Показатељи исхода на основу којих ће се проверавати оствареност овог посебног циља подразумевају: повећање процента студената који похађају студијске програме у новим идентификованим приоритетним областима за тржиште рада и развој земље; повећање процента студената који похађају студијске програме који се остварују по дуалном моделу; повећање броја студената који су уписали студијске програме на страним језицима (уживо и онлајн); повећање броја студената који су уписали конкретан заједнички интернационални студијски програм; повећање броја студената студијских програма са међународном акредитацијом.

Да би се остварио овај посебни циљ, потребно је остварити активности које су предвиђене у оквиру мера: подстицање сарадње ВШУ са послодавцима, привредним и јавним сектором и јачање предузетничке компоненте високог образовања (2.2.1); подршка интернационализацији високог образовања (2.2.2).

Релевантност високог образовања ће се унапређивати тако што ће се приступити анализи стања и пројекција привреде у Републици Србији зарад утврђивања потреба за одређеним стручним профилима у складу са потребама послодаваца, али и дугорочним потребама развоја Републике Србије. Документ у коме ће се наћи систематизовани резултати поменуте анализе, служиће ВШУ као смерница у развијању или реформисању студијских програма зарад обезбеђивања њихове релевантности за тржиште рада и потребе развоја Републике Србије.

Додатно, како је повећање релевантности образовања уско повезано са учешћем представника сектора економије у образовању, МПНТР ће израдити смернице за ВШУ за укључивање послодаваца у различите аспекте рада ВШУ, а започеће се и са остваривањем студијских програма по дуалном моделу. Односно, како су донети стандарди за акредитовање дуалних академских и струковних студија, први студенти на дуалним студијским програмима ће своје високо образовање започети у октобру 2021. године.

Поред потребе да се високо образовање усклади са потребама тржишта рада, важно је не запоставити остале научне области које доприносе очувању националног идентитета, али и развоју друштва мислећих, иновативних и креативних појединаца који иду „корак даље“ и нису реактивни на тренутне потребе тржишта рада, већ креирају друштвени напредак и преображај. Визија интелектуалца 21. века у СРОВОС 2030 подразумева особу која поседује дубинска знања о глобалном друштву и локалном контексту, процесима који се у њима одвијају, која уочава социјалне неједнакости, разуме улогу медија и механизма демократије у савременом друштву итд. Поред специјализованих знања и техника показује научни и професионални интегритет и сталну посвећеност развоју нових идеја и процеса. У светлу тога, друштвено-хуманистичке науке и идентитарне науке не смеју да буду запостављене у програмима високог образовања, нити број буџетских места на овим студијским програмима треба да се смањује упркос чињеници да нису директно повезани са тренутним потребама тржишта рада.

Ипак, како само постојање релевантних програма не значи аутоматски и интерес студената да их похађају, једна од активности ће бити посвећена развоју подстицајних програма намењених студентима да упишу управо ове студијске програме.

Обезбедиће се посебни програми подршке за унапређење практичне наставе, набавку и развој савремених дидактичких средстава посебно у областима нових материјала и технологија, информационих и комуникационих технологија, медицинских наука, индустрије 4.0, одрживог развоја и екологије, обновљивих извора енергије итд.

Тежиће се и повећању учешћа садржаја који се односе на предузетништво у студијске програме. Такође, тежиће се повећању учешћа садржаја који се односе на интелектуалну својину, а нарочито на техничким и уметничким

факултетима на којима се образују студенти чија ће професија бити повезана са стварањем и коришћењем интелектуалне својине.

Додатно, радиће се на изменама стандарда акредитације програма струковних студија како би се повећао удео сати практичне наставе.

Посебна пажња биће посвећена укључивању права интелектуалне својине као нове врсте својине, те ће МПНТР израдити смернице за ВШУ за примену важећих закона и подзаконских прописа из области интелектуалне својине. У том смислу, високошколске установе могу се појављивати истовремено као купци и продавци интелектуалне својине. Поред спровођења поступка заштите интелектуалне својине, који укључује одржавање и продужавање права интелектуалне својине, као и праћење и примену, развиће се предлог модела управљања интелектуалном својином који ће обухватити и комерцијализацију резултата.

Подједнако важан ће бити и рад на развоју послесредњег образовања на нивоу 5 НОКС-а (специјализација, мајсторско образовање, кратки циклуси), а спровешће се и анализа могућности пилотирања поступка ППУ у ВО, да би се, ако се покаже као могуће, успоставио овај систем.

Спровешће се и анализа могућности пилотирања поступка признавања претходног учења у високом образовању.

У области интернационализације, МПНТР ће континуирано пружати подршку ВШУ у развоју и акредитацији студијских програма на страним језицима на свим нивоима студија, пре свега кроз иницирање ревизије стандарда за акредитацију студијских програма на страним језицима. Обезбеђиваће се финансијска средстава за развој онлајн најтраженијих студијских програма на страном језику, пружаће се подршка развоју заједничких интернационалних студијских програма на свим нивоима студија, а акценат ће бити и на промовисању студијских програма који су акредитовани за извођење на страном језику.

Спроводиће се и активности које воде повећању видљивости домаћих универзитета у оквиру Европског простора високог образовања (ЕХЕА).

Када је у питању подршка страним студентима да студирају у Републици Србији, МПНТР ће успоставити координацију са надлежним ресорним министарствима, институцијама и телима зарад поједностављивања процедура за стране држављане за студирање у Републици Србији, а приступиће се и развоју униформног/званичног онлајн курса за учење српског језика за стране студенте.

ВШУ ће бити подржане и кроз обуке за пријављивање за међународну мобилност и кроз обезбеђивање подстицајних средстава (стипендије, смештај) за одлазне и долазне мобилности наставника, гостујућих професора, студената и истраживача у области науке и уметности.

Биће урађена и анализа потребне подршке ВШУ за међународну акредитацију студијских програма, те ће се на основу анализе израдити, а касније и примењивати, план подршке.

Посебни циљ 2.3: Унапређени обухват и праведност високог образовања

Показатељи исхода за овај посебни циљ подразумевају: повећање процента студената којима је пружена подршка на основу новог Правилника о финансијској подршци студентима; повећање процента студената из осетљивих друштвених група (особе ромске националности, особе са инвалидитетом, особе ниског СЕС-а итд.) које уписују студије; број стипендија додељених из новоформираног Фонда за стипендије, повећање броја високообразованих који учествују у кратким циклусима на ВШУ; и повећање броја особа са завршеним четворогодишњим образовањем које учествују у кратким циклусима на ВШУ, повећање процента студената којима је пружена подршка у виду тумача за српски знаковни језик.

Повећању обухвата и праведности образовања тежиће се кроз остваривање мера: унапређење доступности и подршка успешности студирања (2.3.1); подржавање ВШУ у остваривању континуираног целоживотног образовања (2.3.2).

Да би се студенти ниског социо-економског статуса адекватно подржали током студирања, дефинисаће се план (конкретне мере, активности и временски рокови) за повећање обухвата ВО уз развијање сврсисходних модела за обезбеђење подстицајних средстава, што ће бити озваничено у Правилнику о финансијској подршци студентима и изменама и допунама Закона о ученичком и студентском стандарду. План и правилник ће укључивати и подстицајне родне и мере за припаднике осетљивих друштвених група. У циљу унапређења доступности високог образовања за глуве и наглуве студенте, законски оквир ће се ревидирати у смислу прецизирања ко је одговоран да обезбеди подршку овим студентима у виду тумача за српски знаковни језик.

Унапређивањем студентског стандарда обезбеђиваће се додатни услови за доступније и квалитетније образовање студената, који своје школовање настављају ван места свог боравка. Наставити стипендирање већег броја најталентованијих и најуспешнијих студената, као и студената из осетљивих друштвених група.

Кроз ЈИСП ће се унапредити систем интегрисања података о пријавама и администрацији финансијске подршке студентима и институционализоваће се праксе сакупљања података и анализе у домену социјалне димензије високог образовања, како на системском, тако и на институционалном нивоу. Подаци ће бити разврстани по полу и укључиваће релевантне социо-демографске показатеље.

Да би студенти били благовремено и адекватно информисани о својим правима и могућностима за добијање подршке, МПНТР ће осмислити и реализовати циљане информативне и саветодавне активности намењене студентима из осетљивих и недовољно заступљених група становништва.

Додатно, радиће се интензивно на подршци увођењу студија уз рад.

Зарад добијања што потпунијих података о студентској популацији у Републици Србији, обезбедиће се и континуирано учешће Републике Србије у ЕУРОСТУДЕНТ истраживању.

Приступиће се и развоју модела вредновања ваннаставних активности студената. Под ваннаставним активностима подразумеваће се свако релевантно ангажовање студента које није предвиђено студијским програмом, а за које се додељује студенту одговарајући број ЕСПБ бодова у складу са обимом ангажовања и одредбама правилника који уређује услове и поступак вредновања ваннаставних активности студената. ЕСПБ бодови се уписују, заједно са описом активности и периодом у коме је активност обављана, у додатак дипломе. Они нису кумулативни са ЕСПБ бодовима који се стичу у оквиру уписаног студијског програма и не узимају се у обзир приликом рангирања студената код уписа школске године или виших нивоа студија.

Новим моделом биће обухваћен шири спектар ваннаставних активности студената као што су ангажовање у раду органа и тела високошколских установа и СКОНУС-у, учешће у различитим облицима наставног (демонстратори), научноистраживачког и стручног рада, стручна пракса у институцијама са којима високошколске установе имају закључене уговоре о сарадњи, учешће на националним и међународним спортским и културно-уметничким манифестацијама, ангажовање у организовању трибина и скупова и јавном заговарању, учешће у организацији и раду летњих школа, радионица и конференција, добровољни рад у локалној заједници, ангажовање у раду хуманитарних организација и удружења лица са сметњама у развоју и друго. Студије утицаја волонтирања на студенте⁶² су показале да волонтирање има позитиван утицај на лични развој студената, пре свега њихових вештина, повећање запошљивости, као и личног задовољства и самопоздања.

Биће израђене смернице за ВШУ за успостављање улоге студент – тотор. Односно, имајући у виду добру праксу иностраних универзитета, у оквиру активности подршке студентима, високошколске установе ће бити саветоване да уведу улогу „студент – тотор“. Ова форма помагања, осим бруцошима и студентима нижих година, може бити од значаја и студентима који долазе из осетљивих група. Мотиви за увођење ове улоге студената везују се, пре свега, за идеју „једнак приступ за све“ којом се студентима пружа пуна подршка у навикавању на академски живот и успешном решавању проблема са којима се могу сусрести током студирања, али и за потребу развијања алтруистичких и друштвено одговорних склоности наших

студената, као и валоризацију оваквих њихових активности. Постојање студената-тутора биће свакако компаративна предност наших високошколских установа.

На крају, пружаће се подршка КАССС-у у процесу стварања академија струковних студија и осигурању квалитета рада неуниверзитетских ВШУ.

У светлу подршке целоживотном учењу, покренуће се дијалог са заинтересованим странама и разматрања могућности спајања под-нивоа у појединачне нивое 6 и 7 НОКС и разматраће се измена дескриптора нивоа 5 НОКС. Потоње је од посебног значаја јер се у наредном периоду услед потреба тржишта рада и развоја дуалног образовања планира разматрање могућности увођења кратких циклуса у подсистему високог образовања, поред кратких програма студија који су већ успостављени, као и развој мајсторског образовања које сада у занатском стручном образовању није успостављено. Односно, под овим се подразумева не само развој већ и додатно уређивање квалификација на 5 нивоу које су сада дефинисане само на нивоу дескриптора у Закону о НОКС-у. Питања проходности и јасне сврхе ових квалификација ће бити део активности које ће се остваривати у овом стратешком периоду.

Такође, приступиће се и креирању смерница за ВШУ за остваривање различитих облика неакадемске дисеминације знања, друштвено повезивање итд.

Посебни циљ 2.4: Дигитализација високог образовања

Показатељи исхода за овај посебни циљ подразумевају: успостављене услове за дигитализацију високог образовања.

Остваривање овог циља је планирано кроз меру увођење дигиталних платформи, електронског индекса и електронске матичне књиге студената (2.4.1).

Активности ће подразумевати развој и усвајање законске регулативе која се односи на употребу електронског индекса и електронских матичних књига на ВШУ, израду софтвера за електронске индексе и електронске матичне књиге, израду смерница за ВШУ за издавање и употребу електронског индекса и електронских матичних књига, што ће бити пропраћено адекватним промотивним активностима.

Ради повећања ефикасности рада у области високог образовања, ВШУ ће са унапред дефинисаном динамиком предузимати активности пројектовања и увођења дигиталних платформи. ВШУ ће, у складу са својим стратешким циљевима, приступати дигитализацији уз уважавање стандарда за обезбеђење квалитета, а у оквиру институционалног оквира на државном нивоу. У том смислу, МПНТР ће израдити смернице за ВШУ у вези са пројектовањем и увођењем поменутих дигиталних платформи.

Имајући у виду значај процеса интернационализације за ВШУ, као и значај подршке међународних фондова за њено спровођење, оствариваће се синхронизација стандарда и активности свих учесника у том процесу, тако што ће се инсистирати на увођењу техничких стандарда Европске иницијативе за студентске картице,⁶³ развоју институционалне регулативе и редовне процедуре коришћења платформе „Онлајн Уговор о учењу”,⁶⁴ као и на приступању дигиталној мрежи Еразмус без папира (ЕБП),⁶⁵ односно ВШУ ће се подржати у приступању и учешћу у тзв. иницијативи дигитализације Еразмус администрације за 21. век.

Све предвиђене мере и активности су развијене паралелно са проценом финансијских средстава потребних за њихово остваривање и која су прецизно представљена у Акционом плану који је интегрални део СРОВРС 2030. Током планирања водило се рачуна о расположивим средствима у оквиру буџетског лимита. Додатно, закључено је да спровођење предвиђених мера и активности неће утицати на међународне финансијске обавезе Републике Србије, те да спровођење предвиђених мера и активности неће имати ефекта на расходе других институција осим оних који су планирани.

Када су у питању економски ефекти, дугорочно и имајући у виду да је СРОВРС 2030 снажно орјентисана на развој људског капитала, претпоставља се да ће спровођење стратешких мера и активности имати позитивне ефекте на развој економије, већу конкурентност домаће привреде на међународном тржишту, индустријски раст, веће запошљавање, већу компетентност и продуктивност радне снаге, технолошки и инфраструктурни развој, као и на расподелу друштвеног богатства.

Такође, имајући у виду да све предвиђене мере и активности унапређују потенцијал појединаца и институција система (технолошки, организационо и управљачки), очекују се позитивни ефекти спровођења на појединце и друштво у целини.

СРОВРС 2030 снажно промовише укључивање представника осетљивих група у образовање, општу једнакост и родну равнопавност, па је тако очекиван и њен позитиван утицај у овим областима. Додатно, јасним инсистирањем на мерама и активностима подршке представницима свих осетљивих група очекује се и позитиван утицај не само на образовну, већ и на здравствену и друштвену ситуацију представника поменутих група.

Природа мера и активности наведених у СРОВРС 2030 таква је да њихово остваривање неће имати негативан утицај на животну средину нити на здравље људи.

СРОВРС 2030 је конципирана тако да су носиоци активности државне институције, организације и тела, чиме се обезбеђује одрживост и смањују ризици спровођења, а приликом осмишљавања активности водило се рачуна о расположивим ресурсима неопходним за

62 *IF4TM ERASMUS+ Project: Institutional framework for development of the third mission of universities in Serbia, Contract no 561655-EPP-1-2015-1-RS-EPPKA2-CBHE-SP*

63 https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-student-card-initiative_en

64 <https://>.

65 <https://esn.org/erasmus-without-paper, h>

остваривање свих мера и активности. Истовремено, да би се ризици за спровођење мера и активности наведених у СРОВРС 2030 свели на минимум, у изради СРОВРС 2030 је учествовао велики број институција, организација и тела, а сви циљеви СРОВРС 2030 у складу су са приоритетима Владе.

6. Анализа опција/приступа за остваривање циљева СРОВРС 2030

Циљеви постављени СРОВРС 2030 могу да се остваре различитим приступима, односно опцијама, од којих су наредни посебно разматрани:

- 1) Приступ фокусиран на сваки ниво образовања засебно кроз призму повећања квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности (*status quo*);
- 2) Приступ фокусиран на сваки ниво образовања засебно;
- 3) Приступ фокусиран на постизање квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности;
- 4) Приступ фокусиран на програмску тематику и
- 5) Приступ фокусиран на програмску тематику уз поштовање специфичности терцијарног образовања.

Поређење наведених приступа је урађено применом методе мултикритеријумске анализе, при чему су коришћени следећи критеријуми: релевантност, ефикасност, ефективност и одрживост.

Разматрани су и додатни критеријуми, као што је време потребно за остваривање циљева, али се одустало од увођења овог критеријума пре свега јер је у највећој мери покривен другим критеријумима (на пример, један од изабраних критеријума – ефикасност, подразумева и увремењеност и временску рационалност), односно процењено је да су одабрани критеријуми (релевантност, ефикасност, ефективност и одрживост) dostatно комплексни и информативни за доношење одлуке о избору најбоље опције за остваривање циљева СРОВРС 2030.

Сви изабрани критеријуми носе једнаку вредност.

Изабрани критеријуми за поређење приступа подразумевају:

- 1) Релевантност, у смислу колико је приступ релевантан за постизање циљева СРОВРС 2030, као и у којој мери корелира са надређеним документима и приоритетима Владе;
- 2) Ефикасност, укључујући финансијску рационалност, при чему се акценат ставља на неопходност увезивања и рационалног усмеравања средстава за тематски/програмски исте или сличне послове, којима се може приступити заједнички, без обзира на ниво образовања (нпр. осигурање квалитета);
- 3) Ефективност, разматрана пре свега у смислу потенцијала приступа да директно (или директним исходима) доведе до успешности стварања жељене промене, узимајући у обзир и неопходан степен осетљивости на специфичности и приоритете различитих нивоа образовања, али без неоправдане фрагментације у спровођењу мера и активности које воде остваривању постављених циљева;
- 4) Одрживост, укључујући процену могућности учешћа различитих актера ван јавног сектора у смислу могућности њиховог укључивања у процесу спровођења јавне политике (где већа укљученост значи и већу одрживост).

Анализа свих набројаних приступа, заснована на критеријумима за поређење приступа и на резултатима анализе утицаја опција на различите области (економија, друштво итд.) за резултат даје – Приступ фокусиран на програмску тематику уз поштовање специфичности терцијарног образовања.

За сваки од критеријума је процењивано да ли је у већем или мањем нивоу присутан у разматраној опцији (високо присутан или ниско присутан, од чега је високо присутан пожељан).

У наредној табели дат је преглед оцена сваког од приступа кроз сваки од критеријума.

Разматрани приступи/критеријуми	Релевантност	Ефикасност (и финанс. рацион.)	Ефективност	Одрживост
Приступ фокусиран на сваки ниво образовања посебно кроз призму повећања квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности (status quo)	+	-	+/-	+
Приступ фокусиран на сваки ниво образовања	+	-	-	+

посебно				
Приступ фокусиран на постизање квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности	+	-	+	+
Приступ фокусиран на програмску тематику	+	+	-	+
Приступ фокусиран на програмску тематику уз поштовање специфичности терцијарног образовања	+	+	+	+

1) Приступ фокусиран на сваки ниво образовања засебно кроз призму повећања квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности (status quo)

Главна предност фокусирања на сваки ниво образовања засебно кроз призму повећања квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности образовања („четири стуба образовања“ наведена у СРОС 2020) је свеобухватност, униформност и доследност у акцентирању важности сваког нивоа и сваког од поменутих „стубова“.

Овај приступ је оцењен као релевантан и ефективан. Међутим, иако је било значајних достигнућа и помака од 2012. године (видети *ex-post* анализу), овакав приступ има одређене мањкавости да би био примењен и у СРОВОС 2030, пре свега јер носи висок ниво финансијске нерационалности и не увезује на ефикасан начин, нити у задовољавајућој мери, рад институција које делају у оквиру система образовања. Наиме, финансијска нерационалност се пре свега огледа у фрагментисаном приступу, како у смислу подела у оквиру доуниверзитетског образовања и васпитања, тако и у смислу подела у оквиру терцијарног образовања (подела на академске и струковне студије, те подела на основне, мастер и докторске студије итд.).

2) Приступ фокусиран на сваки ниво образовања засебно

Приступ заснован на фокусирању на сваки ниво образовања засебно за главну предност има уважавање специфичности сваког нивоа образовања, али с друге стране носи недостатке фрагментације и финансијске нерационалности.

3) Приступ фокусиран на постизање квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности

Главна предност приступа заснованог на фокусирању на постизање квалитета, обухвата, релевантности и ефикасности образовања јесте у томе што уважава циљеве којима модерно образовање мора да тежи како би грађане опремило за живот и рад у условима које носи 21. век. У том смислу, овакав приступ је изузетно погодан за стратешки ниво, односно за одређивање визије развоја образовања, те је и заступљен у визији развоја образовања („...квалитетно образовање за постизање пуног потенцијала...“).

С друге стране, овакав приступ није оптималан као приступ за остваривање циљева, јер овако постављена опција за остваривање циљева не би могла да јасно и разумљиво одвоји и класификује, а што је неопходно за конкретизацију и операционализацију остваривања циљева. Додатно, овакав приступ је делимично близак програмској тематици, али је ипак на вишем нивоу општости од оног који је потребан за опције за остваривање циљева.

4) Приступ фокусиран на програмску тематику

Приступ који је фокусиран на програмску тематику као главну предност има финансијску рационалност јер подразумева високу ефикасност система при решавању истоветне тематике на различитим нивоима образовања, као и много виши ниво капацитета за конкретизацију и операционализацију (у односу на претходну опцију). С друге стране, главни изазов је што захтева висок ниво координације и сарадње различитих институција у систему образовања (а и ван њега), и што није довољно осетљив на специфичности одређених нивоа образовања (на пример на специфичности терцијарног нивоа образовања у односу на друге нивое у оквиру доуниверзитетског образовања). Овај приступ у значајној мери омогућава постизање циљева не само кроз регулаторне већ и остале мере.

5) Приступ фокусиран на програмску тематику уз поштовање специфичности терцијарног образовања

Приступ фокусиран на програмску тематику уз поштовања специфичности терцијарног образовања је изабрани приступ.

Овај приступ подразумева предности финансијске рационалности (висока ефикасност при решавању исте тематике), а уважава и специфичности терцијарног нивоа образовања. Главни недостатак је, с обзиром на то да је углавном фокусиран на програмску тематику, у томе што захтева висок ниво координације и сарадње различитих институција у систему образовања (а и ван њега). Као и претходни, овај приступ омогућава постизање циљева не само кроз регулаторне већ и остале, посебно информативно-едукативне, односно развојне мере.

Треба нагласити да сваки приступ у области образовања увек, поред рестриктивних мера, подразумева и подстицајне мере за постизање посебног циља.

Када је у питању анализа финансијских ефеката разматраних опција, финансијски издаци су најмањи код опција 4 и 5 јер подразумевају висок степен синергије активности, па самим тим и финансијску рационализацију.

Како је у питању сектор образовања, економски ефекти свих разматраних опција су позитивни, јер су неупитни позитивни утицаји свих мера у вези са унапређивањем квалитета образовања на економски раст, конкурентност људског капитала, технолошки и инфраструктурни развој. Конкретније, различите међународне и домаће анализе указују да улагање у образовање грађана доноси вишеструке дугорочне материјалне исходе, како за економију земље, тако и за појединца.

Разматране опције су анализиране и у смислу ефеката на животну средину, али нису уочени директни ефекти на квалитет воде, ваздуха и земљишта и слично, осим индиректних ефеката кроз подизање образовног нивоа грађана који посредно могу да се одразе и на животну средину (нпр. у смислу бољег управљања отпадом, енергијом, очувања интегритета и биодиверзитета екосистема итд.).

Анализа ефеката опција на друштво, такође код свих разматраних опција, казује да свака од разматраних опција (поред очигледних образовних и поменутих економских исхода) доноси и низ позитивних нематеријалних друштвених и личних исхода (друштвена кохезија, политичка стабилност, демократија, здравствени статус, животно задовољство). Такође, свака од опција садржи мере и активности усмерене на различите групе становништва и посебан акценат на оне најосетљивије, где, поново, опција 5 предњачи с обзиром на то да је у питању нефрагментисан и програмско-тематски приступ образовању.

С обзиром на величину и комплексност система образовања (разгранатост и број институција, установа и тела, број запослених, број ученичке и друге популације у систему, обухват становништва, нивои образовања, области итд.), анализа управљачких ефеката показује да све предвиђене опције не подразумевају значајне управљачке и институционалне промене, иако подразумевају одређене организационе промене. Такође, процена расположивих капацитета јавне управе у области образовања је позитивна (систем има довољно расположивих капацитета), нарочито имајући у виду демографски пад, те осим предвиђених мера за јачање и унапређивање постојећих људских капацитета, значајна проширења система нису предвиђена.

Имајући у виду и резултате процене по критеријумима и анализе различитих ефеката, као оптималан приступ одабран је:

Приступ фокусиран на програмску тематику уз поштовање специфичности терцијарног образовања.

7. Механизам за спровођење СРОВРС 2030 и начин извештавања о резултатима спровођења

СРОВРС 2030 и пратећи Акциони план, као документи јавне политике, спроводе се кроз мере и активности које су овим документима дефинисане и детаљно разрађене, а за њихово спровођење одговорно је Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

У процесу спровођења мера и активности, а у складу са надлежностима, поред МПНТР, учествују и Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине, Завод за унапређивање образовања и васпитања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Агенција за квалификације, Педагошки завод Војводине, установе образовања и васпитања на доуниверзитетском нивоу и високошколске установе, тела, институције и организације. Сваки од наведених актера је носилац или учесник спровођења одређене мере. Спровођење одређених мера захтева интерсекторску сарадњу, тј. укључивање других министарстава надлежних за нпр. здравље, државну управу и локалну самоуправу, привреду, културу, заштиту животне средине и др. и институција из њиховог делокруга које су релевантне за поједине мере и активности.

Праћење спровођења мера и активности преко квантитативних и квалитативних показатеља који су дефинисани акционим планом, обављаће радна група коју ће у року од 90 дана, од дана усвајања стратешког документа и акционог плана, формирати МПНТР.

Радну групу треба да чине представници: министарства надлежног за образовање (сви сектори, Одељење за координацију рада школских управа и Одсек за људска и мањинска права у образовању), сектора за образовање Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, Завода за унапређивање образовања и васпитања, Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Агенције за квалификације, Педагошког завода Војводине, савета (Национални просветни савет, Савет за стручно образовање и образовање одраслих, Савет за национални оквир квалификација Србије, Национални савет за високо образовање), Координационо тело националних савета националних мањина, Конференције универзитета Србије, Конференције академија и високих школа.

Састанцима радне групе ће присуствовати и представници невладиног сектора, односно организација цивилног друштва које се баве образовањем и васпитањем и које ће бити укључиване у рад радне групе у односу на тематске области о којима се извештава (нпр. у разматрање праћења остварености активности, мера и циљева у области основног образовања и васпитања биће укључене оне организације које се баве основним образовањем итд.).

У ситуацијама када је потребно размотрити нека специфична питања, у радну групу ће се укључивати и представници других организација и институција, без обзира на то да ли су акционим планом предвиђени као носиоци или партнери одређених активности.

Поред праћења, Радна група има задатак да припрема годишње извештаје о спровођењу мера и активности, а Министарство просвете, науке и технолошког развоја да извештаје учини јавно доступним, у складу са Законом о планском систему Републике Србије.

Сви задаци Радне групе, као и рокови за њихово извршавање, биће дефинисани решењем министра просвете, науке и технолошког развоја.

СРОВРС 2030 као документ јавних политика се, такође, прати кроз Информациони систем за планирање, праћење спровођења, координацију јавних политика и извештавање који представља јединствени електронски систем у који учесници у планском систему уносе садржај својих докумената јавних политика и средњорочне планове и врше извештавање у складу са Законом о планском систему Републике Србије. Овај информациони систем води Влада преко Републичког секретаријата за јавне политике на такав начин да се обезбеди веза између садржаја јавних политика, средњорочних планова корисника буџетских средстава надлежних за спровођење мера јавних политика и њихових финансијских планова. На основу члана 47. Закона о планском систему, кроз овај информациони систем ће се обезбеђивати благовремено извештавање о оствареним циљевима и праћење остварених вредности показатеља учинка.

У циљу мерења ефеката, односно евалуације резултата СРОВРС 2030, Министарство просвете, науке и технолошког развоја организоваће три *ex-post* анализе – прву на крају треће године спровођења мера и активности, другу у 2026. години, а трећу у 2029. години или 2030. години, као последњој години трајања СРОВРС 2030. Наглашавамо да се под термином *ex-post* анализа у контексту Закона о планском систему и Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика обухватају и праћење спровођења документа јавне политике и вредновање учинака, тако да ће се планиране анализе ослањати на годишње извештаје о спровођењу мера и активности, али и на праћење ефеката овог документа јавне политике.

Праћење спровођења мера и активности, као и праћење остварености посебних и општих циљева, вршиће се на основу показатеља резултата (мере), показатеља исхода (посебни циљеви) и показатеља ефеката (општи циљеви), који су наведени у СРОВРС 2030 и у Акционом плану.

Процена остварености мера и активности, као и процена исхода и ефеката, базираће се на различитим статистичким и другим подацима МПНТР и других институција у образовном систему, Републичког завода за статистику, подацима који проистичу из различитих међународних истраживања у којима учествује Република Србија, али и на подацима и анализама у оквиру студија и извештаја које ће произвести домаће и међународне институције, организације и тела. Посебно важан извор података биће ЈИСП, за који се очекује да ће ускоро постати у потпуности оперативан.

8. Процена финансијских средстава потребних за спровођење СРОВРС 2030 и анализа финансијских ефеката

Средства за спровођење СРОВРС 2030, обезбеђиваће се из различитих извора као што су: буџетска средства Републике Србије, АП Војводине и јединица локалне самоуправе и донаторска средства, а на основу програма и пројеката који ће се припремати и доносити у складу са наведеном стратегијом и пратећим АП-ом. Средства за спровођење мера и активности наведених у стратешком документу конкретно су приказана (исказана) у Акционом плану за спровођење СРОВРС 2030.

Планирана средства за спровођење мере и активности, исказана у АП-у, неће утицати на јавне приходе и јавне расходе у средњем и дугом року. Очекује се да приказана средства из буџета Републике Србије, предвиђена за реализацију активности приказаних у АП-у, за 2021. годину као и пројекције за 2022. и 2023. годину, буду у оквиру предвиђених лимита које је одредило Министарство финансија за све буџетске кориснике. Део средстава за реализацију планираних мера и активности обезбеђиваће се из донаторских средстава различитих билатералних донатора (ЕУ, ГИЗ, УНИЦЕФ итд.).

Из средстава уговорених зајмова и кредита реализују се пројекти:

- „Програм модернизације школа“ – средства Европске Инвестиционе Банке – ЕИБ;
- „Образовање за социјалну инклузију“ – средства Банке за развој Савета Европе – ЦЕБ;
- „Инклузивно предшколско образовање и васпитање“ – средства Међународне банке за обнову и развој;
- „Студентско становање у Србији“ – Банка за развој Савета Европе – ЦЕБ.

Планирана је реализација пројекта:

- „Унапређење универзитетског образовања“ – средства Банке за развој Савета Европе – ЦЕБ.

9. Консултације са заинтересованим странама

Стратешке приоритете је у договору са проширеним саставом радне групе, као и на основу *ex-post* анализе, поставила радна група министарства коју су чинили доносиоци одлука и представници најрелевантнијих институција образовно-васпитног система. Први састанак радне групе је одржан у априлу 2019. године, када су отпочеле припреме за израду стратешког документа. Према стратешким приоритетима, формирале су се мање радне групе и тимови који су радили на развоју појединих стратешких области/тема у оквиру својих стручних експертиза.

Током 2019. одржано је више консултативних састанака у склопу припреме за израду нове стратегије развоја образовања и васпитања, а међу њима и

радионице које је са представницима образовног система организовао УНИЦЕФ у сарадњи са ОЕЦД-ом. Такође, почетком 2020. године, одржана је велика конференција „Образовне политике засноване на доказима“ у организацији МПНТР-а и партнера – УНИЦЕФ, ЗВКОВ, ЗУОВ, ФОД, са циљем да се представе последње евалуације образовног система у Републици Србији и размотре могућности примене произашлих препорука приликом израде нове стратегије развоја.

Током 2020. године спроведене су четири стручне консултације на којима је учествовао велики број представника образовних институција: представници МПНТР-а укључујући и школске управе, Покрајинског секретаријата за образовање, представници Националног просветног савета, Савета за средње стручно образовање и образовање одраслих, Завода за унапређивање образовања и васпитања, Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Педагошког завода Војводине, васпитачи и директори предшколских установа, наставници разредне и предметне наставе, стручни сарадници, педагошки асистенти и директори школа, представници стручних друштава, научних института, представници репрезентативних синдиката, професори и декани факултета, представници Агенције за квалификације, Националног акредитационог тела, представници националних савета националних мањина.

На консултацијама су учествовали и представници других институција система, међународних организација, невладиних организација и медија: Републички завод за јавне политике, Министарство за европске интеграције, Министарство здравља, Министарство заштите животне средине, СКГО, Привредна комора Србије, Покрајинска Влада, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, УНИЦЕФ, Британски Савет, Савет Европе, ОЕБС, ГИЗ, Песталоци фондација, ЦОП, ЦИП, Центар за интеграцију младих, Центар за права детета, НАРНС, Ромски образовни фонд, Ужички центар за права детета.

У Београду, Новом Саду и Нишу, одржана су укупно четири скупа – стручних консултација за област првог стратешког циља који се односи на доуниверзитетско образовање. Одговарајући консултативни процес спроведен је и за област другог стратешког циља који се односи на високо образовање.

Јавна расправа о Предлогу стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године, спроведена је у периоду од 19. фебруара до 10. марта 2021. године. Извештај о спроведеној јавној расправи објављен је 25. марта 2021. године у складу са Законом о планском систему Републике Србије.

10. Акциони план за период од 2021. до 2023. године

СРОВРС 2030 прати Акциони план за период од 2021. до 2023. године, који је саставни део СРОВРС 2030. Акционим планом предвиђене су конкретне

мере и активности које ће се предузети ради обезбеђења услова да се циљеви СРОВРС 2030 остваре.

Акционим планом су одређени носиоци и партнери за спровођење тих мера, као и рокови и финансијска средства за њихово спровођење, односно припремљен је на прописани начин и у формату који омогућава унос, а касније и праћење и извештавање, кроз Јединствени информациони систем за планирање и координацију јавних политика.

Начин праћења и извештавања је ближе описан у одељку 7. (Механизам за спровођење СРОВРС 2030 и начин извештавања о резултатима спровођења).

У години када истиче први Акциони план за СРОВРС 2030, тачније током 2023. године, биће израђен акциони план за период 2024–2026. године, док ће током 2026. године бити израђен акциони план за период 2027–2030. године. Током 2029. године, приступиће се изради наредне стратегије развоја образовања и васпитања.

Сажет приказ општих и посебних циљева, мера и активности АП СРОВРС 2030 за период од 2021. до 2023. године налази се у тексту који следи. Зарад јасније слике о показатељима и активностима које ће се спроводити након 2023. године, односно зарад приказа континуитета, и они су прстављени у наставку, али им је поред назива додата звездица.

ОПШТИ ЦИЉ 1: ПОВЕЋАНИ КВАЛИТЕТ НАСТАВЕ И УЧЕЊА, ПРАВЕДНОСТ И ДОСТУПНОСТ ДОУНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА И ОЈАЧАНА ВАСПИТНА ФУНКЦИЈА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИХ УСТАНОВА
--

Показатељи на нивоу општег циља (показатељ ефекта):

- Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем (ПВО) од 6 месеци до треће године
- Обухват деце ПВО узраста од 3 до 5,5 година
- Обухват деце у години пред полазак у школу (ППП)
- Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем (ПВО)
- Обухват основним образовањем и васпитањем
- Обухват средњим образовањем и васпитањем
- Стопа осипања из основног образовања и васпитања
- Стопа осипања из средњег образовања и васпитања
- Стопа завршавања основне школе
- Стопа настављања образовања након основног образовања и васпитања
- Стопа завршавања средњег образовања и васпитања
- Стопа завршавања основне школе ученика из ромских насеља

- Ефективна стопа преласка у средњу школу ученика из ромских насеља
- Стопа завршавања средње школе ученика из ромских насеља
- Стопа завршавања основне школе ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом
- Стопа преласка у средњу школу ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом
- Стопа завршавања средње школе ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом
- Стопа учешћа ученика избеглица и миграната у образовању
- Стопа учешћа одраслих у образовању и обукама
- Стопа оних који нису у процесу образовања или обуке, а који нису запослени
- Процент младих узраста 18–24 година који су рано напустили образовање и обуку
- Процент деце и ученика којима је пружена додатна подршка од укупног броја деце и ученика којима је предложена мера додатне подршке

<p>ПОСЕБНИ ЦИЉ 1.1. УНАПРЕЂЕНИ НАСТАВА И УЧЕЊЕ У ДОУНИВЕРЗИТЕТСКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ</p>
--

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељ исхода):

- Процент основних школа које на спољашњем вредновању добијају оцену 4 на општем квалитету
- Процент основних школа које на спољашњем вредновању добијају оцену 1 и 2 на општем квалитету
- Процент основних школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Настава и учење
- Процент средњих школа које на спољашњем вредновању добијају оцену 4 на општем квалитету
- Процент средњих школа које на спољашњем вредновању добијају оцену 1 и 2 на општем квалитету
- Процент средњих школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Настава и учење

Мера 1.1.1. Развијање нових и унапређивање постојећих стандарда квалификација и стандарда постигнућа, програма наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању⁶⁶

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број развијених стандарда квалификација усклађених са потребама појединца, тржишта рада и друштва у целини
- Број ревидираних правилника о стандардима постигнућа у основном и средњем образовању и васпитању
- Број унапређених и нових планова и програма наставе и учења у основном образовању и васпитању
- Број нових и унапређених планова и програма наставе и учења у општем средњем образовању и васпитању
- Број уведених нових образовних профила средњег уметничког образовања и васпитања у ликовној области
- Број нових и унапређених планова и програма средњег уметничког образовања и васпитања у ликовној области
- Број нових и унапређених планова и програма наставе и учења у средњем стручном и дуалном образовању и васпитању
- Број нових и унапређених планова и програма наставе и учења на језику и писму националне мањине
- Бројреформисаних програма наставе и учења Српског као нематерњег језика
- Број усвојених нових програма за Матерњи језик/говор са елементима националне културе

АКТИВНОСТИ

- 1.1.1.1. Ревизија кључних, међупредметних, општих и специфичних предметних компетенција/стандарда компетенција
- 1.1.1.2. Развијање нових и унапређивање постојећих програма наставе и учења у основном образовању и васпитању
- 1.1.1.3. Анализа резултата гимназијских програма након завршетка прве генерације која је гимназијско образовање завршила по реформисаном програму
- 1.1.1.4. Развијање нових и унапређивање постојећих програма наставе и учења у општем средњем образовању и васпитању
- 1.1.1.5. Израда нових и унапређивање постојећих програма наставе и учења средњег уметничког образовања и васпитања у ликовној области
- 1.1.1.6. Развијање нових и унапређивање постојећих програма наставе и учења у средњем стручном и дуалном образовању и васпитању
- 1.1.1.7. Развијање и унапређивање стандарда квалификација доуниверзитетског образовања у складу са Методологијом за развој стандарда квалификација

- 1.1.1.8. Израда novих и унапређивање постојећих програма наставе и учења на језику и писму националних мањина по циклусима (први и други циклус ОШ, опште средње и општеобразовни део у средњем стручном образовању и васпитању)
- 1.1.1.9. Унапређивање програма наставе и учења за Српски као нематерњи језик
- 1.1.1.10. Развијање нових програма за Матерњи језик/говор са елементима националне културе
- 1.1.1.11. Развој методолошког оквира и повезивање листе квалификација са листом занимања
- 1.1.1.12. Унапређивање методолошког оквира за развој програма неформалног образовања заснованог на стандарду квалификације и методологије за њихову (пр)оцену
- 1.1.1.13. Унапређивање законодавног, институционалног и методолошког оквира за развој стандарда квалификација заснованих на стандардима занимања

Мера 1.1.2. Развој услова и подршка образовно-васпитним установама у унапређивању програма, наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању⁶⁷

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број обучених стручних сарадника и просветних саветника за подршку ПУ за развијање предшколских програма на основу Основа програма ПВО
- Број акредитованих обука за примену нових ОП
- Број обучених професионалаца из 5 центара кластера
- Број подржаних ПУ за развијање програма ВОР у складу са новом програмском концепцијом
- Процент обучених васпитача и стручних сарадника за примену нове програмске концепције
- Број обучених стручних сарадника ОШ
- Процент обучених наставника за остваривање наставе по новим програмима наставе и учења у основном образовању и васпитању
- Процент обучених наставника за остваривање наставе по новим програмима наставе и учења у општем средњем образовању и васпитању
- Процент наставника обучених за остваривање нових изборних програма у општем средњем образовању и васпитању
- Процент обучених наставника за остваривање наставе по новим програмима наставе и учења у средњем уметничком образовању и васпитању

- Број обучених наставника за остваривање наставе по новим програмима наставе и учења у средњем стручном и дуалном образовању и васпитању
- Број обучених просветних саветника, екстерних евалуатора и саветника спољних сарадника за праћење примене нових стандарда постигнућа
- Број нових акредитованих програма стручног усавршавања наставника на језицима националних мањина на којима се остварује образовно-васпитни процес
- Процент прилагођених уџбеника за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом у основној школи
- Успостављена процедура обезбеђивања прилагођених уџбеника за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом у средњој школи
- Процент школа са једносменском организацијом које спроводе обogaћени програм подршке развоју ученика кроз васпитни рад
- Нови правилник о програму свих облика рада стручних сарадника у образовно-васпитним установама

АКТИВНОСТИ

- 1.1.2.1. Подршка развијању различитих облика и програма васпитно-образовног рада у складу са Основама програма ПВО
- Оснаживање људских ресурса за остваривање нових и унапређених програма наставе и учења у основном, општем средњем, уметничком, средњем стручном и дуалном образовању и васпитању
- Обезбеђивање услова за стицање квалификација наставника за реализацију изборног програма Матерњи језик/говор са елементима националне културе (посебно за реализацију програма Ромски језик са елементима националне културе)
- 1.1.2.2. Оснаживање људских ресурса за остваривање нових и унапређених програма наставе и учења у основном, општем средњем, уметничком, средњем стручном и дуалном образовању и васпитању
- 1.1.2.3. Обезбеђивање услова за стицање квалификација наставника за реализацију изборног програма Матерњи језик/говор са елементима националне културе (посебно за реализацију програма Ромски језик са елементима националне културе)
- 1.1.2.4. Развој и акредитација програма сталног стручног усавршавања наставника на језицима националних мањина на којима се остварује образовно-васпитни процес и остваривање обука
- 1.1.2.5. Обезбеђивање уџбеника прилагођеног фонта/формата у складу са захтевима школа и потребама ученика у основној школи

- 1.1.2.6. Обезбеђивање бесплатних уџбеника за одговарајуће групе ученика основних школа⁶⁸
- 1.1.2.7. Богаћење библиотечног фонда библиотека основних школа публикацијама од значаја за образовање и васпитање
- 1.1.2.8. Набавка дигиталних образовних садржаја – дигиталних уџбеника за ученике основних школа
- 1.1.2.9. Стварање услова за обезбеђивање прилагођених уџбеника за средње школе
- 1.1.2.10. Јачање капацитета просветних саветника, екстерних евалуатора и саветника спољних сарадника за праћење примене нових стандарда постигнућа
- 1.1.2.11. Унапређивање капацитета просветних саветника, екстерних евалуатора, саветника спољних сарадника да прате на који начин и у којој мери наставници подржавају и прате развој кључних компетенција код ученика и да пружају подршку наставницима
- 1.1.2.12. Развијање аутентичних школских модела са програмима и активностима који ће се остваривати у школама са једносменском организацијом
- 1.1.2.13. Обезбеђивање педагошких асистената са знањем знаковног језика и Брајевог писма
- 1.1.2.14. Акредитација програма сталног стручног усавршавања педагошких асистената за употребу српског знаковног језика и Брајевог писма
- 1.1.2.15. Примена обука за развијање компетенција за демократску културу на основу Референтног оквира за КДК Савета Европе
- 1.1.2.16. Преиспитивање статуса и позиције предмета Грађанско васпитање у образовно-васпитном систему и редефинисање начина стручног оспособљавања наставника грађанског васпитања.
- 1.1.2.17. Оснаживање структура које прате остваривање права детета у образовно-васпитном систему кроз различите обуке просветних инспектора (републичких, покрајинских и општинских), спољних саветника, просветних саветника о правима детета.
- 1.1.2.18. Рад на изради новог правилника о програму свих облика рада стручних сарадника у школама
- 1.1.2.19. Оснаживање капацитета ОВУ за планирање, остваривање и вредновање наставе и других облика образовно-васпитног рада у складу са реформом образовања

Мера 1.1.3. Подршка образовно-васпитним установама у јачању васпитне функције

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Формиран етички одбор
- Број нових акредитованих обука у области заштите од насиља, злостављања, занемаривања, дискриминације, унапређивања родне равноправности, очувања менталног здравља, заштите репродуктивног здравља, здравих стилова живота и превенције ризичних облика понашања деце и младих⁶⁹
- Број новообучених представника ОВУ у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања, антидискриминације, унапређивања родне равноправности, очувања менталног здравља, унапређења репродуктивног здравља и превенције ризичних облика понашања деце и младих
- Број информисаних ученика и родитеља који су приступили садржајима из области заштите од насиља, злостављања и занемаривања, дискриминације
- Број акредитованих обука за јачање капацитета ученика за остваривање активности које се односе на образовање за одрживи развој
- Број обучених представника ОВУ за јачање капацитета ученика за остваривање активности које се односе на образовање за одрживи развој
- Број нових акредитованих програма обуке за спровођење активности професионалне оријентације и каријерног вођења и саветовања ученика основне и средње школе
- Број обучених представника школа за спровођење активности професионалне оријентације и каријерног вођења и саветовања ученика основне и средње школе
- Број промоција Правилника о стандардима услуга каријерног вођења и саветовања („Службени гласник РС”, број 43/19)
- Број ЈПОА који имају одобрење за активност КВиС
- Број одобрених програма КВиС унетих у подрегистар ЈПОА
- Процент новоформираних спортских секција на нивоу школе
- Број ученика који учествују у школским општинским спортским такмичењима
- Број девојчица укључених у школска спортска такмичења
- Број акредитованих програма обука за представнике ОВУ за реализацију активности усмерених на развој предузетничке и финансијске компетенције ученика

- Број регистрованих ученичких задруга у установама образовања и васпитања
- Број ученика који учествују на свим школским, општинским, окружним и републичким такмичењима и смотрама које организује МПНТР/стручна друштва
- Развијен софтвер за праћење физичког и моторичког развоја ученика у основном и средњем образовању

АКТИВНОСТИ

- 1.1.3.1. Израда кодекса етичког понашања запослених у образовању и васпитању и формирање етичког одбора ⁷⁰
- 1.1.3.2. Развијање и остваривање програма обуке и приручника за оснаживање представника ОВУ за спровођење превентивних и интервентних активности у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања, дискриминације, родне равноправности, очувања менталног здравља, унапређења репродуктивног здравља и превенције ризичних облика понашања деце и младих
- 1.1.3.3. Едукација у области безбедности саобраћаја презентовањем садржаја Основи безбедности у саобраћају за ученике основних и средњих школа и родитеље
- 1.1.3.4. Развијање и реализација обука за јачање капацитета ученика за остваривање активности које се односе на одрживи развој и колективну добробит
- 1.1.3.5. Анализа резултата ICCS 2022 (International Civic and Citizenship Education Study)
- 1.1.3.6. Анализа резултата ПИРЛС 2021.
- 1.1.3.7. Развој и реализација обука за јачање капацитета представника ОВУ за реализацију активности повезаних са деловањем за одговорно грађанство
- 1.1.3.8. Промоција Правилника о стандардима услуга каријерног вођења и саветовања („Службени гласник РС”, број 43/19)
- 1.1.3.9. Развијање програма обуке и остваривање обуке за спровођење активности професионалне оријентације каријерног вођења и саветовања ученика основне и средње школе
- 1.1.3.10. Испитивање интересовања ученика за школским спортским активностима и потреба родитеља за укључивањем деце у спортске активности и дефинисање општих и специфичних препорука за национални ниво на основу резултата испитивања
- 1.1.3.11. Популаризација женског спорта

- 1.1.3.12. Израда Стручног упутства за формирање спортских секција на нивоу школа
- 1.1.3.13. Формирање спортских секција на нивоу школе
- 1.1.3.14. Успостављање система праћења физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у основном и средњем образовању.
- 1.1.3.15. Развијање нове функционалне батерије тестова за потребе испитивања професионалних интересовања ученика и обучавање стручних сарадника да их користе*

<p>ПОСЕБНИ ЦИЉ 1.2. УНАПРЕЂЕН СИСТЕМ ЗА ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА У ДОУНИВЕРЗИТЕТСКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ</p>

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Процент школа које примењују дијагностичко оцењивање (иницијално тестирање)
- Србија континуирано учествује у међународним испитивањима процене ученичких постигнућа (ПИСА, ПИРЛС, ТИМСС)
- Процент школа које добијају најниже оцене на стандарду – Вредновање које је у функцији учења
- Успостављен систем праћења и вредновања Националног модела дуалног образовања
- Ревидиран и спроведен завршни испит на крају основног образовања и васпитања на начин да се њиме мери шири спектар компетенција, нивоа и постигнућа ученика
- Успостављене основе за нови систем националних тестирања
- Унапређен оквир за осигурање квалитета у неформалном образовању
- Развијена Методологија за праћење ефеката примене нових квалификација на запошљавање и целоживотно учење на основу података из профила сектора (подаци о кретању ученика на тржишту рада и наставку образовања)

Мера 1.2.1. Унапређивање система самовредновања и спољашњег вредновања рада установа

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број јавно доступних материјала који подржавају самовредновање и спољашње вредновање образовно-васпитних установа
- Процент извештаја који показују да се самовредновање образовно-васпитних установа спроводи у складу са прописима и утврђеним методолошким захтевима

- Процент просветних саветника обухваћених најмање једном обуком/саветовањем на нивоу године за осигурање квалитета самовредновања
- Процент унапређених акционих планова за развој установе након поступања саветника – спољних сарадника
- Број докумената јавне политике из области образовања који су донети на основу резултата самовредновања и спољашњег вредновања образовно-васпитних установа
- Развој стандарда и процедура за самовредновање и спољашње вредновање рада ЈПОА
- Број извештаја у екстерном вредновању рада ЈПОА
- Број обука намењених унапређивању капацитета Агенције за квалификације за примену стандарда за самовредновање и спољашње вредновање ЈПОА

АКТИВНОСТИ

- 1.2.1.1. Развој материјала за подршку примене самовредновања и спољашњег вредновања рада установа
- 1.2.1.2. Организација и реализација континуираног стручног усавршавања просветних саветника за вредновање рада установа и пружање стручне подршке установама у области самовредновања
- 1.2.1.3. Спровођење праћења и евалуације примене постојећих стандарда квалитета рада установа
- 1.2.1.4. Припрема и презентовање годишњих и циклусних извештаја о резултатима спољашњег вредновања који садрже податке на нивоу стандарда и показатеља квалитета
- 1.2.1.5. Анализа резултата спољашњег вредновања у оквиру рада НПС, надлежних сектора МПНТР, ЗУОВ и ЗВКОВ и предлагање мера за интервенцију
- 1.2.1.6. Унапређивање нормативног оквира за развој неформалног образовања одраслих
- 1.2.1.7. Развој методологије за праћење ефеката примене квалификација на запошљавање и целоживотно учење
- 1.2.1.8. Развој стандарда и процедура за самовредновање и спољашње вредновање рада ЈПОА
- 1.2.1.9. Израда извештаја о самовредновању и екстерном вредновању рада ЈПОА

- 1.2.1.10. Унапређивање капацитета Агенције за квалификације за примену стандарда за самовредновање и спољашње вредновање ЈПОА кроз развој и остваривање релевантних обука
- 1.2.1.11. Праћење ефеката примене квалификација на запошљавање и целоживотно учење
- 1.2.1.12. Унапређивање оквира осигурања квалитета у образовању одраслих
- 1.2.1.13. Формирање база стручњака за примену система НОКС-а
- 1.2.1.14. Унапређивање стандарда и система за одобравање статуса ЈПОА
- 1.2.1.15. Унапређивање капацитета Агенције за квалификације за примену стандарда за одобравање статуса ЈПОА
- 1.2.1.16. Разматрање могућности да се оквир стандарда квалитета обогати стандардима специфичним за школе за образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом

Мера 1.2.2. Унапређивање система и процеса за праћење напредовања ученика

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Израђен концепт Центра за националне испите
- Процент школа којима је пружена подршка у примени дијагностичког оцењивања (иницијално тестирање)
- Број обучених представника ОБУ у области развоја тестова, диференцијације наставе и формативног оцењивања
- Обезбеђено континуирано учешће Србије у међународним испитивањима процене ученичких постигнућа (ПИСА, ПИРЛС, ТИМСС)
- Иновирана методологија завршног испита на крају основне школе
- Број обучених писаца задатака за састављање испитних питања и оцењивање задатака
- Развијен и објављен Програм националних тестирања

АКТИВНОСТИ

- 1.2.2.1. Израда концепта Центра за националне испите
- 1.2.2.2. Израда концепта оцењивања који поставља учење у центар евалуативних активности наставника
- 1.2.2.3. Развој инструмената за реализацију формативног оцењивања и иницијалних тестова за испитивање ученичких образовних постигнућа у основном и средњем образовању и васпитању

- 1.2.2.4. Обучавање наставника у области развоја тестова, диференцијације наставе и формативног оцењивања
- 1.2.2.5. Континуирано вршење процене квалитета рада наставника у области наставе и учења
- 1.2.2.6. Пружање подршке школама у примени дијагностичког оцењивања (иницијално тестирање)
- 1.2.2.7. Успостављање система државне матуре (пилотирање)
- 1.2.2.8. Обезбеђивање континуираног учешћа Србије у међународним испитивањима процене ученичких постигнућа (ПИСА, ПИРЛС, ТИМСС), и извештавање о резултатима
- 1.2.2.9. Анализа постојеће методологије спровођења завршног испита на крају основног образовања и васпитања и ревизија методологије
- 1.2.2.10. Унапређење капацитета писаца задатака за састављање испитних питања и оцењивање задатака
- 1.2.2.11. Реализација завршног испита у складу са новом методологијом
- 1.2.2.12. Обрада података и извештавање о резултатима завршног испита у складу са новом методологијом
- 1.2.2.13. Развијање методологије спровођења националних тестирања
- 1.2.2.14. Утврђивање циљева националних тестирања, наставних предмета и избор образовних стандарда и исхода који ће бити тестирани

Мера 1.2.3. Развој, успостављање и примена оквира за праћење и вредновање нових програма наставе и учења

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број сумарних извештаја о вредновању спровођења и ефеката нових програма наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању
- Број школа у којима је остварено праћење и вредновање Националног модела дуалног образовања

АКТИВНОСТИ

- 1.2.3.1. Креирање методолошког оквира за праћење и вредновање спровођења и ефеката нових програма наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању
- 1.2.3.2. Континуирано прикупљање података о примени и ефектима нових програма наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању
- 1.2.3.3. Анализирање података и писање извештаја о примени и ефектима нових програма наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању

- 1.2.3.4. Развој и успостављање система за праћење и вредновање Националног модела дуалног образовања

ПОСЕБНИ ЦИЉ 1.3. УСПОСТАВЉЕНИ ТЕМЕЉИ ЗА РАЗВОЈ ДИГИТАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА НА ДОУНИВЕРЗИТЕТСКОМ НИВОУ
--

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Процент школа које испуњавају неопходне услове за реализацију хибридног (мешовитог) и онлајн образовања
- Процент ОВУ које унапређују дигиталне капацитете на основу резултата самовредновања
- Успостављен и стављен у функцију Јединствен информациони систем просвете
- Успостављене државна онлајн основна школа и државна онлајн гимназија
- Развој дигиталног образовања се континуирано прати

Мера 1.3.1. Развој дигиталног образовања

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Ревидиран Оквир дигиталних компетенција наставника
- Усвојен Оквир дигиталних компетенција васпитача
- Процент запослених у школама који су прошли обуке за примену иновативних педагошких приступа који интегришу ИКТ у образовни процес, заснованих на Оквиру дигиталних компетенција наставника
- Процент школа које примењују „селфи“ инструмент у процесу самовредновања дигиталних капацитета образовне установе
- Процент школа које имају дефинисан дигитални сегмент Развојног плана установе
- Скуп индикатора за дугорочно праћење развоја дигиталног образовања
- Формирано Координационо тело за реализацију образовања на даљину у случају када је обустављен непосредни рад са ученицима
- Објављен Оквир за процену капацитета основних и средњих школа за организовање образовања на даљину у случају када је обустављен непосредни рад са ученицима
- Функционалан агрегатор репозиторијума отворених образовних ресурса
- Основана државна онлајн основна школа
- Основана државна онлајн гимназија

АКТИВНОСТИ

- 1.3.1.1. Израда Оквира за процену капацитета основних и средњих школа за организовање образовања на даљину у случају када је обустављен непосредни рад са ученицима⁷¹
- 1.3.1.2. Формирање Координационог тела за реализацију образовања на даљину у случају када је обустављен непосредни рад са ученицима
- 1.3.1.3. Развој агрегатора репозиторијума отворених образовних ресурса
- 1.3.1.4. Јачање капацитета школа за организацију наставе у складу са Оквиром за процену капацитета основних и средњих школа за организовање образовања на даљину у случају када је обустављен непосредни рад са ученицима (организација онлајн и хибридне наставе)
- 1.3.1.5. Подршка школама у реализацији наставе на даљину
- 1.3.1.6. Ревидирање постојећег Оквира дигиталних компетенција – наставник за дигитално доба
- 1.3.1.7. Развој Оквира дигиталних компетенција васпитача
- 1.3.1.8. Онлајн обуке за примену иновативних педагошких приступа који интегришу ИКТ у образовни процес, заснованих на Оквиру дигиталних компетенција наставника
- 1.3.1.9. Спровођење 3 националне онлајн обуке (по једну годишње) за примену „селфи“ инструмента у процесу самовредновања дигиталног капацитета образовно-васпитне установе
- 1.3.1.10. Спровођење 3 националне онлајн обуке (по једну годишње) за јачање капацитета школа за израду дигиталног сегмента Развојног плана образовно-васпитне установе
- 1.3.1.11. Дефинисање сета индикатора за дугорочно праћење развоја дигиталног образовања
- 1.3.1.12. Успостављање државне онлајн основне школе
- 1.3.1.13. Успостављање државне онлајн гимназије

Мера 1.3.2. Успостављање Јединственог информационог система просвете (ЈИСП) и коришћење података у доношењу одлука о образовању

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- У потпуности успостављен Јединствени информациони систем просвете (ЈИСП)
- Јединствени информациони систем просвете (ЈИСП) је попуњен подацима

АКТИВНОСТИ

- 1.3.2.1. Успостављање и одржавање Јединственог информационог система просвете
- 1.3.2.2. Унос података у Јединствени информациони систем просвете
- 1.3.2.3. Успостављање Групе за аналитику у МПТНР
- 1.3.2.4. Оснаживање капацитета запослених у институцијама и телима у сектору образовања за истраживања и креирање јавних политика заснованих на подацима
- 1.3.2.5. Успостављање и одржавање нових функционалности ЈИСП-а
- 1.3.2.6. Развој профила сектора као аналитичке основе за одлучивање о систему квалификација за све нивое НОКС

<p>ПОСЕБНИ ЦИЉ 1.4. УНАПРЕЂЕНИ ДОСТУПНОСТ, ПРАВЕДНОСТ И ОТВОРЕНОСТ ДОУНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА</p>
--

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Развијен систем прикупљања података и праћења спровођења инклузивног образовања
- Процент основних школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Подршка ученицима
- Процент основних школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Етос
- Процент средњих школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Подршка ученицима
- Процент средњих школа које на спољашњем вредновању остварују оцене 3 и 4 у области квалитета Етос
- Број школа и предшколских установа са педагошким асистентом
- Број школа које примењују систем за идентификацију ученика под ризиком од осипања и пружање подршке ученицима
- Процент одраслих полазника који се осипају из система функционалног основног образовања одраслих
- Број успостављених функционалних ресурс центара за додатну подршку деци, ученицима, родитељима и запосленима у образовно-васпитним установама
- Процент образовно-васпитних установа којима је пружена подршка од стране ресурс центара
- Број запослених у образовању и васпитању који су унапредили компетенције за рад у инклузивном окружењу

- Процент ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом обухваћених редовним основним образовањем
- Процент ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом обухваћених редовним средњим образовањем

Мера 1.4.1. Успостављање нових и унапређивање постојећих механизма подршке образовно-васпитним установама у остваривању отворености, праведности и доступности

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Ревидирана и институционализована методологија за праћење инклузивног образовања
- Обезбеђени одрживи институционални капацитети за координацију и праћење развоја инклузивног образовања на националном и локалном нивоу
- Број педагошких асистената у ПУ и школама
- Број акредитованих обука намењених подизању осетљивости и компетентности наставника и стручних сарадника у школама за препознавање ученика изузетних способности у оквиру редовне наставе и редовних школских активности
- Број наставника и стручних сарадника који су похађали обуке намењене подизању осетљивости и компетентности за препознавање ученика изузетних способности у оквиру редовне наставе и редовних школских активности
- Број успостављених модел-установа са добром праксом у раду са ученицима изузетних способности
- Број запослених у образовању који су унапредили компетенције у области инклузивне педагогије и инклузивне праксе
- Успостављена база података о свеукупној понуди активности и расположивим могућностима материјалне подршке ученицима и студентима изузетних способности, са подацима разврстаним према полу, релевантним социо-демографским карактеристикама, укључујући и податке о преставницима осетљивих друштвених група
- Израђен правни оквир за успостављање и рад ресурс центара
- Успостављени ресурс центри и опремљени одговарајућом асистивном технологијом
- Спроведена комуникациона кампања о важности инклузивног образовања
- Број акредитованих обука намењених подизању осетљивости и компетентности наставника и стручних сарадника у школама за препознавање и пружање додатне подршке ученицима са инвалидитетом и

сметњама у развоју у оквиру редовне наставе и редовних школских активности

- Број обучених педагошких асистената са знањем српског знаковног језика
- Број обучених педагошких асистената са знањем Брајевог писма
- Број деце којима је пружена подршка у виду педагошког асистента са знањем српског знаковног језика
- Број деце којима је пружена подршка у виду педагошког асистента са знањем Брајевог писма
- Унапређен законски и подзаконски оквир који се односи на образовно-васпитни систем одредбама о примени основних принципа Конвенције који недостају, по узору на то како је то урађено са принципом недискриминације (члан 110. ЗОСОВ)

АКТИВНОСТИ

- 1.4.1.1. Развијање и јачање мреже педагошких асистената у предшколским установама, основним и средњим школама према анализи потреба, у односу на број деце и ученика којима је потребна додатна подршка
- 1.4.1.2. Увођење обавезе примене система за идентификацију ученика под ризиком од осипања укључујући анализу узрока и податке разврстане према полу, релевантним социо-демографским карактеристикама и подацима о представницима осетљивих друштвених група
- 1.4.1.3. Унапређивање компетенција наставника за препознавање ученика под ризиком од осипања и за пружање подршке овим ученицима укључујући смањење стереотипа, предрасуда и дискриминације, родно осетљива и знања о специфичности осетљивих друштвених група
- 1.4.1.4. Успостављање процедура сарадње између ШУ и школа зарад праћења ученика чије породице учествују у интерним сезонским миграцијама и успостављање процедура за обезбеђивање школовања у привременом боравку ученика у другој средини.
- 1.4.1.5. Рад на развијању нових критеријума доделе стипендија који пондеришу социо-економски статус, мање заступљен пол, припадност осетљивим друштвеним групама већим коефицијентом, када је то релевантно, у односу на критеријум постигнућа (измене и допуне закона о ученичком и студентском стандарду и увођење посебних/афирмативних мера)
- 1.4.1.6. Развијање и остваривање обуке намењене подизању осетљивости и компетентности наставника и стручних сарадника у школама за препознавање ученика изузетних способности у оквиру редовне наставе и редовних школских активности, без стереотипа, предрасуда и

дискриминације у односу на родна или друга лична својства укључујући и припадност осетљивим друштвеним групама

– 1.4.1.7. Идентификовање модел – установа (школа) са добром праксом у раду са ученицима изузетних способности

– 1.4.1.8. Формирање базе података о установама, организацијама, друштвима, стипендијама, програмима и пројектима намењеним ученицима са изузетним способностима, са подацима разврстаним према полу и другим релевантним социо-демографским карактеристикама, укључујући и податке о осетљивим друштвеним групама

– 1.4.1.9. Спровођење активности за успостављање ресурс центара за додатну подршку

– 1.4.1.10. Унапређивање наставничких компетенција и компетенција андрагошких асистената за препознавање потенцијалних ризика од осипања полазника из програма ФООО и предузимање мера за њихово предунапређивање

– 1.4.1.11. Израда студије изводљивости са препоруком оптималног модела интерсекторског финансирања инклузивног образовања

– 1.4.1.12. Подршка транзицији у инклузивно образовање кроз израду мапе пута

– 1.4.1.13. Доношење правилника и оснивање ресурс центара и обезбеђивање асистивне технологије

– 1.4.1.14. Развој комуникационе стратегије о свим аспектима инклузивног образовања, предностима инклузивног образовања за свако дете и значају сарадње међу децом

– 1.4.1.15. Развој и остваривање обуке за педагошке асистенте за знаковни језик и Брајево писмо

– 1.4.1.16. Унапређивање законског и подзаконског оквира који се односи на образовно-васпитни систем одредбама о примени основних принципа Конвенције који недостају, по узору на то како је то урађено са принципом недискриминације (члан 110. ЗОСОВ)

– 1.4.1.17. Разматрање потребе за развојем посебних програма наставе и учења за подршку ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом уз Анализу међународне праксе и постојећег стања у Републици Србији

Мера 1.4.2. Унапређивање и подстицање интеркултуралности у образовању

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

– Број обучених наставника за реализацију програма Српски као страни језик

- Број обучених наставника који предају изборни програм Ромски језик са елементима националне културе
- Број акредитованих програма обуке за школе усмерених на интеркултурално образовање које укључује одрживи развој и демократску културу
- Број обучених представника ОБУ за интеркултурално образовање које укључује одрживи развој и демократску културу

АКТИВНОСТИ

- 1.4.2.1. Одржавање портала за наставнике намењеног остваривању програма Српски као страни језик
- 1.4.2.2. Обучавање наставника који предају изборни програм Ромски језик са елементима националне културе
- 1.4.2.3. Развијање програма обуке и остваривање обука за представника ОБУ усмерених на интеркултурално образовање које укључује одрживи развој и демократску културу

<p>ПОСЕБНИ ЦИЉ 1.5. УНАПРЕЂЕН КВАЛИТЕТ ИНИЦИЈАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА НАСТАВНИКА И ВАСПИТАЧА</p>

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Број акредитованих студијских програма за образовање наставника и васпитача према ревидираним стандардима за оцену квалитета студијских програма.
- Број приправника који су завршили период приправништва на основу нове концепције увођења у посао и уз подршку обучених ментора

Мера 1.5.1. Унапређивање квалитета студијских програма за иницијално образовање наставника и васпитача

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Развијени стандарди квалификација за квалификације учитеља, наставника предметне наставе и васпитача на националном нивоу.
- Ревидирани стандарди за акредитацију студијских програма који се односе на образовање наставника и васпитача су усвојени.
- Број обучених рецензена за примену ревидираних стандарда за акредитацију студијских програма који се односе на образовање наставника и васпитача
- Број наставника у високом образовању који су учествовали у активностима професионалног развоја из области наука о образовању
- Број наставника и васпитача који су похађали обуке за менторисање студената током праксе у ОБУ

- Доступан репозиторијум са корисним материјалима за студентску праксу у школама и предшколским установама
- Повећан број студената у областима у којима је забележен недовољан број наставника који се уписују на програме иницијалног образовања наставника
- Повећан број студената који се уписују на програме иницијалног образовања наставника и васпитача који су мотивисани за професију наставник и васпитач

АКТИВНОСТИ

- 1.5.1.1. Развијање стандарда квалификација за квалификације учитељ, наставник предметне наставе и васпитач на националном нивоу
- 1.5.1.2. Ревизија и усклађивање стандарда за акредитацију студијских програма за образовање наставника и васпитача са националним стандардима квалификација за квалификације учитељ, наставник предметне наставе и васпитач
- 1.5.1.3. Припрема рецензата и ВШУ за примену нових стандарда за акредитацију студијских програма за образовање наставника и васпитача
- 1.5.1.4. Информисање ВШУ о ревидираним стандардима за акредитацију студијских програма за образовање наставника и васпитача и подршка процеса самовредновања програма иницијалног образовања наставника и васпитача
- 1.5.1.5. Анализа усклађености актуелних програма за иницијално образовање наставника и васпитача са ревидираним стандардима за акредитацију студијских програма
- 1.5.1.6. Анализа потреба система образовања и васпитања за наставничким кадром и спровођење доквалификације на матичним ВШУ
- 1.5.1.7. Успостављање система праћења свршених студената који имају услове за наставничко звање
- 1.5.1.8. Развој и промоција активности професионалног развоја универзитетских наставника из области наука о образовању и измена легислативе за напредовање у наставничким звањима
- 1.5.1.9. Подршка развоју интердисциплинарних докторских студија методике наставе
- 1.5.1.10. Развијање и спровођење програма стручног усавршавања наставника и васпитача за улогу ментора студентима током праксе у школама и предшколским установама
- 1.5.1.11. Успостављање репозиторијума са материјалима за праксу у школама и предшколским установама

- 1.5.1.12. Израда правилника којим се регулише рад школа вежбаоница и ангажман наставника – ментора који нису из школа вежбаоница
- 1.5.1.13. Обезбеђивање стипендија за студенте за упис на програме наставничког образовања за предмете/области у којима је забележен недовољан број наставника
- 1.5.1.14. Могућност раног запошљавања – омогућити студентима који су стекли најмање 180 ЕСПБ из струке (на основу процене матичних факултета) да упишу програм за образовање наставника (36 ЕСПБ) и да се ангажују у настави на одређено време и пре завршавања мастер студија
- 1.5.1.15. Обезбеђивање награда за најбоље мастер радове у оквиру програма за иницијално образовање наставника и васпитача
- 1.5.1.16. Спровођење активности за популаризацију студијских програма за образовање дефицитарних струка наставника
- 1.5.1.17. Покретање дијалога МПНТР и ВШУ које остварују програме иницијалног образовања наставника на језицима националних мањина о нивоу познавања српског језика
- 1.5.1.18. Развијање и интеграција стандарда за акредитацију студијских програма за образовање наставника и васпитача који се односе на постојање садржаја о људским правима, правима детета, родној равноправности, недискриминацији и инклузивном образовању студијским програмима

Мера 1.5.2. Унапређивање концепције приправништва и увођења у посао наставника и васпитача

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број акредитованих обука за менторе које су у складу са новим концептом увођења у посао
- Број обука за менторе у складу са новим концептом увођења у посао
- Процент школа које су обучиле ментореу складу са новим концептом увођења у посао
- Процент ПУ које су обучиле ментореу складу са новим концептом увођења у посао

АКТИВНОСТИ

- 1.5.2.1. Реконцептуализација програма увођења у посао и испита за дозволу за рад наставника, васпитача и стручних сарадника
- 1.5.2.2. Развијање и спровођење обуке за менторе која је у складу са новим концептом увођења у посао наставника и васпитача

<p>ПОСЕБНИ ЦИЉ 1.6. УНАПРЕЂЕН КВАЛИТЕТ СИСТЕМА СТАЛНОГ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА НАСТАВНИКА, ВАСПИТАЧА И СТРУЧНИХ</p>

САРАДНИКА

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Објављен Каталог сталног стручног усавршавања усклађен са новим концептом усавршавања запослених у образовању
- Процент образовно-васпитних установа које примењују хоризонтално учење
- Број запослених у образовно-васпитним установама који су напредовали у виша звања

Мера 1.6.1. Унапређивање система сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника и развој система напредовања у звањима запослених у образовању и васпитању

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Израђен нови концепт система сталног стручног усавршавања
- Израђен нови систем напредовања у звањима запослених у образовању и васпитању
- Израђене смернице за примену система хоризонталног учења
- Ревидирани предуслови, садржаји, начин спровођења, минимални захтеви и систем вредновања приликом полагања испита за дозволу за рад наставника, стручних сарадника и васпитача – Нови правилник о дозволи за рад наставника, васпитача и стручних сарадника

АКТИВНОСТИ

- 1.6.1.1. Унапређивање процедура, механизма, критеријума и инструмената процене у оквиру акредитације програма сталног стручног усавршавања запослених у образовању и васпитању с циљем осигурања квалитета понуде програма стручног усавршавања
- 1.6.1.2. Израда новог концепта система сталног стручног усавршавања и доношење новог Правилника о стандардима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја
- 1.6.1.3. Развој смернице за примену система хоризонталног учења
- 1.6.1.4. Израда новог система напредовања у звањима запослених у образовању и васпитању
- 1.6.1.5. Ревидирање предуслова, садржаја, начина спровођења, минималних захтева и система вредновања приликом полагања испита за дозволу за рад наставника, стручних сарадника и васпитача – рад на изради новог правилника о дозволи за рад наставника, васпитача и стручних сарадника

Мера 1.6.2. Развој система сталног стручног усавршавања директора и секретара установа

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број програма стручног усавршавања за директоре установа
- Број програма стручног усавршавања за секретаре установа
- Број програма стручног усавршавања за директора и секретара установе (самопровера испуњености захтева из контролне листе/самопроцена ризика – посебно исказан процењен критичан и висок ризик надзираног субјекта, у редовном надзору у складу са одредбама закона којим је уређен инспекцијски надзор, члан 14)
- Број обучених директора и секретара

АКТИВНОСТИ

- 1.6.2.1. Припрема обуке за секретаре
- 1.6.2.2. Континуирано остваривање обука за директоре и секретаре
- 1.6.2.3. Континуирано остваривање обука за директоре и секретара установа (самопровера испуњености захтева из контролне листе/самопроцена ризика – посебно исказан процењен критичан и висок ризик надзираног субјекта, у редовном надзору у складу са одредбама закона којим је уређен инспекцијски надзор, члан 14)

ПОСЕБНИ ЦИЉ 1.7. УНАПРЕЂЕН ОДНОС ПРЕМА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ И КЊИЖЕВНОСТИ КАО ОСНОВНИМ ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНОГ И КУЛТУРНОГ ИДЕНТИТЕТА И УНАПРЕЂИВАЊЕ ШКОЛОВАЊА НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ У ДИЈАСПОРИ И РЕГИОНУ
--

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Број спроведених активности неговања српског језика и књижевности на националном нивоу
- Процент часова у допунским школама који су у области квалитета Наставе и учења вредновани оценама 3 и 4
- Стандардизован српски знаковни језик

Мера 1.7.1. Успостављање механизма сарадње и пружање подршке неговању српског језика и књижевности

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број активности интерсекторског и међуинституционалног тела у области неговања српског језика и књижевности
- Број промотивних активности које су реализовале образовно-васпитне установе са циљем промовисања стандардизованог српског језика

– Број активности интерсекторског и међуинституционалног тела у области неговања српског језика и књижевности

АКТИВНОСТИ

– 1.7.1.1. Успостављање интерсекторске и међуинституционалне сарадње поводом неговања српског језика и књижевности кроз заједничко тело

– 1.7.1.2. Пружање подршке успостављеној интерсекторској и међуинституционалној сарадњи/заједничком телу кроз допринос изради и реализацији заједничког плана за: унапређивање језичких компетенција ученика и студената, унапређивање језичких компетенција становништва кроз активности неформалног образовања и неговање позитивног става према српском језику и књижевности.

– 1.7.1.3. Израда анализе статуса српског језика и књижевности на свим нивоима образовања, укључујући и високошколске установе, као и компетенција ученика/студената и њихових наставника

– 1.7.1.4. Пружање подршке ОБУ у раду на промовисању стандардизованог српског језика

– 1.7.1.5. Истраживање српског знаковног језика

– 1.7.1.6. Рад на стандардизацији српског знаковног језика

Мера 1.7.2. Унапређивање квалитета образовно-васпитног рада на српском језику у иностранству

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

– Број акредитованих програма стручног усавршавања за наставнике који остварују образовно-васпитни рад на српском језику у иностранству

– Обухват стручним усавршавањем наставника који реализују рад на српском језику у иностранству

– Процент наставника који остварују образовно-васпитни рад на српском језику у иностранству који су добили пакет одабраних публикација за потребе реализације допунске наставе

– Процент наставника који остварују образовно-васпитни рад на српском језику у иностранству који су добили додатни пакет уџбеника и друге литературе

– Број организованих едукативних посета ученика допунских школа Србији

– Број подржаних постојећих лектора српског језика у иностранству

– Број нових лектора српског језика у иностранству

АКТИВНОСТИ

- 1.7.2.1. Успостављање система за праћење и вредновање квалитета образовно-васпитног рада на српском језику у иностранству
- 1.7.2.2. Развијање и остваривање програма стручног усавршавања наставника који се упућују ради остваривања образовно-васпитног рада на српском језику у иностранству (тежиште на развоју методичко-дидактичких компетенција за рад у комбинованом одељењу, за примену тематске и пројектне наставе као и за примену индивидуализованог приступа)
- 1.7.2.3. Набавка уџбеника и друге литературе за наставнике за потребе организације образовно-васпитног рада на српском језику у иностранству
- 1.7.2.4. Израда обједињеног уџбеника за сва три предмета: Српски језик, Моја отаџбина Србија, Основи културе српског народа
- 1.7.2.5. Пружање подршке ангажованим наставницима у процесу припреме за одлазак у иностранство и ревидирање Споразума између МПНТР-а и МСП-а у складу са циљевима образовања и васпитања и актуелним потребама
- 1.7.2.6. Медијска промоција образовно-васпитног рада у иностранству
- 1.7.2.7. Реализација активности у циљу јачања веза са матицом и оснаживања функционалне употребе српског језика (формирање „братских школа“, посета образовно-научним центрима и културно-историјским споменицима)
- 1.7.2.8. Обезбеђивање финансијских средстава и унапређивање законодавног оквира за рад лектора српског језика у иностранству

ПОСЕБНИ ЦИЉ 1.8. УНАПРЕЂЕНИ УСЛОВИ ЗА ЦЕЛОЖИВотно УЧЕЊЕ

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Број спроведених поступака признавања претходног учења код ЈПОА
- Број програма које нуде ЈПОА
- Број одобрених пројеката Еразмус+ у којима учествује Република Србија

Мера 1.8.1 Развој система признавања претходног учења, транспарентности и упоредивости система квалификација

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број обучених представника ЗУОВ-а
- Број обучених тимова за ППУ код ЈПОА
- Број ЈПОА који имају одобрење за ППУ
- Број спроведених промотивних активности
- Број квалификација и програма неформалног образовања унетих у Регистар НОКС

АКТИВНОСТИ

- 1.8.1.1. Развој процедура, метода и инструмената који се користе у поступку ППУ
- 1.8.1.2. Обучавање кадра укљученог у поступак ППУ
- 1.8.1.3. Одобравање статуса ЈПОА за ППУ
- 1.8.1.4. Анализа могућности пилотирања поступка ППУ у другим организацијама са статусом ЈПОА
- 1.8.1.5. Промоција концепта ППУ
- 1.8.1.6. Развој и ажурирање Листе квалификација Републике Србије за све нивое НОКС
- 1.8.1.7. Праћење и континуирано унапређивање система осигурања квалитета поступка ППУ
- 1.8.1.8. Припрема података за Портал НОКС-а и унос у Регистар НОКС
- 1.8.1.9. Повезивање Регистра НОКС са Порталом европске базе квалификација
- 1.8.1.10. Усклађивање јавних исправа са Еуропасом као део процеса повезивања НОКС са ЕОК
- 1.8.1.11. Усклађивање стандарда за акредитацију студијских програма у делу који се односи на опис квалификације које означавају завршетак одређеног степена високог образовања са дескрипторима нивоа НОКС

Мера 1.8.2. Подстицање дијалога и развој социјалног партнерства

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број промотивних активности система НОКС
- Број послодаваца укључених у дуално образовање који учествују у реализацији програма неформалног образовања код ЈПОА
- Број новоразвијених програма обуке у складу са стандардом квалификације које нуде ЈПОА
- Број одобрених одлазећих мобилности ученика и запослених у доуниверзитетском образовању

АКТИВНОСТИ

- 1.8.2.1. Промоција система НОКС и целоживотног учења
- 1.8.2.2. Унапређивање капацитета социјалних партнера за активно учешће у развоју система квалификација
- 1.8.2.3. Унапређивање сарадње послодаваца из система дуалног образовања са ЈПОА

- 1.8.2.4. Унапређивање међусекторске сарадње ради усклађивања главних алата за развој стандарда занимања и стандарда квалификација
- 1.8.2.5. Унапређивање капацитета ЈПОА за развој нових програма обуке у складу са стандардом квалификације и њихово умрежавање
- 1.8.2.6. Унапређивање рада секторских већа
- 1.8.2.7. Обезбеђивање услова за реализацију учешћа у програму Еразмус+ кроз размену образовних политика, обуку наставника, умрежавање наставника ради размене искустава, разменом ученика, студената и наставног кадра⁷²

Мера 1.8.3. Успостављање регионалних тренинг центара

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број успостављених регионалних тренинг центара
- Број обучених, стручно оспособљених и преквалификованих и доквалификованих лица у регионалним тренинг центрима

АКТИВНОСТИ

- 1.8.3.1. Рад на дефинисању критеријума за оснивање регионалних тренинг центара
- 1.8.3.2. Оснивање регионалних тренинг центара (реконструкција и опремање)
- 1.8.3.3. Развој програма образовања и обуке у складу са утврђеном методологијом развоја тих програма на основу стандарда квалификације
- 1.8.3.4. Развој програма образовања и обуке у складу са утврђеном методологијом развоја тих програма на основу стандарда квалификације

ПОСЕБНИ ЦИЉ 1.9. УНАПРЕЂЕНА ИНФРАСТРУКТУРА И МРЕЖА УСТАНОВА У ДОУНИВЕРЗИТЕТСКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ, ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И УСТАНОВА УЧЕНИЧКОГ И СТУДЕНТСКОГ СТАНДАРДА

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Процент образовно-васпитних установа и установа ученичког стандарда које задовољавају критеријуме техничке опремљености
- Процент образовно-васпитних установа, високошколских установа и установа ученичког и студентског стандарда које су приступачне запосленима и ученицима са инвалидитетом у складу са Стандардима приступачности
- Процент ВШУ и установа студентског стандарда које задовољавају критеријуме просторних услова и техничке опремљености

Мера 1.9.1. Унапређивање инфраструктуре образовно-васпитних установа и установа ученичког стандарда у доуниверзитетском образовању и васпитању

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Процент опремљених дигиталних учионица
- Процент осавремењених рачунарских кабинета
- Број школа у Републици Србији које имају стабилан приступ широкопојасном интернету у свим учионицама
- Број предшколских установа опремљених за потребе реализације нових Основа програма ПВО
- Број модернизованих основних и средњих школа и објеката ученичког стандарда
- Број изграђених нових објеката ученичког стандарда у оквиру пројекта „Образовање за социјалну инклузију“
- Процент основних школа у којима је изграђено, адаптирано и реализовано инвестиционо улагање и одржавање физкултурних сала и терена
- Процент основних школа које су опремљене за развој базичних спортова
- Број основаних и опремљених образовно-научних центара
- Број приступачних образовних установа (за децу, ученике, студенте и запослене са сметњама у развоју и инвалидитетом)

АКТИВНОСТИ

- 1.9.1.1. Анализа стања установа доуниверзитетског образовања и васпитања и израда предлога за адаптацију, реконструкцију, надоградњу и изградњу објеката доуниверзитетског образовања и васпитања урачунавајући и анализу да ли су у складу са Стандардима приступачности
- 1.9.1.2. Анализа опремљености установа доуниверзитетског образовања и васпитања и израда листе неопходне опреме за све установе доуниверзитетског образовања и васпитања са посебним акцентом на опремање кабинета за природне науке у гимназијама
- 1.9.1.3. Набавка опреме за рачунарске кабинете и дигиталне учионице
- 1.9.1.4. Опремање школа инфраструктуром за приступ широкопојасном интернету у свим учионицама
- 1.9.1.5. Анализа постојеће инфраструктуре за организацију и реализацију наставе физичког и здравственог васпитања и израда предлога и приоритета за унапређење инфраструктуре за физичко и здравствено васпитање

- 1.9.1.6. Изградња, адаптација, инвестиционо улагање и одржавање школских спортских објеката у складу са Нормативима школског простора, опреме и наставних средстава у основној школи
- 1.9.1.7. Профилисање основних школа у складу са базичним спортовима (опремање установа за развој базичних спортова – атлетика, гимнастика, борилачки спортови, пливање)
- 1.9.1.8. Модернизација инфраструктуре (изградња, доградња, адаптација, реконструкција и опремање) основних и средњих школа
- 1.9.1.9. Модернизација инфраструктуре (изградња, доградња, адаптација, реконструкција и опремање) објеката ученичког стандарда урачунавајући усклађивање са Стандардима приступачности
- 1.9.1.10. Изградња и опремање предшколских установа и за потребе реализације нових Основа програма ПВО
- 1.9.1.11. Успостављање и опремање образовно-научних центара

Мера 1.9.2. Даље унапређивање мреже установа образовања и васпитања и организатора образовања одраслих

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Нови акт о мрежи средњих музичких школа
- Нови акт о мрежи ПУ и ОШ
- Нови акт о мрежи СШ
- Број ЈПОА
- Број ученика који похађају наставу на српском језику у иностранству

АКТИВНОСТИ

- 1.9.2.1. Анализа постојеће мреже установа образовања и васпитања и ученичких домова и унапређење акта о мрежи ПУ, ОШ и СШ
- 1.9.2.2. Анализа просторних капацитета средњих музичких школа
- 1.9.2.3. Ширење мреже школа у којима се остварује образовно-васпитни рад на српском језику у иностранству – повећање броја ученика
- 1.9.2.4. Унапређивање мреже ЈПОА

Мера 1.9.3. Унапређивање инфраструктуре установа високог образовања и установа студентског стандарда

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број новоизграђених објеката високог образовања
- Број адаптираних, дограђених и реконструисаних објеката високог образовања

- Број опремљених објеката високог образовања
- Број новоизграђених објеката студентског стандарда
- Број адаптираних, дограђених и реконструисаних објеката студентског стандарда
- Број опремљених објеката студентског стандарда–

АКТИВНОСТИ

- 1.9.3.1. Анализа стања установа универзитетског образовања и израда предлога за адаптацију, реконструкцију, надоградњу и изградњу
- 1.9.3.2. Анализа опремљености установа универзитетског образовања и израда документације неопходне опреме
- 1.9.3.3. Израда студије изводљивости, техничке документације за изградњу
- 1.9.3.4. Израда техничке документације за изградњу објеката студентских домова
- 1.9.3.5. Израда техничке документације за опремање објеката

<p>ОПШТИ ЦИЉ 2: УНАПРЕЂЕНИ ДОСТУПНОСТ, КВАЛИТЕТ, РЕЛЕВАНТНОСТ И ПРАВЕДНОСТ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА</p>
--

Показатељи на нивоу општег циља (показатељ ефекта):

- Процент високообразованих у популацији 25–34 година
- Процент генерације од 19 до 30 година обухваћене високим образовањем
- Процент студената који завршавају студије за највише годину дана дуже него што је предвиђено студијским програмом
- Процент студената који напушта студије
- Процент студената који по завршетку основних студија настављају школовање на мастер студијама
- Процент студената који уписују струковне студије
- Процент студената који су се запослили у струци (највише три године) након завршетка студија
- Процент студената из осетљивих друштвених група који завршавају основне студије
- Процент студената из осетљивих друштвених група који завршавају мастер студије
- Процент студената из осетљивих друштвених група који завршавају докторске студије

- Број долазних мобилности наставника, гостујућих професора, студената и истраживача
- Број одлазних мобилности наставника, гостујућих професора, студената и истраживача

ПОСЕБНИ ЦИЉ 2.1. УНАПРЕЂЕНИ КВАЛИТЕТ ПОНУДЕ, ЉУДСКИХ РЕСУРСА И ИСХОДА ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Успостављен ОПВ
- Процент запослених на ВШУ који су обухваћени стручним усавршавањем на основу новог правилника
- Процент запослених стручњака који су остварили стручно усавршавање у иностранству
- Процент стипендија додељених подршци студирању студената ниског СЕС-а (на основу новог модела финансирања)
- Износ финансијских средстава намењених подршци студирању студената из осетљивих друштвених група*
- Износ финансијских средстава намењених подршци студирању студената који показују изузетне резултате*
- Износ финансијских средстава намењених унапређењу инфраструктуре ВШУ*
- Износ финансијских средстава намењених за научна и уметничка истраживања и развој*

Мера 2.1.1. Развој оквира за праћење и вредновање (ОПВ) квалитета високог образовања („индикатори квалитета“) и примена добијених резултата у формулацији политике ВО

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Развијен оквир за праћење и вредновање квалитета ВО
- Број извештаја о пилотирању ОПВ
- Број извештаја о обукама представника МПНТР за анализу резултата ОПВ и креирању мера подршке на основу добијених резултата
- Број извештаја о реализованим обукама МПНТР намењених јачању капацитета ВШУ за коришћење ОПВ
- Број годишњих извештаја МПНТР о примени ОПВ

АКТИВНОСТИ

- 2.1.1.1. Израда анализе међународне добре праксе праћења и вредновања квалитета ВО која укључује и показатеље за антидискриминацију и родну равноправност
- 2.1.1.2. Креирање логичке матрице квалитета ВО која садржи идентификоване области ОПВ које су важне за јачање улоге ВО у развоју друштва и економије
- 2.1.1.3. Дефинисање „индикатора квалитета“ за сваку област ОПВ и жељене методологије који укључују антидискриминационе и показатеље за родну равноправност
- 2.1.1.4. Анализа постојећих доступних података, надлежних институција које их прикупљају и методологије коју користе
- 2.1.1.5. Идентификовање „индикатора квалитета“ који се тренутно не прате са предлозима методологије и надлежних институција укључујући показатеље о осетљивим друштвеним групама, разврстане према полу
- 2.1.1.6. На основу свих претходних анализа, развој Оквира за праћење и вредновање квалитета високог образовања (ОПВ)⁷³
- 2.1.1.7. Пилотирање ОПВ и развој коначног ОПВ на основу резултата пилотирања
- 2.1.1.8. Израда и усвајање Правилника о ОПВ ВО
- 2.1.1.9. Креирање и остваривање 3 обуке намењене јачању капацитета МПНТР за анализу резултата ОПВ и креирање мера на основу добијених резултата укључујући мере за смањење дискриминације, унапређење родне равноправности и заступљености представника из осетљивих друштвених група
- 2.1.1.10. Пружање подршке ВШУ од стране МПНТР кроз шест обука у универзитетским центрима намењених јачању капацитета ВШУ за прикупљање података у оквиру ОПВ
- 2.1.1.11. Израда годишњих извештаја МПНТР на основу примењеног ОПВ*
- 2.1.1.12. Унапређивање образовних политика у области ВО на основу стања и потреба препознатих у извештајима ОПВ*

Мера 2.1.2. Развој и примена модела финансирања који подстиче квалитет високог образовања, ефикасност и успешност студирања

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Развијен модел финансирања у ВО који подстиче квалитет, ефикасност и успешност студирања и који, између осталог, обухвата питања финансирања студената ниског СЕС-а, студената из осетљивих друштвених група (нпр. ромских студената), финансирање студената који показују изузетне

результате, унапређење инфраструктуре ВШУ, финансирање истраживачког рада у области науке и уметности и рада на иновацијама итд.

- Остварене промене Закона о високом образовању за област финансирања и развој/усклађивање одговарајућих подзаконских аката
- Број извештаја о реализованим обукама МПНТР намењених јачању капацитета ВШУ за примену новог модела финансирања
- Број ВШУ са унапређеном образовном инфраструктуром кроз нови систем финансирања*
- Процент наставника, истраживача и сарадника који су укључени у истраживања на домаћим и међународним пројектима кроз нови систем финансирања*–

АКТИВНОСТИ

- 2.1.2.1. Развој модела финансирања у ВО који подстиче квалитет, ефикасност и успешност студирања и који, између осталог, обухвата питања финансирања студената ниског СЕС-а, финансирање студената који показују изузетне резултате, унапређење инфраструктуре ВШУ, финансирање истраживачког рада у области науке и уметности и рада на иновацијама итд.
- 2.1.2.2. Развој информационог система за анализу примене модела финансирања
- 2.1.2.3. Рад на изменама и допунама/промена Закона о високом образовању за област финансирања и развој/усклађивање одговарајућих подзаконских аката
- 2.1.2.4. Пружање подршке примени новог модела финансирања на нивоу ВО кроз шест обука у универзитетским центрима намењених јачању капацитета ВШУ за примену новог модела финансирања
- 2.1.2.5. Примена новог модела финансирања на нивоу ВО*
- 2.1.2.6. Евалуација примене новог модела финансирања на нивоу ВО*

Мера 2.1.3. Развој, успостављање и примена свеобухватних процеса и процедура у вези са унапређивањем људских ресурса у ВО

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Израђен нови Правилник о Оквиру наставничких компетенција у ВО
- Израђен нови Правилник о стручном усавршавању, избору у звања запослених на ВШУ
- Износ обезбеђених финансијских средстава за усавршавање наставног особља у иностранству*
- Број обучених наставника за развој и примену студијских програма за учење на даљину*

АКТИВНОСТИ

- 2.1.3.1. Дефинисање квантитативних и квалитативних индикатора за процену наставничких компетенција на ВШУ
- 2.1.3.2. Израда Оквира наставничких компетенција у ВО
- 2.1.3.3. Израда и усвајање Правилника о Оквиру наставничких компетенција у ВО
- 2.1.3.4. Креирање унапређеног концепта система континуираног професионалног усавршавања наставног, административног и техничког особља на ВШУ
- 2.1.3.5. Дефинисање квантитативних и квалитативних индикатора за процену ефеката професионалног усавршавања
- 2.1.3.6. Дефинисање критеријума и процедура за избор и напредовање у звања
- 2.1.3.7. Израда и усвајање Правилник о стручном усавршавању, избору у звања запослених на ВШУ
- 2.1.3.8. Обезбеђивање финансијских средстава за усавршавање наставног особља у иностранству*
- 2.1.3.9. Обезбеђивање средстава за обуке наставника за остваривање студијских програма за учење на даљину*
- 2.1.3.10. Креирање Стратегије спречавање одлива академски образованих кадрова и повратка у земљу стручњака који су део професионалне каријере провели у иностранству*
- 2.1.3.11. Примена Стратегије спречавање одлива академски образованих кадрова и повратка у земљу стручњака који су део професионалне каријере провели у иностранству*

ПОСЕБНИ ЦИЉ 2.2. УНАПРЕЂЕНА РЕЛЕВАНТНОСТ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА НА НАЦИОНАЛНОМ И МЕЂУНАРОДНОМ НИВОУ
--

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Процент студената који похађа студијске програме у новим идентификованим приоритетним областима за тржиште рада и развој земље
- Број студената који похађају студијске програме који се остварују по дуалном моделу
- Број студената који су уписали студијске програме на страним језицима (уживо и онлајн)
- Број студената који су уписали конкретан заједнички интернационални студијски програм

- Број студената студијских програма са међународном акредитацијом
- Израђен модел управљања интелектуалном својином на ВШУ који ће обухватити и комерцијализацију резултата

Мера 2.2.1. Подстицање сарадње ВШУ са послодавцима, привредним и јавним сектором и јачање предузетничке компоненте високог образовања

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Урађена Анализа стања и пројекција и утврђивање потреба за одређеним стручним профилима у складу са потребама послодаваца али и дугорочним потребама развоја Републике Србије
- Број развијених или реформисаних студијских програма у складу са Анализом стања
- Број развијених подстицајних програма намењених повећању обухвата у областима које су у складу са потребама тржишта рада и дугорочним потребама развоја Републике Србије
- Број студијских програма који се остварују по дуалном моделу
- Процент студијских програма који имају модул или садржаје у вези са предузетништвом
- Измењени стандарди акредитације програма струковних студија
- Процент ВШУ које имају успостављене организационе јединице (центре) које се баве иновацијама и трансфером технологија*

АКТИВНОСТИ

- 2.2.1.1. Анализа стања и пројекција и утврђивање потреба за одређеним стручним профилима у складу са потребама послодаваца али и дугорочним потребама развоја Републике Србије која служи као смерница ВШУ у развијању студијских програма ⁷⁴
- 2.2.1.2. Развој или реформисање студијских програма у складу са утврђеним потребама послодаваца и потребама развоја Републике Србије
- 2.2.1.3. Развој подстицајних програма⁷⁵ студентима да упишу оне студијске програме који су у складу са стандардима квалификација, односно потребама тржишта рада и дугорочним потребама развоја Републике Србије
- 2.2.1.4. Развој и остваривање промотивних активности које за циљ имају представљање добробити за послодавце од укључивања у Савете послодаваца на ВШУ
- 2.2.1.5. Наставак подршке развоју и остваривању студијских програма по дуалном моделу

- 2.2.1.6. Обезбеђивање услова за реализацију практичне наставе, набавка и развој савремених дидактичких средстава посебно у областима нових материјала и технологија, информационих и комуникационих технологија, медицинских наука, индустрије 4.0, одрживог развоја и екологије, обновљивих извора енергије, итд.
- 2.2.1.7. Израда смерница за развој и укључивање предузетничких модула или садржаја и садржаја који се односе на интелектуалну својину у студијске програме
- 2.2.1.8. Рад на изменама стандарда акредитације програма струковних студија – повећање удела сати практичне наставе
- 2.2.1.9. Израда смерница за ВШУ за примену важећих закона и подзаконских прописа из области интелектуалне својине
- 2.2.1.10. Израда ширег модела управљања интелектуалном својином на ВШУ који ће обухватити и комерцијализацију резултата
- 2.2.1.11. Развој послесредњег образовања на нивоу 5 НОКС-а (специјализација, мајсторско образовање, кратки циклуси)*
- 2.2.1.12. Анализа могућности пилотирања поступка ППУ у ВО*

Мера 2.2.2. Подршка интернационализацији високог образовања

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Број акредитованих студијских програма на страним језицима на свим нивоима студија
- Број акредитованих студијских програма за учење на даљину на страном језику на свим нивоима студија
- Број акредитованих заједничких интернационалних студијских програма на свим нивоима студија
- Број извештаја о промотивним активностима МПНТР о студијским програмима који су акредитовани за извођење на страном језику (сајмови, каталози, релевантни интернет сајтови итд.)
- Број извештаја о спроведеним обукама за извођења наставе на енглеском језику (методика наставе)
- Број одобрених одлазних Еразмус+ мобилности наставника, студената и административног особља

АКТИВНОСТИ

- 2.2.2.1. Пружање подршке ВШУ у развоју и акредитацији студијских програма на страним језицима на свим нивоима студија пре свега кроз ревизију стандарда за акредитацију студијских програма на страним језицима

- 2.2.2.2. Обезбеђивање финансијских средстава за развој онлајн најтраженијих студијских програма на страном језику*
- 2.2.2.3. Развој заједничких интернационалних студијских програма на свим нивоима студија
- 2.2.2.4. Промовисање студијских програма који су акредитовани за извођење на страном језику кроз: учествовање на регионалним, онлајн и међународним сајмовима образовања, израду промотивних материјала и публикација, дистрибуцију материјала кроз мрежу дипломатско-конзуларних представништава, партнерске организације које промовишу Србију у иностранству, студентске и партнерске организације у иностранству и европске мреже, као и на другим манифестацијама, Онлајн промовисање могућности студирања у Србији и студијских програма на страном језику, ажурирање информација на *StudyInSerbia.rs* бази података о акредитованим установама и студијским програмима, итд.
- 2.2.2.5. Обуке представника ВШУ за извођења наставе на енглеском језику (методика наставе)
- 2.2.2.6. Успостављање координације и сарадње МПНТР и надлежних ресорних министарстава/институција/тела на поједностављивању процедура за стране држављане за студирање у Републици Србији (издавање виза, боравишних дозвола и дозвола за рад, обезбеђивање једнаког третмана свих потенцијалних студената без обзира на земљу порекла, прављење листе пружалаца услуга здравственог осигурања по најповољнијим условима и друго)
- 2.2.2.7. Развој униформног/званичног онлајн курса за учење српског језика за стране студенте*
- 2.2.2.8. Анализа потребне подршке ВШУ за међународну акредитацију студијских програма и израда и примена плана подршке
- 2.2.2.9. Спровођење активности које воде повећању видљивости домаћих универзитета у оквиру Европског простора високог образовања (ЕХЕА)

<p>ПОСЕБНИ ЦИЉ 2.3. УНАПРЕЂЕНИ ОБУХВАТ И ПРАВЕДНОСТ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА</p>

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Процент студената којима је пружена подршка на основу новог Правилника о финансијској подршци студентима
- Процент студената из осетљивих друштвених група (особе ромске националности, особе са инвалидитетом, особе ниског социо-економског статуса) који уписују студије
- Број високообразованих који учествују у кратким циклусима на ВШУ

- Број особа са завршеним четворогодишњим образовањем које учествују у кратким циклусима обука на ВШУ
- Процент студената којима је пружена подршка у виду тумача за српски знаковни језик

Мера 2.3.1. Унапређење доступности и подршка успешности студирања

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Измењен и допуњен Закон о ученичком и студентском стандарду
- Измењен и допуњен Закон о високом образовању одредбама о повећаној проходности студената
- Усвојен нови Правилник о финансијској подршци студентима
- Број извештаја МПНТР о спроведеним информативним и саветодавним активностима за студенте из осетљивих група на свим нивоима студија
- Процент студената на ВШУ који студира уз рад
- Број база података о социо-економском, породичном и радном статусу студената у Србији
- Развијен нови модел вредновања ваннаставних активности студената
- Процент ВШУ које су увеле улогу студента татора

АКТИВНОСТИ

- 2.3.1.1. Рад на изменама и допунама Закона о ученичком и студентском стандарду
- 2.3.1.2. Дефинисање плана (конкретних мера, активности и временских рокова) за повећање обухвата ВО
- 2.3.1.3. Развијање плана за обезбеђење подстицајних средстава за повећање обухвата који укључује подстицајне родне и мере за припаднике осетљивих друштвених група
- 2.3.1.4. Израда Правилника о финансијској подршци студентима који укључује подстицајне родне и мере за припаднике осетљивих друштвених група
- 2.3.1.5. Интегрисање података о пријавама и администрацији финансијске подршке студентима у ЈИСП који укључују пол и релевантне социо-демографске показатеље
- 2.3.1.6. Успостављање и институционализација пракси сакупљања података и анализе у домену социјалне димензије високог образовања – на системском и на институционалном нивоу који укључују пол и релевантне социо-демографске показатеље

- 2.3.1.7. Осмишљавање и остваривање циљаних информативних и саветодавних активности МПНТР усмерених на студенте из осетљивих група становништва
- 2.3.1.8. Анализа могућности увођења студија уз рад и развој најпогоднијег модела уз пројекцију финансијских потреба
- 2.3.1.9. Развој и/или ревидирање подзаконских аката релевантних за студирање уз рад
- 2.3.1.10. Обезбеђивање континуираног учешћа Србије у ЕУРОСТУДЕНТ истраживању
- 2.3.1.11. Развој модела вредновања ваннаставних активности студената
- 2.3.1.12. Израда Смерница за ВШУ за успостављање улоге студент-тутор
- 2.3.1.13. Подршка КАССС-у у процесу стварања Академија струковних студија и осигурању квалитета рада неуниверзитетских ВШУ
- 2.3.1.14. Ревизија законске регулативе у циљу дефинисања обезбеђивања тумача за српски знаковни језик за глуве и наглуве студенте током читавог процеса студирања

Мера 2.3.2. Подржавање ВШУ у остваривању континуираног целоживотног образовања

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Развијен модел за проходност студената са академских на струковне студије и обрнуто
- Број развијених кратких циклуса на ВШУ у понуди за високообразоване на основу новог Правилника о кратким циклусима на ВШУ
- Број развијених кратких циклуса на ВШУ у понуди за оне који су завршили четворогодишње средње образовање на основу новог Правилника о кратким циклусима на ВШУ

АКТИВНОСТИ

- 2.3.2.1. Покретање дијалога са заинтересованим странама и разматрање могућности спајања поднивоа у појединачне нивое 6 и 7 НОКС и измена дескриптора нивоа 5 НОКС-а ради интеграције кратког циклуса
- 2.3.2.2. Развијање модела за проходност студената са академских на струковне студије и обрнуто
- 2.3.2.3. Рад на изменама и допунама Закона о високом образовању у смислу повећања проходности студената
- 2.3.2.4. Креирање смерница за ВШУ за остваривање различитих облика неакадемске дисеминације знања, друштвено повезивање, итд.

ПОСЕБНИ ЦИЉ 2.4. ДИГИТАЛИЗАЦИЈА ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода):

- Успостављени услови за дигитализацију високог образовања

Мера 2.4.1. Увођење дигиталних платформи, електронског индекса и електронске матичне књиге студената

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата):

- Усвојена законске регулативе која се односи на употребу електронског индекса и електронских матичних књига на ВШУ
- Процент ВШУ које користе електронски индекс*
- Процент ВШУ које користе електронске матичне књиге*
- Процент ВШУ које користе платформу „Онлајн Уговор о учењу“
- Процент ВШУ које су део дигиталне мреже Еразмус без папира (ЕБП)

АКТИВНОСТИ

- 2.4.1.1. Остваривање и синхронизација активности које се односе на техничке стандарде Европске иницијативе за студентске картице, институционалну регулативу и редовне процедуре коришћења платформе „Онлајн Уговор о учењу“ и дигиталну мрежу Еразмус без папира (ЕБП)
- 2.4.1.2. Развој и усвајање законске регулативе која се односи на употребу електронског индекса и електронских матичних књига на ВШУ
- 2.4.1.3. Израда софтвера за електронске индексе и електронске матичне књиге*
- 2.4.1.4. Израда смерница за ВШУ за издавање и употребу електронских индекса и електронских матичних књига*
- 2.4.1.5. Развој и остваривање промотивних активности које за циљ имају представљање електронских индекса и електронских матичних књига*
- 2.4.1.6. Анализа стања и пројекција и утврђивање потреба за даљим усавршавањем електронског индекса и електронских матичних књига*
- 2.4.1.7. Израда смерница за ВШУ везаних за активности пројектовања и увођења дигиталних платформи на ВШУ уз уважавање стандарда за обезбеђење квалитета и у оквиру институционалног оквира на државном нивоу*

66 Приступ развоју свих програма наставе и учења биће такав да програми наставе и учења буду осетљиви на родну равноправност и специфичности различитих друштвених група укључујући и осетљиве друштвене групе.

67 Сви учбеници треба да буду по садржају осетљиви на родну равноправност и специфичности различитих друштвених група, укључујући и осетљиве групе (без стереотипа, предрасуда и дискриминације), а све активности јачања капацитета запослених у образовању треба да се у развоју и остваривању ослањају на принципе родне равноправности и недискриминаторних ставова и понашања.

68 Свако треће и наредно дете у породици, деца и ученици из породица које примају социјалну помоћ итд.

69 Под насиљем се подразумевају сви облици насиља, укључујући и родно засновано насиље.

70 Подразумева се да ће у етичком одбору бити заступљени представници различитих интересних група и да ће се поштовати принцип једнаке заступљености оба пола.

71 Дефинисање минималних неопходних услова које установа треба да остварује како би реализовала квалитетно образовање на даљину (нпр. број рачунара по наставнику, интернет, развијен план за подршку ученицима који немају услове итд.).

72 Ова активност се односи на све нивое образовања.

73 ОПВ треба свакако да садржи следеће области: студент у центру образовног процеса, квалитет наставе и учења, компетенције наставника и напредовање, квалитет и релевантност студијских програма, „квалитет“ студената, модернизација управљања, транспарентност и интегритет и друге области важне за осигурање квалитета високог образовања.

74 Активност је комплементарна са активностима 1.3.2.5. и 1.3.2.6. односно, резултати профила сектора биће коришћени приликом реализације активности 2.2.1.1.

75 Концепт подстицајних програма тек треба да буде развијен али може укључивати стипендије државе и послодаваца; могућност остваривања студентске праксе код реномираних домаћих и страних послодаваца; обезбеђено запошљавање по завршетку студијског програма итд.

11. Листа скраћеница

Скраћеница	Пун назив
АЗК	Агенција за квалификације
АЗП	Активне политике запошљавања
АОО	Анкета о образовању одраслих
АП	Акциони план (пратећи документ уз стратегију)
АП Војводина	Аутономна покрајина Војводина

АПР	Агенција за привредне регистре
ВО	Високо образовање
ВШУ	Високошколска/е установа/е
ГИЗ	Немачка организација за међународну сарадњу
ДПС	Друштво психолога Србије
ЕИБ	Европска инвестициона банка
ЕОК	Европски оквир квалификација
ЕУ	Европска унија
ЗВКОВ	Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
ЗОСОВ	Закон о основама система образовања и васпитања
ЗУОВ	Завод за унапређивање образовања и васпитања
ИКТ	Информационо-комуникационе технологије
ИО	Инклузивно образовање
ЈИСП	Јединствени информациони систем просвете
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЈПОА	Јавно признати организатор активности образовања одраслих
КАССС	Конференција академија струковних студија Србије
КВИС	Каријерно вођење и саветовање
КОНУС	Конференција универзитета Србије
МДУЛС	Министарство државне управе и локалне самоуправе
МЕИ	Министарство за европске интеграције
МЗ	Министарство здравља
МКИ	Министарство културе и информисања
МОС	Министарство омладине и спорта
МП	Министарство привреде

МПНТР	Министарство просвете, науке и технолошког развоја
МРЗБСП	Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања
МСП	Министарство спољних послова
МТТТ	Министарство трговине, туризма и телекомуникација
МФ	Министарство финансија
НАРНС	Национална асоцијација родитеља и наставника Србије
НАТ	Национално акредитационо тело
ОЦД	Организација цивилног друштва
НОКС	Национални оквир квалификација у Србији
НПС	Национални просветни савет
НСВО	Национални савет за високо образовање
НСНМ	Национални савети националних мањина
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ОЕБС	Организација за европску безбедност и сарадњу
ОЕЦД	Организација за економску сарадњу и развој
ОВУ	Образовно-васпитне установе
ОО	Образовање одраслих
ОПВ ВО	Оквир за праћење и вредновање квалитета високог образовања
ПВО	Предшколско васпитање и образовање
ПЗВ	Педагошки завод Војводине
ПИААЦ	Програм међународног оцењивања компетенција одраслих
ПИРЛС	Међународна студија о напретку у читалачкој писмености
ПКС	Привредна комора Србије
ППУ	Признавање претходног учења

ПУ	Предшколска установа
РСЈП	Републички секретаријат за јавне политике
РЗС	Републички завод за статистику
САНУ	Српска академија наука и уметности
СЕС	Социо-економски статус
СРОС 2020	Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године
СРОВРС 2030	Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године
ССОВ	Средње стручно образовање и васпитање
ССООО	Савет за стручно образовање и образовање одраслих
ТАЛИС	Међународно истраживаче учења и подучавања
УНЕСКО	Организација за образовање, науку и културу Уједињених нација
УНИЦЕФ	Дечји фонд Уједињених нација
УНОДЦ	Канцеларија Уједињених нација за дроге и криминал
ФООО	Функционално основно образовање одраслих
ЦИП	Центар за интерактивну педагогију
ЦОП	Центар за образовне политике
ЦРОСО	Централни регистар обавезног социјалног осигурања
ШУ	Школска/е управа/е

12. Анекси

Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године садржи анексе који чине њен саставни део – Акциони план за период од 2021. до 2023. године, за спровођење Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и Ex-post анализу спровођења Стратегије развоја образовања у Србији до 2020. године.

13. Завршна одредба

Ову стратегију објавити на интернет страници Владе, интернет страници Министарства просвете, науке и технолошког развоја и порталу е-Управе, у року од седам радних дана од дана усвајања.

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије“.

05 број 61-5155/2021

У Београду, 3. јуна 2021. године

Влада

Председник,

Ана Брнабић, с.р.

АКЦИОНИ ПЛАН ЗА ПЕРИОД ОД 2021. ДО 2023. ГОДИНЕ, ЗА СПРОВОЂЕЊЕ
СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ДО
2030. ГОДИНЕ